

JONGE ZANGERS

Deel 7

Het levenseinde en de verwachting van:

Jane Squibb

Reinier Buijtelaar

Aaltje Zuiddam

Jannigje Zondag

Samengesteld door
Joh. Westerbeke

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

Westerbeke, Joh.

Jonge Zangers VII: Het levenseinde en de verwachting van: Jane Squibb (Jenny de hutbewoonster)/ Reinier
Buijtelaar/ Jannigje Zondag/ Aaltje Zuidam

door Joh. Westerbeke. - Middelburg:

Middelburg-III

Met lit. opgave

ISBN -13: 9789074557214

Trefw.: Bekeringsgeschiedenis, levenseinde; Brading/Den Haag/Waarder/Baarn

(C) Copyright: 2005

Uitgeverij Middelburg

't Zanddorp 2

4335 AJ Middelburg, tel. (0118) 62 54 72

ISBN -13: 9789074557214

Het levenseinde en de verwachting van:

Jane Squibb

Reinier Buijtelaar

Aaltje Zuiddam

Jannigje Zondag

deel 6

Joh. Westerbeke

Toelichting

- 1** ***Jane Squibb (Jenny de hutbewoonster) (1784-1799)***
 - 1.1 Leerlinge wordt onderwijzeres
 - 1.2 Het eerste bezoek van ds. Richmond aan Jenny
 - 1.3 Begeerte tot het Heilig Avondmaal
 - 1.4 ‘Heere, gedenk mijner ...’
 - 1.5 ‘O moeder, ik ben zo bezorgd over u’
 - 1.6 Van een strobed, in Abrahams schootNaschrift
Gezicht op het eiland Wight

- 2** ***Reinier Buijtelaar (1858-1893)***
 - 2.1 De weg des Heeren
 - 2.2 Naar de kerk en in de zonde gevallen
 - 2.3 Een gezicht op de Heere Jezus
 - 2.4 ‘Want God de Heer’, zo goed, zo mild’
Historische toelichting over de kerkelijke gemeente

- 3** ***Aaltje Zuidam (1894-1927)***
 - Voorwoord
 - 3.1 Brief aan een vriend
 - 3.2 Echo-klanken
Nabericht

- 4** ***Jannigje Zondag (1890-1935)***
 - 4.1 Kort verslag levensloop
 - 4.2 Onder de bediening van het Woord
 - 4.3 Het einde van de pelgrimsreis
 - 4.4 Enkele pelgrimszangen
Ds. Izaak Kievit (6 november 1887-1954)
Voorwoord eerste druk

Toelichting

Op dezelfde wijze als de voorgaande deeltjes verschijnt nu het zevende deel *Jonge Zangers*. De gemiddelde leeftijd van de personen waarover geschreven is ligt nu wel wat hoger, maar vanwege de uitmuntende inhoud is het toch opgenomen.

Gelukkig komen er elk jaar nog heel wat goede boeken uit. Vooral in deze bewogen tijd is het van groot belang dat vooral onze jongeren aangezet worden om te blijven lezen. Door de moderne communicatiemiddelen, die verslavend kunnen werken, is er veel wat hen van het lezen aftrekt. De beeldcultuur die de jongeren zo opgedrongen wordt, kan niet anders dan uiteindelijk afgodisch te werken. Maar het *door Woord en Geest in 't hart geraakt*, kan niet vervangen worden door beelden. Daarom moeten wij alles in het werk stellen dat er goede boeken blijven, die goed leesbaar zijn, waarin te lezen is hoe ook jongeren (nog) bekeerd worden.

Er is al meer op gewezen dat er hier geen maatlat gelegd mag worden, want de wijze hoe dit uitgewerkt wordt is het werk van God de Heilige Geest en daar kan of mag van de mens niets bij! Het gaat om waarheid en oprechtheid in het binnenste.

Het werk van Gods genade, in het opzoeken van jonge zondaars en zondaressen gaat ook nu nog door. Wel is het de laatste vijftig jaar opmerkelijk dat, wanneer de Heere jongeren trekt uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, zij dikwijls ook op jonge leeftijd al weggenomen worden. Wij zien hier dan hetzelfde als bij het kind van Jerobeam, dat er wat *goeds voor den Heere* in gevonden werd.

Als er nog zijn die zich in waarheid, met ernst afvragen: 'Zou het nu voor mij ook nog kunnen?' dan hopen wij dat de inhoud van dit boekje tot een aanmoediging zal zijn. En waar de Heere met Zijn onwederstandelijke Geest werkt, zal dit ook uitkomen in de levensopenbaring.

Maar wij merken ook wel eens dat er jongeren zijn die hun geweten of de consciëntie, als norm of leidraad stellen, in plaats van Gods Woord. Dit is echter een gevaarlijk pad, waar men zich steeds hogere eisen stelt en wat altijd een benauwend leven geeft. Het is in deze weg nooit genoeg en men er bedrogen in uit.

Daarom is het onderricht wat gegeven wordt van een zo groot belang.

Ds. G. H. Kersten, waar het in dit boekje ook nog over gaat, was nog maar 18 jaar toen hij in datzelfde jaar, als jonge oefenaar beroepen werd te Meliskerke. Daar kwam hij er al spoedig achter dat hijzelf ook onderwijs moest ontvangen, om anderen te kunnen onderwijzen. Zijn eerste tijd was daar heel moeilijk, want hij leefde zelf vanuit de volle verzekering van het geloof. Al het geestelijk leven wat deze zekerheid niet kende sneed hij af. Ook in die tijd werden er in Meliskerke niet veel mensen gevonden die in deze weg geoefend waren, daarom werden de gesprekken steeds minder. Dat was anders geweest toen voordien ds. H. Roelofsen en ds. C. Pieneman ter plaatse waren om Gods Woord te verklaren. Dit missen van een goed contact veroorzaakte al spoedig een hevige strijd in het hart van de jonge onervaren Kersten. De nood van zijn hart dreef hem naar de zeedijk te Westkapelle, met de bede om licht en wijsheid te mogen ontvangen.

Kort daarna liep hij door het dorp en zag een vruchtboom in volle bloei. Omdat hij zo'n geweldige hoeveelheid bloesem zag, vroeg hij aan de eigenaar of het niet beter was om flink wat takken te snoeien. Het antwoord van de eigenaar was een duidelijke les voor Kersten. Een bloeiende boom mag niet gesnoeid worden. Er komen dan wonden in de boom, die door de sterke sapstroom blijven bloeden, met het gevolg dat de bloeiende boom doodbloed. Daar schrok de jonge oefenaar van, want hij zag in dat door zijn wijze van preken, het ontluikende nieuwe leven in de bloesem afgesneden werd. Vanaf die tijd werd het beginnende leven, maar het moest wel waarheid en oprechtheid zijn, óók gepreekt. Wel bleef hij ook wijzen op de noodzakelijkheid van bevestigd te worden in het geloof. Gelukkig de gemeenten, en de jongeren, die dit onderwijs nog krijgen!

Maar de oefeningen van het geloof gaan meestal door diepe, onbegrijpelijke wegen. De bekende predikant ds. R.M. MacCheyne, die op 29-jarige leeftijd reeds overleden is, dichtte:

*Gods kind'ren gaan door strijd en kruis
Door smart en druk naar 't Vaderhuis.
Dáár droogt Gods hand de laatste traan,
Dáár breekt de dag des levens aan. (5^e strofe uit Toen Isrel stond op vreemde baan)*

Een andere predikant, en bekend dichter, ds. Paulus Gerhardt (1607-1676), leefde in Duitsland, waar toen de verschrikkelijke 30-jarige godsdienstoorlog woedde, die duizenden mensenlevens kostte. De lutheranen en calvinisten stonden scherp tegenover elkaar. Maar ook de strijd die er was tegen het geheel van de reformatie in Duitsland was fel. Koning Gustaaf Adolf van Zweden voelde zich geroepen, als een goddelijke opdracht, om deel te nemen aan deze oorlog, tot bescherming van het protestantisme.

Met deze achtergrond moeten de gedichten van Gerhardt gelezen en gezongen worden. Bij al de strijd die er was werd hij ook in zijn gezin door veel verdriet en rouw getroffen. Vier kinderen stierven op jonge leeftijd en op 5 maart 1668 stierf, na een gelukkig huwelijk van dertien jaar, ook zijn vrouw. Zo bleef ds. Gerhardt achter met zijn 5-jarig zootje Paul-Frederik.

Waarschijnlijk heeft hij in die tijd een van zijn meest bekende gedichten, vanuit Psalm 37: 5 geschreven. Van de twaalf strofen, uit zijn *voorzienigheids gedicht*, zijn de onderstaande wel het meest bekend:

*Beveel gerust uw wegen,
al wat u 't harte deert,
den trouwe hoed' en zegen
van Hem, Die 't al regeert.
Die wolken lucht en winden
Wijst spoor en loop en baan,
zal ook wel wegen vinden,
waarlangs uw voet kan gaan.*

*De Heer' moet gij verwachten,
begeert gij 'd uitkomst goed.
Op Hem uw hope bouwen,
zal 't slagen wat gij doet.
Door geen bekommelingen,
geen klagen en geen pijn,
laat God Zich iets ontwringen:
Hij wil gebeden zijn.*

*Laat Hem besturend waken,
't is wijsheid wat Hij doet!
Zo zal Hij alles maken,
dat 'g u verwond'ren moet,
als Hij, Die alle macht heeft,
met wonderbaar beleid
geheel het werk volbracht heeft,
waarom gij nu nog schreit.*

Het is onze hartelijke wens dat het lezen van dit 7^e deeltje van *Jonge Zangers*, vooral ook voor de jongeren, gezegend mag worden tot het geloof en de zaligheid van de zielen.

Middelburg, juni 2005

1 *Jane Squibb (Jenny de hutbewoonster) (1784-1799)*

1.1 Leerlinge wordt onderwijzeres

Jenny krijgt les

Jane Squibb was de dochter van arme ouders, in het dorp wat de Heere behaagde mij als eerste standplaats in de bediening te geven.

Ik leerde haar voor het eerst kennen toen zij twaalf jaar was. Elke week kwam zij met andere kinderen op zaterdagmiddag aan huis, waar ik ze onderwees.

Zij leerden dan uit de Catechismus, gedeelten uit de Bijbel en zegden Psalmen andere liederen op. Wij bespraken de onderwerpen, die hun wijs kunnen maken tot zaligheid, overeenkomstig hun leeftijd. Het was dan zomer en ik zat met deze kleine groep in mijn tuin, onder de schaduw van enkele bomen.

Vanaf deze plaats hadden wij uitzicht op het kerkhof, wat mijn werk gemakkelijker maakte. Daar lagen mensen en kinderen begraven, uit verschillende geslachten. Stof was aan stof toevertrouwd, zowel van rijken als van armen, die allen op de opstanding der doden wachtten.

Ik had niet ver te zoeken naar onderwerpen die geschikt waren tot waarschuwing van mijn kleine kudde lammeren, die ik bezig was te voeden. Ik kon hun wijzen op het verschil van graven en mijn leerlingen zeggen dat, hoe jong zij ook waren, niemand van hen te jong was om te sterven en dat waarschijnlijk meer dan de helft lichamen die daar lagen van jonge kinderen waren. Ik nam dan ook de gelegenheid waar om over de waarde van de ziel te spreken en vroeg hen af wat zij dachten, waar hun ziel zou gaan, wanneer zij deze aarde moeten verlaten. Ik vertelde hen Wie 'de Opstanding en het Leven' was en Wie alleen de prikkel uit de dood kon wegnemen. Ik herinnerde ze er aan dat het uur zal komen 'in dewelke allen, die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen; en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis'. Van deze gelegenheid maakte ik gebruik om hen te herinneren aan sommigen waar iemand uit het gezin of familie begraven was. Deze omstandigheden waren geschikt om tere gevoelens op te wekken voor ernstige indrukken.

Soms stuurde ik de kinderen naar verschillende grafstenen om de opschriften te leren, waarna zij spoedig weer terug kwamen, om te vertellen wat zij gelezen hadden.

In het midden stond de kerk, waar ik voor de eerste keer de boodschap van God aan zondaren verkondigde. Wanneer de kinderen mij omringden, wees ik hen op de kerk, op de openbare eredienst en de waarde van de zondag. Ik wees hen op de plicht om de diensten bij te wonen, ernstig en aandachtig, omdat het de genademiddelen zijn. Op hun voorrechten boven anderen die in landen en plaatsen wonen, waar geen kerken en geen Bijbels zijn. Maar ook op de ongelukkige toestand van hen die onder ons de diensten verachten of verzuimden. De kinderen opmerkzaam makend op hun voorrechten.

Veracht van mensen

Jenny was gewoon de catechisaties elke week bij te wonen. Het eerste jaar schonk ik geen bijzondere aandacht aan haar. Ik dacht dat zij wat langzamer van begrip was dan de anderen uit het groepje. Zij leerde haar lessen heel goed, maar meestal kon zij niet antwoorden op vragen waar zij niet op voorbereid was. Haar uiterlijk was innemend, haar ogen niet levendig, zij las vrij goed en maakte door haar inspanning vorderingen.

Haar gedrag was zachtzinnig en rustig. Zij kwam trouw naar de kerk en 's zaterdags bij mij thuis. Behalve haar beleefdheid, viel zij niet op. Wanneer iemand gevraagd zou hebben, wie van de leerlingen de gunstigste indruk op mij maakte, dan zou de arme Jenny dit niet geweest zijn. Wat weten wij dikwijls weinig wat God in het hart van een ander werkt. Wat zijn wij dikwijls slechte berekenaars en kunnen slecht beoordelen, totdat Hij onze ogen er voor opent! Zijn gedachten zijn niet onze gedachten, noch Zijn wegen onze wegen.

Onverwacht werd ik getroffen door de snelle vervulling van mijn wensen. Ik had Jenny naar de begraafplaats gestuurd om een opschrift te leren. Toen zij terug kwam vertelde zij dat ze er nog een extra geleerd had, van de steen die er naast stond, wat zij mooi gevonden had.

De kleine Jenny is niet meer, maar zij spreekt nog, nu ik deze regels overschrijf. Ik verbeeld mij dat ik haar stem nog hoor toen ik haar het geleerde liet opzeggen. De gedachte is mij nog aangenaam.

Het opschrift van mevrouw A.B., wat ik haar opgedragen had, was:

'Vergeef, gezegende ontslapene, de verschuldigde tranen die gestort worden om u, bij het verlaten van een wereld als deze. Vergeef de wens, die u hier verlangde te houden en die uw reis naar de gewesten der zaligheid

wilde vertragen. Niet meer beperkt door de nachtelijke taferelen van het stof. Niet meer een bewoner in het sterfelijk leem. Nu zullen wij liever uw heerlijk leven roemen en uw reis naar het rijk des lichts volgen.’

Wat zij vrijwillig geleerd had op een steen daarnaast, waar ze vol van was:

‘Het moet zo zijn. De val van onze vader Adam en zijn ongehoorzaamheid, brachten dit lot over ons allen. Allen sterven in hem, maar zonder hoop zouden wij zijn, gezegende Openbaring!, hadden wij u niet. Voortreffelijk, heerlijk Evangelie, hemels licht, waarbij wij getroost leven en getroost sterven. En zien aan de overzijde van het sombere graf een toekomstend leven van eindeloze zaligheid.’

Leerlinge en onderwijzeres

Later ontdekte ik dat de woorden in het laatste grafscript haar gevoelig hadden aangedaan, maar in die tijd wist ik niets van haar gedachten. Ik had haar eigenlijk over het hoofd gezien, waar ik later dikwijls spijt van had. Toen ik later ontdekte wat de Heere aan haar ziel gedaan had, scheen mijn geweten mij te bestraffen, het was alsof ik haar verwaarloosd had. Maar het was geen opzet; zij was voor ons allen onbekend. Wel heb ik later vernomen dat zij veel bespot is, van leeftijdgenoten, omdat zij niet mee kon doen met hun zonden en dwaasheid en omdat zij trouw naar de kerk kwam. Zij verdroeg dit heel zachtmoedig.

Zelf was ik nog maar korte tijd in de bediening en had weinig christelijke bevinding. Ik was nog niet zo bekend met het karakter en het gedrag van elk gezin en van elke persoon in mijn gemeente. Ik was ook nog een leerling die veel moest leren. En wat ben ik nu? Nog een leerling; en als ik iets geleerd heb, dan is het dit, dat ik elke dag meer en meer te leren heb. Ik ben ervan verzekerd dat mijn jonge leerlinge spoedig mijn onderwijzeres werd. Voor de eerste keer zag ik wat oprechte en ware godsdienst kan uitwerken, in het getuigen van haar bevinding ervan. Eens riep de Heere een kindeke tot Zich en plaatste dat in het midden van Zijn discipelen, tot voorbeeld van zijn leer. Maar de Heere deed meer in het geval van Jenny. Hij riep haar niet alleen als een kind om door een gelijkenis aan te tonen wat de bekering betekent, maar Hij riep haar ook door Zijn genade tot een vat van Zijn barmhartigheid. Om een levendige getuige te zijn van de almachtige kracht en liefde, waardoor haar hart tot God werd gekeerd.

Jenny is ziek

Het was ongeveer vijftien maanden nadat Jenny begon onze bijeenkomsten bij te wonen, dat ik haar miste. Toen ik na twee of drie weken naar haar informeerde, hoorde ik dat zij ziek was. Niet vermoedend dat het ernstig was gingen er bijna twee maanden voorbij dat haar naam niet werd genoemd.

Uiteindelijk kwam er een arme oude vrouw, van haar Godsvrucht had ik goede gedachten, die tot mij zei: ‘Dominee, hebt u Jenny’s zaterdags niet aan uw huis gemist?’ Ik antwoordde: ‘Ja, ik geloof dat zij niet goed is.’

‘En dit ook nooit meer zal worden’, zei de vrouw.

‘Wat, vermoedt u hier dan gevaar?’

‘Dominee, zij is werkelijk heel zwak en ik denk dat zij achteruit gaat. Zij verlangt u te zien, maar zij is bang dat u bij zo’n arm kind als zij is, niet zult willen komen.’

‘Niet komen waar armoede en ziekte mij roepen? Hoe kan zij dat denken? Waar woont ze’, vroeg ik?

‘Dominee, het is een armoedige plaats en zij schaamt zich om u te vragen daar te komen. Haar burens zijn slechte mensen en haar eigen vader en moeder zijn zonderlinge mensen. Zij bespotten Jenny allen omdat zij zoveel uit de Bijbel leest’

‘Spreek mij niet van armoedige plaatsen en slechte mensen, want dat is juist de plaats waar een dienaar van het Evangelie geroepen wordt om goed te doen. Ik zal haar een bezoek brengen; zeg haar dit.’

‘Dat zal ik doen, dominee; ik bezoek haar bijna dagelijks en het doet iemands hart goed haar te horen spreken.’

‘En waarover spreekt zij dan?’ vroeg ik.

‘Waarover zij spreekt, het arme kind? Over niets dan goede dingen, zoals de Bijbel, Jezus Christus, leven en dood, haar ziel, over de hemel en de hel, over uw gesprekken en de boeken waaruit u haar onderwees. Haar vader zegt dat hij dat in zijn huis niet duldt en haar eigen moeder bespot haar en zegt dat Jenny denkt dat zij zichzelf beter acht dan andere mensen. Maar dat is helemaal niet waar. Zij wil haar boeken lezen en ernstig met haar moeder daarover spreken en smeekt haar om over haar ziel te denken.’

Ik dacht: de Heere vergeve het mij dat ik niet meer aandacht aan dit arme kind geschonken heb. Ik gevoelde nu de belangrijkheid van het onderwijs aan de jeugd meer dan ooit te beseffen en voelde de hoop in mij opkomen dat dit meisje een eerste vrucht op mijn werk zou mogen zijn. Ik herinnerde mij haar stil, fatsoenlijk gedrag en haar oplettenheid op de bijeenkomsten, haar ingenomenheid met het gevonden grafscript; daarom sprak ik: Ik hoop dat dit lieve kind een waar kind van God zal blijken te zijn. Als dat zo is, wat een zegen voor haar en wat een zegen voor mij!’

1.2 Het eerste bezoek van ds. Richmond aan Jenny

De volgende morgen ging ik op zoek naar het huis waar Jenny woonde. Het was een huisje van het geringste soort, achter een hoge aarden wal, waar weinig op groeide. De voorgevel van het huisje was overgroeid met een

bloeiende kamperfoelie, die zijn takken over de muren, vensters en om de schoorsteen slingerde. Ik zond een stil gebed tot God op en koesterde de hoop dat de aangename bloemengeur een beeld mocht zijn van de allesbeheersende tussenkomst van de Verlosser, Die, naar ik hoopte, als een welriekende reuk was voor haar hemelse Vader.

Jenny lag boven op het bed en er was verder niemand in huis, behalve de vrouw, die mij de vorige avond de boodschap had gebracht. Ik zag een zichtbare verandering op het gezicht van het meisje. Zij droeg een rood, witte blos, wat een kenmerk was van haar ziekte (T.B.C.). Een teerheid in haar blik verraste mij, die ik niet eerder gezien had.

Zij begroette mij met een vriendelijke glimlach en barstte daarop in snikken uit, terwijl ze zei: 'Ik ben zó blij u te zien, dominee!' Waarop ik antwoordde: 'Ik ben heel bezorgd dat je zó ziek bent, mijn kind en het bedroeft mij dat ik het niet eerder geweten heb. Maar ik hoop dat de Heere er goede bedoelingen mee heeft.'

Haar ogen drukten zich krachtig uit: Ik hoop dat het zo is.

'Mijn arm kind, omdat jij niet meer naar mij kunt komen, wil ik jouw opzoeken en wij zullen spreken over dezelfde onderwerpen, waarover ik gewoon was je te onderwijzen.'

'Werkelijk, dominee? Daar zal ik blij om zijn.'

'Dat geloof ik', zei de vrouw, 'want zij spreekt over niets liever dan over die onderwerpen en wat zij in de boeken gelezen heeft, die u aan haar gaf.'

'Wens je werkelijk, lief kind, een waar christen te worden?'

'O ja, dominee, ik ben er zeker van dat ik niets liever wens, en nu ik enkele weken op bed gelegen heb, heb ik nagedacht over uw goedheid om ons, arme kinderen, te onderwijzen. Wat zou er zonder dat, van ons worden?'

Ik was verbaasd en blij over de ernst en eenvoud waarmee zij sprak en zei: 'Ik ben werkelijk blij te merken dat mijn onderwijs aan jouw niet verloren is en ik bid God dat deze ziekte een gezegend middel in Zijn hand mag zijn om je te verootmoedigen en te heiligen. Je hebt een onsterfelijke ziel en zult wel herinneren wat ik dikwijls gezegd heb over de waarde van je ziel: *'Want wat baat het een mens, zo hij de gehele wereld gewint, en lijdt schade zijner ziel?'* (Matth. 17:26a).

'Ja dominee, ik herinner mij wel wat u tot ons gezegd heb, dat wanneer ons lichaam in het graf gelegd wordt, onze ziel naar de goede plaats, of naar de kwade plaats gaat.'

'En naar welke plaats denk je, dat jij, als een zondares in Gods ogen, denkt te gaan?'

'Naar de kwade plaats, dominee.'

Wat, naar het eeuwig verderf?'

'Ja, dominee.'

'Waarom dat?'

'Omdat ik een groot zondares ben.'

'En moeten alle grote zondaars naar de hel gaan?'

'Zij verdienen het wel en ik zeker ook.'

'Maar, is er dan geen middel tot ontkoming? Is er geen middel voor een groot zondaar om behouden te worden?'

'Ja dominee, Christus is de Zaligmaker.'

'En wie zaligt Hij?'

'Alle gelovigen.'

'En geloof jezelf in Christus?'

'Ik weet het niet dominee, ik wens het wel, maar ik gevoel dat ik Hem lief heb.'

'Waarom heb je Hem lief?'

'Omdat Hij goed is voor de ziel van arme kinderen, zoals de mijne.'

'Wat heeft Hij voor je gedaan?'

'Hij is voor mij gestorven dominee, en wat kon Hij méér doen?'

'En wat hoop je door Zijn dood te gewinnen?'

'Wanneer ik sterf, een goede plaats, als ik in Hem geloof en Hem liefheb.'

'Heb je enige bezorgdheid voor je ziel gevoeld?'

'O ja, heel veel.' Wanneer u 's zaterdags met ons sprak, voelde ik mij alsof ik het nauwelijks kon verdragen en was ik zo verwonderd dat anderen zo zorgeloos konden zijn. Ik dacht dat ik niet geschikt was om te sterven. Ik dacht aan slechte dingen, die ik gedaan en gezegd had. En geloofde dat God zeer vertoornd op mij moest wezen, want u had ons dikwijls gezegd: 'God laat Zich niet bespotten.' En dat Christus heeft gezegd, dat wij niet in de hemel kunnen komen, als wij niet bekeerd zijn. Soms dacht ik dat het niet voor mij bestemd was, want ik was nog zo jong. Dan scheen het mij weer een grote zonde om zo te denken, want ik wist dat ik oud genoeg was om te weten wat goed en kwaad was. Dus was God rechtvaardig om op mij vertoornd te wezen wanneer ik kwaad deed. Bovendien kon ik zien dat mijn hart niet goed was en hoe kon zó'n hart geschikt zijn voor de hemel? Werkelijk dominee, ik voelde grote bezorgdheid.'

Waarom niet eerder verteld?

‘Lieve Jenny, ik wenste wel dat ik dit eerder geweten had; waarom heb je mij dit nooit verteld?’

‘Dominee, ik durfde niet, ik kon niet goed zeggen wat er met mij aan de hand was en ik was bang dat u mij vrijpostig zou vinden, als ik over mijzelf had gesproken, tot iemand zoals u. Toch begeerde ik dikwijls dat u wist wat ik gevoelde en vreesde. Wanneer ik soms bij u vandaan kwam, kon ik niet nalaten te schreien en dan lachten de anderen mij uit en bespotten mij. Zij zeiden dat ik mij goed voor wilde doen. Soms dacht ik dominee, dat u minder gunstig over mij dacht, dan over de anderen en dat bedroefde mij. Toch wist ik dat ik geen bijzondere gunst verdiende, omdat ik de voornaamste van de zondaars was.’

‘Kind, waarom zei Paulus, dat hij de voornaamste van de zondaars was. In welke tekst kun je die uitdrukking vinden en kun je die tekst opzeggen?’

‘Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben (1 Tim. 1:15). Is het zo niet, dominee?’

‘Ja kind en ik hoop dat dezelfde overtuiging die Paulus op dat ogenblik had, jou ook gevoelig gemaakt heeft voor dezelfde waarheid. Bedenk nu en altijd, dat Christus in de wereld gekomen is om de voornaamste zondaars zalig te maken.’

‘Dominee, daar ben ik zó blij mee, het geeft mij hoop dat Hij ook mij wil zalig maken, al ben ik een arm en zondig meisje. Ik ben erg ziek en geloof niet dat ik ooit beter zal worden. Ik verlang naar Christus te gaan, als ik sterf.’

‘Ga tot Christus terwijl je leeft, lief kind, en hij zal je niet uitwerpen als je sterft. Hij heeft gezegd: *Laat de kinderen tot Mij komen en verhindert hen niet* (Luk. 18:16). Hij wacht om genadig te zijn en Hij verstoot ze niet.’

‘Wat was de reden dat je voor het eerst zo ernstig ging nadenken over de staat van je ziel?’

‘Uw spreken over de graven op de begraafplaats en uw opmerking dat daar zoveel kleine kinderen begraven waren. Ik herinner me dat u, bijna een jaar geleden, eens zei: Kinderen, waar zullen jullie over honderd jaar zijn? Waar ga je naar toe als je sterft, denk je? Als je deze nacht zou sterven, ben je er dan zeker van naar Christus te gaan en zalig te zijn? Ik zal nooit vergeten, dat u zo ernstig drie keer dat woord *kinderen* zei.’

‘Heb je nooit eerder enige begeerte over je ziel gevoeld?’

‘Ja dominee, ik geloof vanaf het begin dat u ons op zaterdag onderwees, maar zoals op die dag gevoelde ik het voordien nooit. De hele weg naar huis en die nacht waren de woorden in mijn gedachten: Kinderen, waar ga je naar toe als je sterft? Ik dacht dat ik mijn slechte wegen moest verlaten, waar zou ik anders blijven als ik stierf?’

‘En wat voor uitwerking hadden deze gedachten op je gemoed?’

‘Dominee, ik probeerde beter te leven en ik liet wat slechte dingen na, maar hoe meer ik mijn best deed, hoe moeilijker ik het vond. Mijn hart scheen zo hard en ik kon niemand hierover iets vertellen.’

‘Kon je het de Heere niet vertellen, Die de gebeden hoort en verhoort?’

‘Mijn gebeden zijn op z’n best zó ellendig (hierop bloosde en zuchtte ze) en ik wist nauwelijks te bidden zoals het behoort. Soms vroeg ik de Heere om een beter hart.’

Uit de volheid van haar hart

Een groot deel van oprechte verlichting van haar hart was in dit hele gesprek duidelijk merkbaar. Zij sprak met al de eenvoudigheid van een kind en toch met al de ernst van een christen. Ik kon mij nauwelijks voorstellen dat zij hetzelfde meisje was wat ik voordien zag. Haar gelaat was vol uitdrukkingen en sprak meer dan haar tong kon uitspreken. Zij sprak nu vlot en vrijmoedig, wat voordien vreemd voor haar was. Toch was zij bescheiden en nederig, ook matigde zij zich niets aan. De vlotheid van haar spreken was een gevolg van haar geestelijke bezorgdheid. De tekens van een goddelijke verandering waren te duidelijk om ze verkeerd op te vatten. In dit kind zag ik voor het eerst de duidelijke bewijzen van zo’n verandering. Hoe bemoedigend en hoe nuttig ook voor mijn eigen ziel!

‘Dominee’, vervolgde Jenny, ‘ik dacht op een dag dat ik niet geschikt was om te leven en niet geschikt was om te sterven, want ik kon in deze wereld niet mijn troost vinden en ik was er zeker van dat ik die ook in de toekomst niet verdiende. Op een dag stuurde u ons naar de begraafplaats om een opschrift van een van de stenen te leren, van mevrouw B. en ik las ook dat op de steen daarnaast’

‘Ik herinner het mij heel goed, Jenny, je kwam terug en zei ze allebei op.’

‘Er waren toen twee regels die mij bijzonder deden nadenken.’

‘Welke waren dat?’

‘Er stond: *Voortreffelijk, heerlijk Evangelie, hemels licht, waarbij wij getroost leven en getroost sterven*. Ik wenste dat dát heerlijk Evangelie voor mij was, opdat ik getroost mocht leven en sterven en het scheen mij toe dat het zo zou zijn. Nooit tevoren was ik zo gelukkig en die woorden waren steeds in mijn gedachten: *Getroost te leven en getroost te sterven*.’

Ik dacht bij mij zelf: inderdaad, heerlijk Evangelie! Ik vervolgde: ‘Lief kind, wat betekent het woord Evangelie?’

‘Blijde boodschap.’

‘Blijde boodschap, voor wie?’

‘Voor zondaars, dominee.’

‘En wie zend die blijde boodschap aan slechte zondaars?’

‘God Almachtig.’

‘En wie brengt deze blijde boodschap over?’

‘Dominee, u bracht die tot mij.’

Mijn ziel smolt weg en ik kon de opkomende tranen niet terugdringen. Het laatste antwoord was voor mij onverwacht en treffend. Ik gevoelde de teerheid en dankbaarheid van een vader voor het eerste kind. Jenny schreide ook.

Na een poosje zei ze: ‘O dominee, ik wenste wel dat u mijn vader en moeder en mijn broertje eens wilde aanspreken, want ik vrees dat zij heel verkeerd bezig zijn.’

‘Hoe zo?’

‘Zij drinken, vloeken en maken ruzie en doen niet zoals het behoort en dat maakt mij zo bedroefd, dat ik het niet dragen kan. Als ik er met hen over spreek worden zij boos, lachen mij uit en vragen mij niet ongerust te zijn en dat ik hun onderwijzeres niet hoef te zijn. Ik schaam mij dat ik u dit van hen vertel, maar ik hoop dat het niet verkeerd is, want ik doe het voor hun bestwil.’

‘Ik wens dat je gebeden en pogingen voor hen gezegend mogen worden en ik zal ook doen wat ik kan.’

Daarna bad ik met het kind en beloofde haar trouw te zullen bezoeken. Terwijl ik naar huis ging was mijn hart vervuld met dankbaarheid over alles wat ik gehoord en gezien had. De kleine Jenny scheen een eersteling te zijn van mijn geestelijke oogst. Deze gedachte vertroostte en sterkte mij in mijn bediening.

1.3 Begeerte tot het Heilig Avondmaal

Op een morgen, toen ik weer op weg naar Jenny was, liep ik over de begraafplaats en keek nog even naar het opschrift wat zo’n diepe indruk op haar gemaakt had. Ik werd getroffen door de gedachte aan de belangrijke gevolgen die kunnen ontstaan door veelvuldige aandacht voor de inscripties op grafstenen. Dit bracht mij tot de gedachte aan de twee stenen tafelen van de wet des Heeren, die eeuwen lang het Goddelijk welbehagen openbaren.

Toen ik bij het huisje kwam waar Jenny woonde, vond ik haar op bed, lezende in de lofzangen van Dr. I. Watts, voor kinderen.

Ik vroeg haar: ‘Wat lees je vanmorgen, Jenny?’

‘Dominee, ik dacht veel na over enkele verzen uit mijn boekje. Hier zijn ze:

*Er is een uur van sterven, steeds in mijn gedachten
Wie weet hoe spoedig en wat is mijn verwachten?
Duizenden kinderen, als ik, zullen gaan
Tot de dood en ter verantwoording staan.*

*Laat mij de uren die ik heb nuttig besteden
Vóór de dag van genade is weggeleden.
In het graf wordt geen bezinning gevonden;
Noch voor de doden, vergeving van zonden.*

Dominee, ik gevoel dat dit alles de waarheid is en ik ben bang dat ik de uren die ik heb niet nuttig besteed, zoals ik behoorde te doen. Ik denk dat ik niet lang meer zal leven en als ik aan mijn zonden denk, dan moet ik zeggen:

*Heere, ik lig beschaamd aan Uw voeten
Ik durf niet opwaarts zien omhoog.
Vergeef mijn zonden, eer ik sterf, door Uw boeten;
Al was 't dan met een half brekend oog.*

Denkt u dominee, dat Hij mij vergeven wil?’

‘Mij lief kind, ik heb goed hoop dat Hij ze reeds aan je vergeven heeft; dat Hij je gebeden heeft gehoord en je reeds onder het getal van Zijn ware kinderen heeft gesteld. Je hebt al sterke bewijzen van Zijn genade aan je ziel ondervonden.’

‘Ja dominee, dat is zo en ik wil Hem daarvoor liefhebben en danken. Hij is goed, heel erg goed.’

Onderwijs uit de Catechismus

Ik vervolgde: ‘Jenny, kun je de Catechismus opzeggen?’

‘Ja dominee, maar ik denk dat het een van mijn zonden geweest is in het oog van God.’

‘Wat, het opzeggen van de Catechismus?’

‘Ja, de manier waarop ik het gewoonlijk deed.’

‘Hoe was dat dan?’

‘Op een erg zorgeloze manier, want ik dacht nooit na over de betekenis van de woorden en dat moet erg slecht geweest zijn. De Catechismus staat vol goede dingen en ik wens wel dat ik hem beter begreep.’

‘Nu, wij zullen eens wat over die goede dingen spreken, die in de Catechismus staan. Dacht je er wel eens over na wat het zeggen wil een lid van Christus, een kind van God en een erfgenaam van het Koninkrijk der hemelen te zijn?’

‘Ik geloof dat ik er de laatste tijd veel over gedacht heb, dominee en ik wens wel te zijn wat u noemt, niet alleen in naam, maar in de daad en waarheid. U vertelde wel eens dat zoals de rank in de wijngaard, de steen tot het gebouw en het lid tot het lichaam behoort, zo ook de waar gelovige tot de Heere Jezus Christus toebehoort. Maar hoe kan ik weten dat ik Christus als een waar lichaam toebehoor? U zei wel eens in de kerk dat het dezelfde betekenis heeft, welk lid het ook is, of het nu een been of een arm is.’

‘Heb je Christus lief, op een wijze als nooit tevoren?’

‘Ja, dat geloof ik werkelijk.’

‘Waarom heb je Hem lief?’

‘Omdat Hij mij eerst heeft liefgehad.’

‘Hoe weet je dat Hij je eerst heeft liefgehad?’

‘Omdat Hij mij door het onderwijs wilde geven, de zonden van mijn hart te gevoelen en mij leerde bidden om vergeving en om Zijn wegen lief te hebben. Hij stuurde u om mij te onderwijzen dominee en om mij de weg tot de zaligheid te wijzen. En nu wens ik gezaligd te worden in die weg die Hem behaagt. Soms voel ik zó’n liefde voor alles wat Hij gezegd en gedaan heeft, dat ik wens over nooit iets anders te denken. Ik weet dat ik voorheen zo niet dacht en ik denk dat als Christus mij niet eerst lief had, mijn boze hart Hem nooit gezocht zou hebben. Voordien beminde ik alles behalve de godsdienst, maar nu is zij alles voor mij.’

‘Geloof je in je hart dat Christus machtig en gewillig is om de grootste der zondaren zalig te maken?’

‘Ja, dominee.’

‘En wat ben jij?’

‘Een jonge, maar grote zondares.’

‘Is het niet Zijn genade dat je weet en gevoelt dat je een zondares bent?’

‘Jazeker, dat moet zo zijn.’

‘Begeer je ernstig alle zonden te verlaten?’

‘Als ik mij niet bedrieg, ja.’

‘Voel je iets in je de zonde tegen te staan en te haten?’

‘Ja, dat hoop ik.’

‘Wie gaf je dat? Was je altijd zo?’

‘Het moet Christus zijn, Die mij liefhad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven. Voordien was ik geheel anders.’

‘Nu dan Jenny, toont dit alles niet een vereniging aan tussen de Heere Jezus Christus en je ziel? Schijnt het niet alsof je leeft en beweegt in Hem en een geestelijk bestaan hebt van Hem? Zoals alle leden van je lichaam met elkaar verenigd zijn, samen met je hoofd en daardoor leven en bewegen, door het stromen van je bloed, zo ben je geestelijk een lid van Christus en je gelooft in Hem. Zo verkrijg je kracht, door het geloof, om Hem lief te hebben en tot Zijn eer te leven. Begrijp je me?’

‘Ja dominee, ik geloof van wel en het is erg troostvol voor mij om op Christus te mogen zien als een levend Hoofd en mijzelf te beschouwen als de minste en de geringste van Zijn leden.’

‘Vertel mij dan nu eens wat je er onder verstaat een kind van God te zijn?’

‘Ik ben er zeker van dat ik niet verdien Zijn kind genoemd te worden.’

‘Kun je mij zeggen wie dat dan wel verdient?’

‘Niemand, dominee!’

‘Hoe wordt iemand dan een kind van God, daar wij van nature kinderen des toorns zijn?’

‘Door Gods genade, dominee.’

‘Goed en wat schenkt God de kinderen des toorns, wanneer Hij hen kinderen der genade maakt?’

‘Een afsterven van de zonde en een nieuw leven der gerechtigheid. Is het zo niet dominee?’

‘Ja, dat is de vrucht van Christus’ verlossende liefde en ik hoop dat jij deelgenoot bent van die zegen. Gods kinderen zijn naar Zijn Naam genoemd en Hij is de Eerstgeborene van veel broeders. Wat een genade dat Christus Zichzelf een Broeder noemt. Hij schaamt Zich niet als jouw Broeder te erkennen en je Zijn Vader voor te stellen op de jongste dag, als een gekochte met Zijn bloed.’

‘Ik wenste wel dat ik mijn Vader en Broeder in de hemel meer liefhad. Heere, wees mij arme zondares genadig! Ik denk dominee, wanneer ik een kind van God ben, ik dikwijls een opstandig kind ben. Hij bewijst mij goedheid boven anderen en toch hoe gebrekkig beantwoord ik hieraan.’

*Zijn dit Uw gunstbewijzen dag aan dag,
Aan mij, zo boven anderen?
Dat ik U dan ook U meer beminnen mag,
U, 't beste dienen met elkander.*

Dat zal het beste middel zijn om te tonen dat je in waarheid een kind van God bent. Toon je liefde en dankbaarheid aan zo'n Vader, die je een erfenis bereid heeft onder de geheiligden in het licht en je gemaakt heeft tot een erfgenaam van het Koninkrijk der hemelen, zowel als een lid van Christus en een kind van God. Weet je wat het Koninkrijk der hemelen betekent?

Jenny's moeder

Op dat ogenblik kwam Jenny's moeder binnen en wij hoorden ze beneden tegen een jonger kind op een driftige, bestraffende toon te spreken, met een ergerlijk taalgebruik. Maar plotseling hield zij op omdat zij ons boven hoorde praten.

'O, mijn arme moeder', zei het meisje, 'u zou zo spoedig niet gezwegen hebben als de dominee hier niet geweest was. Dominee, u hebt gehoord hoe moeder gevloekt heeft, zeg er tegen haar alstublieft wat van, want naar mij luistert zij niet.'

Ik ging boven aan de trap staan en riep de vrouw, maar waarschijnlijk schaamde zij zich omdat ik gehoord had wat zij zei, en was ze ineens weg en ontsnapte aan mijn vermaning.

'Dominee', zei Jenny, 'ik ben bang, dat, als ik naar de hemel ga, ik daar nooit mijn arme moeder zal zien. Zij vloekt zo en is dikwijls in een slecht gezelschap. Als ik hier in bed lig is er soms uren lang veel slechtheid, lawaai en ruzie beneden, dat ik het nauwelijks verdagen kan. Het is vreselijk als een vader en een moeder zo tekeer gaan. Ik zou zo graag zien dat zij zich tot God bekeerden en naar de hemel mochten gaan. Wilt u mij wat zeggen, dominee, over een erfgenaam te zijn van het Koninkrijk der hemelen?'

'Herinner je m'n kind, dat ik je gezegd heb bij het verklaren van de Catechismus, in de kerk, dat het Koninkrijk der hemelen, in de Bijbel betekent, zowel de Kerk van Christus op de aarde en in de staat van heerlijkheid in de hemel? De een is een voorbereiding voor de ander. Alle ware christenen zijn erfgenamen van God en mede erfgenamen van Christus en zullen de heerlijkheid en de zaligheid van Zijn koninkrijk beërven. Zij zullen eeuwig met Christus leven en bij Hem zijn. Dit is de vrije gift van God aan Zijn aangenomen kinderen en allen die werkelijk in Christus geloven zullen de waarheid van deze belofte ondervinden: ... *want het is uws Vaders welbehagen, ulieden het Koninkrijk te geven*' (Luk. 12:32b). Je bent nu een arm kind, maar ik vertrouw erop: *Want alzo zal u rijkelijk toegevoegd worden de ingang in het eeuwig Koninkrijk van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus* (2 Petr. 1:11). Nu moet je lijden, maar ben je niet gewillig om voor Hem te lijden en alles geduldig te verdagen waartoe hij je roept?'

'O ja, heel gewillig, ik wil niet klagen, het is alles goed.'

'Dan, lief kind, zul je ook met Hem heersen. Je mag door veel verdrukking ingaan in het Koninkrijk van God, maar de verdrukking werkt lijdzaamheid en de lijdzaamheid bevinding en de bevinding hoop. Toon als een waar lid van Christus een gehoorzaam kind van God te zijn en je deel zal zijn: een erfgenaam van het koninkrijk der hemelen. Die het beloofd heeft is getrouw en *Wentel uw werken op den HEERE en uw gedachten zullen bevestigd worden*. (Spr. 16:3).

Een moeilijke vraag

'Dank u wel dominee, ik hoor zo graag over deze zaken spreken en ik dacht, dat dit niet zo zou zijn wanneer ik er geen deel aan zou hebben. Toch is er nog iets wat ik aan u wil vragen, het is iets groots, misschien is het verkeerd, want ik ben zo jong en toch hoop ik dat ik het goed bedoel ...'

Toen ze aarzelde vroeg ik: 'Wat is het? Wees niet bang om het te zeggen.' Er rolde een traan over haar wang en een licht blos kleurde haar gelaat. Toen sloeg zij even haar ogen op naar de hemel en daarna een ernstige, aandoenlijke blik op mij en zei: 'Zou zo'n jong, arm kind als ik ben, toegelaten worden aan het Avondmaal des Heeren? Ik het al enige tijd verlangd, maar durfde er niet over spreken uit vrees dat u het zou afkeuren.'

'Lieve Jenny, daarover heb ik geen twijfel en wil graag over dat onderwerp met je spreken en ik hoop dat Hij, Die je die begeerte gaf, ook Zijn Eigen instelling aan je ziel zal zegenen. Begeer je het vandaag of morgen?'

'Als u het goed vindt morgen dominee en ik zal er u dankbaar voor zijn. Ik word nu moe en zwak, maar hoop beter te zijn als u terugkomt.'

Haar voorstel deed mij genoeg en ik was blij in het vooruitzicht, dat zo'n jonge oprechte christin zich op deze wijze aan de Heere overgeeft en dat zij het zegel van het sacrament van de liefde van de Zaligmaker mag ontvangen. De ziekte sloopte haar lichaam en dat was zij zich bewust. Maar hoewel de uitwendige mens minder werd, werd zij door Gods Geest naar de inwendige mens versterkt en werd spoedig rijp voor de hemel.

De herinneringen aan haar, brengen weer nieuw leven en ik hoop dat ze ook voor de lezer tot nut zijn. Daarom schrijf ik ze nu op. *‘Uit den mond der kinderkens en der zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest (Psalm 8:3a) .*

1.4 ‘Heere, gedenk mijner ...’

Na de morgen van het bezoek aan Jenny, was ik het overige van de dag met haar in mijn gedachten. Die middag reed ik naar mijn lievelingsplek, waar ik mij soms afzonderde, in eenzame overdenking. De plaats was daar heel geschikt voor. In een opening van de rotsen, met het uitzicht op een schone baai. De opening was bedekt met bomen, struiken en wilde bloemen. De open zee, in de verte was begrensd door de lucht.

Hier ging ik zitten en peinsde over het belangrijke karakter en de omstandigheden van Jenny en ik bad God om mij krachtadig die waarheden te leren, om haar hierin te onderwijzen. Wanneer ik aan haar jeugdige leeftijd dacht, bloosde ik bij de gedachte hoever zij mij te boven ging, toen ik zo oud was als zij; ja hoe ze mij ook nu verre overtrof. Ik wenste oprecht iets van de geest te krijgen, die zo liefelijk in haar uitblonk. Zij was eenvoudig, leerzaam, zachtmoedig, nederig en ernstig in haar gedrag en gaf duidelijke bewijzen van hemels onderwijs. Ik dacht eraan dat de Heere dit kleine kind geroepen heeft en in ons midden gesteld als een voorbeeld en toonbeeld, waarvan Hij zegt: *‘Voorwaar zeg Ik u: Indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zo zult gij in het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan’* (Matth. 18:3). O, mocht ik zo ootmoedig zijn, als dit kind.

Een ernstig zelfonderzoek

Ik werd tot een diep zelfonderzoek gebracht en vervuld met vrees en bezorgdheid of ik zelf wel deel had aan die Goddelijke invloeden, die ik zo duidelijk in haar kon ontdekken. De zonde werd in mijn ogen meer dan ooit ‘boven mate zondig’. De inwendige aangeboren verdorvenheid deed mij beven. Het gevaar van zelfbedrog in zo’n grote zaak beangstigde mij; ik was een onderwijzer van anderen, maar was ik zelf wel door de Geest geleerd?

Een geest van naarstig onderzoek liep door elke gedachte; ik bezag de vele werken van de schepping rondom mij en overal bemerkte ik de grootste regelmaat en orde in, maar inwendig gevoelde ik verwarring en wanorde. Van de vredige harmonie uit dit landschap kon ik in mijn eigen hart niets vinden! Het landschap vanbinnen wordt ontsierd door een droge, kale woestenij en mist dat innemend karakter. Het gevolg van de zonde is de dood en de zonde stapelt verwarring op verwarring, waar zij overheerst.

Toch zegt de stem van de belofte: *‘Want de zonde zal over u niet heersen...’* (Rom. 16:14a). O, mocht ik dan mijzelf Gode stellen, als uit de dood levendig geworden zijnde, en mijn leden Hem stellen tot wapenen der gerechtigheid. Mocht ik zo een bekwaam en gewillig dienaar van het Nieuwe Testament worden!

Ik wenste als die kleine beek te zijn, die ik voor mij zag, zij geeft leven en gezondheid aan bewoners, aan de herder en zijn kudde. Mijn leven is misschien ook maar kort, als die kleine beek, maar mocht het dan nuttig zijn voor mijn medezondaren, terwijl ik voort reis. Als een vriend van de armen en de zielen die dorsten naar de rivier des levens, om ze levend water te geven, waar ik ze ook ontmoet!

O, mijn God, laat mijn einde ook zo kalm zijn als deze beek. Zij stroomt zo kalm, hoewel niet zonder geluid, door dit vredige landschap, tot zij in de zee verdwijnt. Laat mij ook alzo mijn dagen eindigen en dat ik niet tevergeefs de genade en de goedheid van onze Zaligmaker aan anderen verkondig, tot ik kom aan de ontzaglijke oceaan der eeuwigheid!

Ik dacht: ginds loopt het leven van onze kleine Jenny snel ten einde. Haar leven is kort, maar niet zonder nut. Ik gevoel op dit ogenblik de grote waarde ervan in mijn ziel. Ik zie daar een werk van genade, waar ik geen vreemdeling van hoop te zijn. Die gedachte verlevendigt mij en brengt mij ertoe om te zien hoe groot de kracht van de zonde ook is, de kracht van Jezus nog groter is. En door genade mag ik mijn lieve jonge leerlinge, mijn kind in het Evangelie, mijn zuster in het geloof, in een betere wereld hiernamaals ontmoeten.

Er was iets in deze overdenking wat mijn hart kalmeerde en mij voorbereidde op het beloofde bezoek, voor de volgende dag. Ik verlangde er vurig naar. Intussen was het tijd om naar huis te gaan, want de zon ging al onder. Ik verliet mijn plekje met enige tegenzin, maar met ernstige gedachten en nieuwe kracht. Mijn paard had ik aan een hek vastgebonden, zij had niet genoten, maar bracht mij door het schone landschap huiswaarts.

Het volgende bezoek aan de hut

De volgende morgen ging ik weer op weg naar de hut om Jenny te bezoeken. Toen ik naar binnen ging kwam de vrouw die haar dikwijls bezocht mij tegemoet. Zij zei: ‘Dominee, wilt u haar alstublieft niet wakker maken? Zij is juist in slaap gevallen en zij krijgt zo weinig rust, dat arme kind.’

Zo stil mogelijk ging ik naar boven en Jenny zat in een half zittende houding, haar hoofd leunend op haar rechterhand, met de opengeslagen Bijbel voor zich. Het was duidelijk dat zij al lezend, in slaap was gevallen. Haar gezicht toonde een aangename kalmte en enkele tranen waren langs haar wangen, waarschijnlijk onwetend, op haar Bijbel gevallen.

Ik keek een ogenblik om mij heen. De kamer was van weinig gemakken voorzien en onaantrekkelijk. De muren waren onherstelbaar slecht en de zolder was vol gaten. De vloer ongelijk en kapot, waarop een driepotige stoel en een eikenhouten kast stonden. Verder twee oude bedsteden en de ruiten waren overal gebroken en met papier dichtgeplakt. In de bedstede waar Jenny lag was een plank tegen de muur waar haar medicijnen, haar eten en boeken stonden.

Ik zei bij mezelf: ja hier ligt een erfgenaam van de eeuwige heerlijkheid, te wachten op een zalige verlossing. Haar aarde woning is werkelijk armoedig, maar zij heeft een huis, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Zij heeft weinig wat haar aan de aarde bindt, maar wat een uitnemend, eeuwig gewicht van de heerlijkheid, in de toekomst! Deze geringe, verachte kamer is een paleis in de ogen van het geloof, want zij bevat de erfgenaam van een kroon.

Ik ging naar haar toe, zonder haar wakker te maken en zag dat zij Lucas 23 had gelezen. De vinger van haar linkerhand lag op de bijbel en wees de woorden aan die zij zojuist gelezen had. Ik keek naar de plaats en las met blijdschap, dat haar vinger de woorden aanwees: *'Heere, gedenk mijner als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn.'*

Ik dacht: Is dit toevallig of is het met opzet? Ik elk geval is het wel opmerkelijk. Even later kwam ik er achter dat haar vinger inderdaad de gedachten van haar hart aanwezen.

Zij werd enigszins wakker, maar niet genoeg om te beseffen dat er iemand aanwezig was en zei fluisterend: *'Heere! gedenk mijner, gedenk mijner, gedenk, gedenk een arm kind, Heere, gedenk mijner!'* Toen sloeg zij plotseling haar ogen op en zag mij. Een flauwe blos kwam even op haar wangen en verdween weer.

Zij vroeg: *'Vrouw K., hoe lang heb ik geslapen? Dominee, het spijt mij zeer ...'*

Ik antwoordde haar: *'Ik ben erg blij je zo te vinden, je kunt wel met David zeggen: Ik lag neder en sliep; ik ontwaakte, want de HEERE ondersteunde mij (Psalm 3:6). Wat was je aan het lezen?'*

'De geschiedenis van de kruisiging van Jezus, dominee.'

'Hoever was je gekomen, toen je in slaap viel?'

'Tot het gebed van de moordenaar, die met Hem werd gekruisigd en toen ik aan die plaats kwam, hield ik op en dacht: Wat zou het een genade zijn als de Heere ook zo aan mij zou willen gedenken. Toen sliep ik in en droomde dat ik Christus aan het kruis zag en dat ik zei: Heere, gedenk mijner. En ik ben er zeker van dat Hij niet toornig op mij neerzag. Toen werd ik wakker.'

Voorbereiding voor het Heilig Avondmaal

Dit alles scheen een aangename verklaring van de tekst te zijn en een zeer geschikte voorbereiding tot onze voorgenomen viering van het Heilig Avondmaal.

'Wel lief kind, ik ben gekomen, zoals je begeerde om het heilig sacrament te bedienen en vrouw K. zal zich wel met ons willen verenigen.'

'Spreek er eerst nog eens wat over met mij dominee, alstublieft.'

'Je herinnert je wel wat je daarover in je Catechismus hebt geleerd en laten wij het eens inzien. Een sacrament is, zoals je weet, een uitwendig en zichtbaar teken van inwendige geestelijke genade. Ons gegeven, en door Christus Zelf ingesteld als een middel waardoor wij ze ontvangen en tot een onderpand, om ons daarvan te verzekeren. De Heere heeft brood en wijn verordend tot een uitwendig teken, wat wij met onze ogen zien. Het is een bewijs, een teken en een zegel van Zijn genade, liefde en zegen, die Hij belooft en verleent aan allen die het met een oprecht hart ontvangen, gelovende in Zijn Naam. Op deze wijze bewaart Hij onder ons een gedurig aandenken aan Zijn dood en aan al de weldaden die wij daardoor ontvangen. Wat geloof jij Jenny, van Christus' dood?'

'Dat wij leven, dominee, omdat Hij stierf.'

'Welk leven verkrijgen wij daardoor?'

'Nu het leven der genade en hiernamaals het leven van heerlijkheid en zaligheid; is het zo niet, dominee?'

'Jazeker, dat is de vrucht van Christus' dood en alzo opende Hij het Koninkrijk der hemelen voor alle gelovigen. Zoals brood en wijn je zwak lichaam verkwikken en versterken, zo verkwikken en versterken de zegeningen van Zijn lichaam en bloed de zielen van allen die hun geloof en hoop alleen op Hem stellen, Die ons heeft liefgehad en Zich voor ons heeft overgegeven.'

Tranen rolden langs haar wangen en Jenny zei: *'O, welk een Zaligmaker! O, welk een zondares! Hoe vriendelijk! Hoe goed en dat voor mij?'*

'Vrees niet, lief kind, Hij die je gaf Hem zo lief te hebben, heeft ook jouw lief en Hij zal niemand uitwerpen, die tot Hem komt.'

'Dominee', zei het meisje, 'ik kan nooit aan Jezus en zijn liefde voor zondaren denken, of ik moet mij verwonderen, hoe dit kan. Ik verdien niets dan Zijn toorn vanwege mijn zonden. Waarom heeft hij mij lief? Mijn hart is boos en waarom heeft Hij mij dan lief? Ik vergeet steeds Zijn goedheid. Ik bid niet tot Hem en dank Hem niet en doe niets zoals ik het behoorde te doen. Waarom dan zo'n liefde voor mij?'

‘Hoe duidelijk is het dat alles van het begin tot het einde genade is en dat maakt de zegen zo zoet, mijn kind. Ben je niet gewillig om Christus al de eer van je zaligheid te geven, door al de schuld van je zonden op Zich te nemen?’

‘Ja, dominee, mijn lied zegt daarvan:

*Gezegend zij de Heere, Die Zijn Zoon,
gezonden in ons vlees, om voort Zijn arbeidsloon,
Zijn leven gaf, tot zo een dure prijs,
Tot onze vrede, zijnde nog op reis.*

*Hij was gehoorzaam al de wetten van Zijn Vader,
Door ons vertreden, evenwel bracht Hij ons nader,
En droeg de zonden willig aan het kruis.
Betaalde het rantsoen en voer weer op naar 't Vaderhuis.*

‘Ik ben blij dat je je liederen zo goed kent, Jenny.’

‘Dominee, u weet niet welk een genoegen ze mij geven, ik ben erg blij dat u mij dat boek met lofzangen voor kinderen hebt gegeven.’

Het aards huis gebroken

Een erge hoestaanval verhinderde haar een poosje te spreken. De oudere vrouw hield haar hoofd vast. Het was aandoenlijk om te zien hoe zij als het ware naar adem snakte.

‘Arm kind’, zei de vrouw, ‘ik wilde wel dat ik je kon helpen en je lijden verzachten; maar het zal niet lang meer duren.’

‘God helpt mij’, zei het meisje, toen ze weer adem kreeg. ‘God helpt mij en Hij zal mij doorhelpen. Dominee, u ziet er zo verschrikt uit ... ik ben niet bang ... dit is niets ... ik ben nu beter. Dank u, mevrouw, dank u, ik maak het u erg moeilijk. Maar de Heere zal u hiervoor en voor al uw goedheid aan mij bewezen, zegenen. Ja dominee, en u ook. Spreek nu maar weer met mij over het sacrament.’

‘Wat hebben zij, die tot het Avondmaal des Heeren komen, nodig Jenny? Er worden vijf zaken in de Catechismus genoemd, weet je wat de eerste is?’

Zij wachtte even en zei toen met een ernstige en schrandere blik: ‘Dat men zich onderzoekt of ons onze zonden van harte leed zijn.’

‘Ik hoop en denk wel dat je weet wat dit betekent Jenny. De Heere heeft je de Geest van bekering gegeven.’

‘Niemand weet, dominee, wat de overdenking van mijn vroegere zonden voor mij geweest is, maar de Heere weet het en dat is genoeg. En ik hoop dat Hij mij om Christus’ wil vergeeft. Zijn bloed reinigt van alle zonden. Soms beef ik als ik aan mijn zonden denk, dominee en dan moet ik schreien omdat ik zó’n God beledigd heb. Maar dan vertroost Hij mij weer met zoete gedachten over Christus.’

‘Dat is goed mijn kind, maar wat wordt vervolgens in het artikel genoemd?’

‘Een standvastig voornemen te hebben om een nieuw leven te leiden.’

‘En wat denk je daarvan?’

‘Mijn leven dominee, zal kort zijn en ik wenste wel dat het een beter leven was geweest. Maar ik wens met mijn gehele hart dat het een nieuw leven mag zijn voor de komende tijd. Ik wens al mijn boze wegen, gedachten, woorden en vrienden te verlaten en te doen wat de Heere mij beveelt, wat u mij zegt dat goed is en wat ik lees in mijn Bijbel dominee. Maar ik vrees dat ik het niet doe, want mijn hart is vol zonde. Toch bid ik God om mij te helpen dominee, want mijn dagen zullen weinig zijn, maar ik wens dat ze besteed mogen worden tot eer van God.’

‘De zegen des Heeren ruste op je Jenny, zodat je als je leeft, je Gode leven mag, of als je sterft, je de Heere sterven mag, zodat je, hetzij dat je leeft of dat je sterft, je de Heeren mag zijn. Wat volgt er nu?’

‘Een levend geloof te hebben in Gods genade, door Christus, dominee.’

‘Geloof je dat God je genadig is om je zonden te vergeven?’

‘Ja dominee’, zei het kind ernstig.’

‘En als Hij vergeeft, is dat dan om jezelf Jenny?’

‘Nee dominee, nee, het is om Christus’ wil, om mijn Zaligmakers Jezus Christus’ wil alleen. Christus is Alles!’

‘Kun je Hem vertrouwen?’

‘Dominee, ik mag Hem niet wantrouwen en ik wil het ook niet, al zou ik het kunnen.’

‘Goed, kind, Hij is al je vertrouwen waard.’

‘En dan dominee, kan ik nooit aan Jezus’ dood denken, of ik denk tegelijk welk een ellendig, onwaardig schepsel ik ben; en toch is Hij zo goed voor mij. Ik wenste wel dat ik Hem kon danken. Ik heb over Zijn dood gelezen, maar hoe is het toch mogelijk dat de mensen zó met Hem gehandeld hebben. Maar het was alles tot

onze zaligheid. En dan de moordenaar aan het kruis ... dat is schoon. Ik hoop, dat Hij ook Mijner wil gedenken en dat ik altijd aan Hem en aan Zijn dood vol dankbaarheid zal gedenken.'

'Tot besluit Jenny, denk je in liefde aan alle mensen? Vergeef je allen die je beledigd hebben? Of draag je iemand in je hart een wrok toe?'

'Nee, lieve dominee, hoe zou ik kunnen. Als God goed voor mij is, als Hij mij vergeven heeft, hoe kan ik dan nalaten anderen te vergeven? Er is niemand in de wereld, geloof ik dominee, die ik om Christus' wil, niet alle goeds toewens en dat uit de grond van mijn hart.'

'En wat zijn je gevoelens over die ondeugende, dartele meisjes hiernaast, die je uitlachen en bespotten om je godsdienst?'

'Het ergste wat ik hun toewens is, dat God hen genade tot bekering mag geven, dat Hij hun harten mag veranderen en al hun boze daden en woorden mag vergeven. Mocht God hen vergeven, zoals ik het met geheel mijn hart doe!'

Toen zweeg zij en ik wilde niets meer vragen. Mijn hart was vol en ik dacht: kan dit de godsdienst van een kind zijn? Dat wij allen kinderen waren zoals zij!'

Het Heilig Avondmaal

Geef mij dat gebedenboek eens aan, met de beker en de schotel.

Geliefde vriendinnen, ik wil nu, onder Gods zegen, gemeenschap met u houden aan Christus' lichaam en bloed. Het was een plechtig ogenblik en ik las het formulier.

Het gelaat van het kind drukte sterke gevoelens uit. Tranen met glimlachen; onderwerping, verhelderd door hoop; ootmoed bezield door geloof; kinderlijke bescheidenheid, versierd door het verstand van rijpere leeftijd; dankbaarheid, vrede toewijding en overgave, geduld ...

Dit alles was duidelijk zichtbaar. Ik dacht dat ik ze alle duidelijk zag. Zou ik ze alleen gezien hebben? Zeg ik teveel als ik zeg dat ook andere geschapen wezens, die ik met de natuurlijke ogen niet zien kon, er getuige van waren? Als de gediensstige engelen opvaren en neerdalen met blijde tijding tussen aarde en hemel, dan deden ze het toen, geloof ik.

Toen we geeëndigd hadden, zei ik: 'Nu lieve Jenny, ben je werkelijk een zuster in de Kerk van Christus geworden. Dat Zijn Geest en zegen op je mag rusten en je mag sterken en verkwikken.'

'Mijn dankbaarheid is groot, heel groot dominee, groter dan ik in woorden kan uitdrukken. Ik dank u voor deze gunst, ik dacht dat ik te jong was, het scheen te groot voor mij om er aan te denken. Maar ik ben nu verzekerd dat de Heere goed voor mij is en ik hoop dat ik goed gedaan heb.'

'Ja Jenny', en ik vertrouw dat je uitwendig en inwendig verzegeled bent door de Heilige Geest tot de dag der verlossing.'

'Dominee, ik zal deze dag nooit vergeten.'

'En ik ook niet.'

'En ik zeker ook niet', zei de goede oude vrouw, 'de Heere was werkelijk in het midden van ons drieën vandaag, terwijl wij in Zijn Naam vergaderd waren.'

Zuivere liefde

'Dominee', zei Jenny, 'als u terug komt spreek dan eens met mijn moeder. Zij past wel op om niet onder uw ogen te komen. Ik ben zó bevreesd over haar ziel en ik geloof dat zij er zich nooit zorgen over maakt.'

'Ik hoop dat ik er de volgende keer gelegenheid voor zal hebben. Vaarwel mijn kind.'

'Dag dominee, en ik dank u voor al uw goedheid voor mij.'

Ik dacht bij mijzelf toen ik het huisje verliet: Deze jonge knop der genade zal heerlijk prijken in het Paradijs, de Heere zal haar op Zijn tijd daarin overplanten. Maar mocht zij, als het naar Zijn wil is, nog wat langer leven, zodat ik nog nut mag trekken uit haar gesprekken en voorbeeld.

Misschien wenst de een of ander, die dit eenvoudige verhaal van Jenny leest hetzelfde. Nu wij zullen haar nog bezoeken voordat zij van hier gaat en niet meer gezien zal worden.

1.5 'O moeder, ik ben zo bezorgd over u'

Jenny ging steeds meer achteruit, maar toch hield zij nog zoveel kracht om tot voldoening van zichzelf en anderen, die haar bezochten, te kunnen spreken. Onder hen waren er maar enkelen die de waarde van haar geestelijke gesteldheid juist konden beoordelen. Toch werd de meest geestloze getroffen door haar vriendelijke ernst, haar Bijbelkennis en de juiste toepassing ervan op haarzelf.

Een Goddelijke vonk

De Goddelijke vonk van wederbarende genade, in haar hart geplant, schitterde nu helder als een vlam om ieder in haar nabijheid te verwarmen en op te wekken. Ik ben er zeker van dat haar voorbeeld en gesprekken aan

sommigen werden gezegend. Terwijl ik dit schrijf, denk ik nog met dankbaarheid terug aan het nut en de troost die ik persoonlijk uit haar gesprekken getrokken heb. En niet alleen ik, maar de jongste dag zal, als ik mij niet vergis, nog meer vruchten openbaren, voortgesproten uit de liefde Gods tot dit kind en door haar ook tot anderen die bij haar kwamen. Mocht dit gedenkschrift van haar, zijn als een pijl uit de pijlkoker van de Almachtige voor de harten van de jongen en de zorglozen. O, mijn God, bestuur deze pijl! Mocht het oor dat hoort en het oog dat dit leest, wat ik vertel over Jenny, door de kracht van de Geest des Allerhoogsten getroffen worden en ieder voor zich, een getuige worden van de Waarheid, zoals die in Christus Jezus is. Ik herinner mij de tere zorg van dit kind voor haar moeder. Ik wist welk een tegenstelling de gevoelens en het gedrag van haar ouders vormden met die van haar.

Ik besloot de eerste de beste gelegenheid aan te grijpen om de moeder, in de tegenwoordigheid van het kind aan te spreken. De vrouw had mij de laatste tijd gemeden, daar zij zich bewust was een bestraffing verdiend te hebben en uit vrees, die te zullen krijgen.

De weg die ik gewoon was te gaan om bij het huisje te komen, was zichtbaar wanneer door er de ramen gekeken werd en gaf gelegenheid voor Jenny's moeder om weg te gaan, voordat ik binnenkwam. Er was nog een ander pad, langs de achterkant, waarlangs een bezoeker onopgemerkt bij het huisje kon komen.

Op een morgen, kort na de Avondmaalsbediening, koos ik dit pad voor mijn bezoek. Hierdoor verreed ik ook het lawaai, wat een dorpsstraat soms kan vertonen, om overpeinzingen te verstoren. Toen ik op het kerkhof liep en mijn oog liet gaan over het gedenkwaardig grafopschrift, dacht ik eraan hoe spoedig het stoffelijk overschot van mijn arme Jenny met dit stof vermengd zou worden. Hoe spoedig zal de mond zwijgen, die nu Hosanna's fluistert tot eer van de Zone Davids, maar ook mijn hart verblijdt met bewijzen van jeugdige vroomheid en genade. Hoe spoedig zal ik geroepen worden haar aan de aarde toe te vertrouwen; aarde tot aarde, as tot as, stof tot stof.

Maar o, wat een heerlijke verandering, want haar geest zal dan weergekeerd zijn tot God, Die hem gegeven heeft. Haar geest zal dan het Halleluja in het Paradijs aanheffen, terwijl wij de lijkzang zingen bij haar graf. Haar stof zal dan hier wachten in een zekere en vaste hoop op de blijde opstanding der doden.

Ik liep door de velden zonder iemand te ontmoeten en genoot van de rust van mijn eenzame wandeling. De verschillende voorwerpen die mij omringden droegen er toe bij om mij op te wekken tot nuttige overdenking over verheven onderwerpen voor de tijd en de eeuwigheid..

Een afgeluisterd gesprek

Zo kwam ik bij de hut van Jenny. Omdat het venster boven openstond, hoorde ik verschillende stemmen en was blij ook de stem van haar moeder te horen. Onopgemerkt ging ik naar binnen en bleef beneden zitten, daar ik hun in het gesprek niet wilde storen.

'Moeder', zei Jenny, 'moeder, ik heb niet lang meer te leven; mijn tijd zal kort zijn, maar ik moet u iets zeggen vóór ik sterf. O moeder, u hebt een ziel... U hebt een ziel en wat zal daarvan geworden als u sterft? Ik ben zo bezorgd over uw ziel...'

'O lieveling! Ik zal mijn kind verliezen ... zij zal sterven... en wat moet ik doen als jij gestorven bent, lieve Jenny?' Zij snikte het uit.

'Moeder, denk aan uw ziel. Hebt u dat niet verzuimd?'

'Ja, ik ben een slecht mens geweest en heb alles wat goed was gehaat. Wat kan ik doen?'

'Moeder, u moet tot God bidden, dat Hij u om Christus' wil de zonden vergeeft. U moet bidden.'

'Jenny, mijn kind, ik kan niet bidden, ik heb nog nooit in mijn leven gebeden. Ik ben te slecht om te bidden.'

'Moeder, ik heb al zolang verlangd om met u te spreken, maar ik was bang om het te doen. U hoorde niet graag dat ik over godsdienst iets zei en ik wist niet hoe te beginnen. Maar toch moeder, moet ik nu spreken, anders is het misschien te laat. Ik wenste wel dat de dominee hier was, want hij kan beter met u spreken dan ik. Maar misschien zult u nog eens aan mijn woorden denken, hoe gebrekkig ze ook zijn, als ik er niet meer ben. Ik ben maar een jong kind en niet bekwaam om over zulke dingen met iemand te spreken. Maar u bent mijn moeder en ik kan de gedachte niet verdragen, dat u voor eeuwig verloren zou gaan. Mijn Heere en Zaligmaker heeft mij mijn zonden laten zien. Hij heeft mij liefgehad en Zichzelf voor mij overgegeven, daarvoor is Hij gestorven en weer opgestaan. Ik wil Hem daarvoor tot in alle eeuwigheid loven en prijzen. Ik hoop Hem in de hemel te zien, maar wens u daar ook te ontmoeten, moeder.

Bidt, u met vader en laat het vloeken na en ook andere slechte dingen. Ga naar de kerk en hoor daar wat Hij gedaan heeft, wat onze dominee zegt wat Hij gedaan heeft voor goddeloze zondaren. De dominee zoekt het goede voor uw ziel, want hij leerde mij de weg en hij wil u ook onderwijzen, moeder. Waarom verliet u altijd het huis, als hij kwam? Wees nu niet boos op mij moeder, want ik zeg het alleen voor uw bestwil. Vroeger was ik even zorgeloos over Goddelijke zaken, zoals u. Maar ik heb mijn dwaling ingezien. Ik was op de brede weg die naar het verderf leidt, zoals veel andere kinderen in het dorp, maar de Heere zag mij en was mij genadig.'

'Ja, mijn kind, je was altijd een goed meisje en hield veel van je boek.'

'Nee moeder, nee, niet altijd, ik maakte mij helemaal geen zorgen over iets goeds, of over mijn Bijbel, totdat de dominee ons op zaterdagmiddag liet komen, zoals u weet. Herinnert u zich moeder, dat u mij eerst niet graag liet

gaan en zei dat u zulke vrome dingen niet in huis wilde hebben? Dat ik beter deed om op straat of op het veld te gaan spelen, dan om uitgelachen te worden en mij belachelijk te maken, omdat ik voorgaf beter te zijn dan een ander? O, moeder, u wist niet waarom ik ging en wat God met mijn arme, zondige ziel voorhad. Maar, God zij dank, ik ging en leerde daar de weg der zaligheid. Moeder, ik wenste wel dat u die ook geleerd had.'

Een tijdelijke droefheid?

Terwijl ik naar dit aandoenlijk gesprek luisterde, scheen het mij uit de toon in de stem van de moeder, dat het meer een tijdelijke droefheid was over de erge ziekte van haar kind, dan oprecht berouw vanwege haar zonden. Ik hoopte echter het beste en was blij zo'n gewichtige en belangrijke vermaning uit de mond van haar dochter te horen. Ik gevoelde dat dit in de huidige omstandigheden van veel meer waarde was, dan mijn woorden.

Vanaf die tijd heb ik dikwijls gezien dat een goddeloos en zorgeloos mens zeer aangedaan bij het sterfbed van een familielid kan zijn. Ik ben getuige geweest van de tijdelijke erkenning van hun zonde, met de belofte hun leven te zullen beteren. Maar na korte tijd was alles over, gelijk een vroeg komende dauw. De vriend was begraven en de wereld en haar zorgvuldigheden, het vlees en de zonde keerden met nieuwe verzoeken terug en de ongerechtigheid overheerste de waarheid. *'De hond is wedergekeerd tot zijn eigen uitbraaksel, en de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk'* (2 Petr. 2:22b).

Aan de andere kant, hoe gezegend waren de sterfbedden van de ware gelovigen, voor de aanwezigen, ziende de overwinning van de genade over zonde, dood en hel! Dikwijls heeft de zorgeloze toeschouwer de eerste zaligmakende indrukken van de goddelijke waarheid ontvangen wanneer stervende christenen de liefelijke en genadige ondersteuning ondervonden en daarvan getuigde in het uur van de beproeving. Op die tijden is het geloof als een heldere, brandende fakkel, die soms het hardste hart vertedert en het koudste hart verwarmt. De uitdrukkingen van die hemelse troost en godvruchtige bezorgdheid, die de Heilige Geest aan sommigen schenkt, worden dan het gezegende middel van genade tot bekering en tot stichting van anderen. *'Die oren heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten zegt'* (Openb. 2:11a).

Ook haar broertje

Op dit ogenblik ging de deur open en een jonger broertje van Jenny kwam binnen. Zijn moeder vroeg boven wie er was, waarop de jongen antwoordde en zonder verder iets te vragen, bleef zij boven. Ik gaf de jongen een wenk om stil te gaan zitten en zodoende bleef het onbekend dat ik beneden zat.

'Moeder', vervolgde Jenny, 'dat is mijn broertje en spoedig zal hij uw enig kind zijn. Spoor hem toch aan om de goede weg te bewandelen. Stuur hem ook naar de dominee en die zal hem net zo vriendelijk behandelen als mij. Hij is een wilde jongen, maar ik hoop dat hij daar gebracht wordt om ook aan zijn ziel te denken. Die ondeugende, godloze jongens leren hem vloeken en vechten en allerlei soort van kwaad. Heere, help hem, de toekomstige toorn te ontvlieden.'

Ik gaf de jongen een wenk om te luisteren naar wat zijn zus over hem zei. Hij scheen met aandacht te luisteren en de tranen rolden over zijn wangen.

'O Jenny, ik hoop dat hij het doen zal en ook wij allen.'

'Moeder, dan moet u de toevlucht tot Christus nemen, want zonder dat kunt u niet zalig worden. U moet berouw hebben over de zonde en die nalaten. Zonder Gods genade kunt u dit niet doen, maar zoekt en gij zult vinden. Doe het voor uzelf, om mij en om mijn broertje.'

Haar moeder weende en snikte zonder antwoord te geven. Ik dacht dat het nu mijn tijd was om naar boven te gaan. Onder aan de trap vroeg ik: 'Mag een vriend naar boven komen?'

'Lieve tijd', riep de moeder, 'daar is de dominee.'

'Kom binnen dominee, zei Jenny, 'ik ben erg blij dat u nu komt. Moeder geef eens een stoel.'

De vrouw was verlegen en Jenny glimlachte en verwelkomde mij zoals zij gewoon was.

'Ik hoop dat de moeder en dochter het mij zullen vergeven dat ik zolang beneden ben gebleven, tijdens het gesprek dat u zojuist had. Ik hoopte u deze keer samen aan te treffen, omdat ik reeds lang begeerde om met u te spreken Sarah, over dezelfde onderwerpen, waarvan ik gelukkig mag zeggen, dat uw dochter daar zo over bezorgd is. U hebt deze dingen lang verzuimd en ik wil u waarschuwen voor het gevaarlijke van uw toestand. Maar Jenny heeft alles gezegd wat ik kan wensen en nu vraag ik u plechtig of u niet getroffen bent door het gelovig gesprek van uw kind. U had zelf haar laar lerares moeten zijn in de weg der gerechtigheid, maar zij leert u nu zelf. Het zal gelukkig voor u zijn indien u wijs wordt en op uw einde leert merken en op datgene wat tot uw vrede dient, eer dat het verborgen is voor uw ogen. Zie op uw stervend kind en denk aan uw ander kind, dat nu alleen overblijft. Zeg mij eens of dat wat u nu ziet, u niet luid toeroept om te horen en te vrezem?'

Jenny's ogen waren vol tranen, terwijl ik sprak. Haar moeder boog het hoofd en scheen ook aangedaan.

Ik zei verder: 'Jenny, mijn kind, hoe is het vandaag met je?'

'Dominee, ik heb veel gesproken en voel mij tamelijk zwak en vermoeid, maar mijn gemoed is zeer verlicht sinds ik u de laatste keer zag. Ik ben nu geheel gewillig om te sterven wanneer de Heere het nodig acht. Ik heb geen verlangen meer om te leven, of het moest zijn om mijn familie op een betere weg te zien voordat ik sterf.

Voorheen was ik bevreesd om met hen te spreken dominee, maar vandaag kan ik niet zwijgen en ik moet hen zeggen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft en wat ik gevoel voor hun eigen ziel.'

Er was vastheid en waardigheid in haar woorden, die mij wel verbaasden. De eigenschappen van een kind schenen verwisseld te zijn in die van een christen; haar natuurlijke beschroomdheid was overgegaan in een heilige vrijmoedigheid, voortkomend uit de inwendige vertroosting die zij genoot, samengaand met een hartelijk verlangen tot het welzijn van haar moeder. Dit veroorzaakte een blos op haar anders zo bleek gelaat. Zij zat op het bed met een opengeslagen Bijbel voor haar. Met haar rechterhand hield ze de hand van haar moeder vast.

'Moeder' zei ze, 'dit Boek kunt u niet lezen, ga daarom geregeld naar de kerk, waar het uitgelegd wordt. Het is Gods Boek en het leert ons de weg naar de hemel. Ik hoop dat u er acht op leert geven; onder Gods zegen kan het uw ziel zalig maken. Bedenk dit moeder, wat ik u smeeek. Ik ga spoedig sterven, geef dan deze Bijbel aan mijn broertje en wilt u zo goed zijn dominee, hem te onderwijzen? Moeder, bedenk wat ik u zeg en de dominee is getuige. Er is geen zaligheid voor zondaren zoals u en ik, buiten het bloed van Christus. Hij kan volkomen zalig maken en Hij wil volkomen zalig maken al wie tot Hem komt. Hij wacht om genadig te zijn. Ik wens ... ik wens ... ik ... ik ...'

Zij kon niet meer en zonk weg in een soort flauwte. Haar moeder dacht dat het lang zou duren voor ze weer bijkwam. Ik maakte mij gereed om te vertrekken, daar ik merkte dat Jenny te veel uitgeput was om verder met haar te spreken.

Toen ik de kamer verliet zei het kind met zwakke stem: 'Kom spoedig terug dominee, mijn tijd is erg kort.'

Ik ging via dezelfde eenzame weg terug naar huis. In stilte overdacht ik de uitnemende bewijzen van van godsvrucht en geloof, waarvan ik getuige was geweest. Mijn gedachten bleven bij dat buitengewone kind. Wat genade niet vermag! Is het mogelijk om te twijfelen na dit alles, Wie alleen de Beginner en de Voleinder is van de zaligheid? Hoe rijk en vrij is Gods genade! Heeft Hij niet het zwakke dezer wereld uitverkoren, opdat Hij het sterke zou beschamen? Laat geen vlees roemen, *maar die roemt, roeme in den Heere!*

1.6 Van een strobed, in Abrahams schoot

'Het is de mens gezet eenmaal te sterven' (Hebr. 9:27). *'Hij komt voort als een bloem en wordt afgesneden; ook vlucht hij als een schaduw en bestaat niet'* (Job 14:2). *'Alle vlees is gras en al zijn goedertierenheid als een bloem des velds. Het gras verdort, de bloem valt af;'* (Jes. 6b-8).

In het midden van zo'n verscheidenheid van christelijke hoedanigheden is er veel te bewonderen en te beminnen. Ik heb de omstandigheden van Jenny uitgekozen. Het is waar, zij was slechts een kind, een erg arm kind, maar een kind behouden door Goddelijke genade. Zij was verlicht met de zuiverste kennis en versierd met ongekunstelde heiligheid; zij was een ootmoedig, zachtmoedig en bescheiden kind. Zij vond genade in de ogen des Heeren toen zij op aarde was, en ik twijfel er niet aan dat zij op de jongste dag aan Zijn rechterhand zal gezien worden. Op deze wijze is er dierbaarheid in de persoon en daarom probeer ik haar laatste ogenblikken te beschrijven, voor zij de eeuwige rust inging.

Een dringend verzoek

De volgende morgen werd ik heel vroeg gewekt door iemand met een boodschap over haar. Hij bracht het ernstig verzoek of ik onmiddellijk naar het kind zou willen gaan, omdat alles erop leek dat haar einde snel naderde.

Het was nog niet helemaal licht toen ik van huis ging om aan het verzoek direct te voldoen. De morgenster scheen bijzonder helder en de maan verspreidde een flauw licht over de omgeving. Hij verminderde in glans naarmate de hemel in het oosten lichter werd. De vogels begonnen te zingen en schenen de zon te verwelkomen. De dauw bedekte overvloedig de velden en hing in druppels aan bomen en struiken. Enkele vroege arbeiders liepen op de wegjes naar de plaats van hun dagelijks werk. Alles rondom mij was stil en kalm en mijn gedachten waren vervuld met datgene wat ik spoedig zou zien.

De morgenster was in mijn ogen niet zo schoon als de geestelijke glans van deze jonge christin. Haar nacht was haast voorbij en de morgen van een betere opstanding was aanstaande. De zon van eeuwige zaligheid stond op het punt om door te breken over haar ziel. Zoals de maan, die ik boven mij zag, had het voorbeeldig gedrag van dit kind een nuttig licht geworpen over de omgeving waar zij woonde en had zij een tijd mogen schijnen temidden van de omringende duisternis. Haar stralen waren ook weerkaatst door een lichtende ster, in welker natuurlijke glans, die van haar snel zou zijn overgegaan en verdwenen.

De lucht was koel, maar verfrissend, wat een schone dag leek te voorspellen. Op mijn wandelingen was ik gewoon leersame onderwerpen te overdenken, die mij nuttig konden zijn. Ik vond ze overal rondom mij, terwijl ik mij naar de woning spoedde waar Jenny lag te wachten, om haar aardse woning te mogen verlaten.

Ik gevoelde dat de schemering en de ernst van de natuur op dat ogenblik geschikt waren voor de omstandigheden. Vooral omdat de schemering betekenisvol versierd werd door het schitterende licht van de ster aan de ene kant en de heldere blauwe glans van de verblekende maan aan de andere kant.

In de woning

Toen ik bij het huisje kwam vond ik niemand beneden, zodat ik enkele minuten wachtte, tot ik de zachte, zwakke stem van het meisje hoorde: 'Denkt u dat hij zal komen? Ik zou hem zo graag ... zo graag nog zien, voordat ik sterf.'

Ik klom de trap op en haar vader, moeder, broertje en de bekende oudere vrouw waren in het vertrek. Jenny's gelaat vertoonde duidelijk de tekenen van een spoedig sterven. Hoewel dit al zichtbaar was, was er toch meer dan ooit iets belangrijks in haar gelaatsuitdrukking. Zodra ze mij zag kwam er een nieuwe helderheid in haar ogen; een dankbare toegenegenheid lag op het stervend gezicht verspreid.

Hoewel zij sprak voordat ik binnenkwam, zweeg zij nu enige tijd, maar wende haar ogen niet van mij af. Er was een levendigheid in haar blik, ja, er was nog meer! Zij scheen iets van een voorsmaak van de hemel te gevoelen en dat gaf haar iets van een onuitsprekelijke geestelijke schoonheid, zelfs in de dood.

Uiteindelijk zei ze: 'Dit is erg vriendelijk van u dominee, ik was bang dat ik u in deze wereld niet meer zou zien.'

Ik zei: 'Ben je bereid om te sterven mijn kind?'

'Geheel.'

'Waar is je hoop?'

Zij stak haar vinger op en wees eerst naar de hemel en toen naar haar hart en zei, terwijl ze dit deed: 'Christus *daar* en Christus *hier*.'

Deze woorden, met de vingerwijzing erbij, drukten haar bedoeling sterker uit dan ik het kan beschrijven.

Een ogenblik later kreeg zij kramp in haar armen en benen. Terwijl ze haar schreiende moeder aankeek, zei ze: 'Ik ben zo koud ... maar dat is niets ... het zal spoedig over zijn ...'

Een ogenblik sloot zij haar ogen en toen zij die weer opende, zei ze: 'Ik wil graag dominee, als ik er niet meer ben, dat u de andere kinderen van het dorp wilt zeggen, hoe goed de Heere voor mij, arme zondares geweest is. Zeg hen, dat die Hem vroeg zoeken, Hem zullen vinden. Zeg hen, dat de zonde en de onkunde hen naar de hel leiden. Ik bid u, zeg hen uit mijn naam dominee, dat Christus werkelijk de Weg, de Waarheid en het Leven is ... Die tot Hem komt, zal Hij geenszins uitwerpen. Zeg hen, dat ik, een arm meisje ...'.

Zij was geheel uitgeput en zonk weg in een bezwijming. Langzaam kwam ze weer bij, terwijl ze zei: 'Waar ben ik? ... Ik dacht dat ik ging sterven ... Heere, red mij!'

Ik zei: 'Lief kind, je zult spoedig, voor eeuwig in Zijn armen liggen. Hij leidt je nu met Zijn stok en staf door het dal van de schaduw des doods.'

'Dat geloof ik ook', zei ze, 'ik verlang zo om bij Hem te zijn! O, hoe goed, hoe groot, hoe genadig! ... Jezus, red mij, help mij door deze laatste beproeving!'

Een ontroerend afscheid

Toen gaf ze haar vader de ene hand en haar moeder de andere en zei: 'God zegene u, ... zoekt de Heere ... denkt aan mij als ik er niet meer ben ... het kan u ten goede zijn ... denk aan uw ziel... O, om Christus wil ... denk aan uw ziel, dan zal alles goed zijn ... U weet niet, wat ik voor u beiden gevoeld heb ... Heere, vergeef en red mijn lieve vader en moeder!'

Toen pakte zij de hand van haar broertje en zei: 'Tom, ik smeed je, dat je je boze wegen verlaat ... lees de Bijbel ... ik geef je de mijne ... voor mij was het een kostbaar Boek. Denk je nog wel eens aan ons broertje, dat enkele jaren geleden gestorven is? Hij bad tot het laatste ogenblik van zijn leven. Leer bidden, terwijl je nog gezond bent en je zult er de troost en kracht van ondervinden wanneer je komt te sterven. Maar bid allereerst om een nieuw hart ... zonder dat zul je God in de hemel nooit zien ... je tegenwoordige weg leidt tot je verderf en ondergang ... mocht de Heere je hart veranderen om Hem lief te hebben en te volgen!'

Tot de vriendin, die er ook was zei ze: 'Ik dank u vrouw K. voor al uw goedheid in mijn ziekte betoond ... u bent een christelijke vriendin voor mij geweest en ik hoop dat de Heere het u, naar de rijkdom van Zijn barmhartigheid, zal vergelden. ... U en ik hebben samen veel over de dood gesproken en hoewel ik de jongste ben, word ik het eerst door Hem opgeroepen. Maar, Zijn Naam zij geloofd, ik ben niet bevreesd. Vroeger dacht ik, dat ik nooit zonder vrees zou kunnen sterven, maar nu het zover is gevoel ik mij werkelijk gelukkig. Zo zal het met u ook zijn, als u op Hem vertrouwd. ... Hij is zowel de God van ouden als van jongen.'

'Och mijn kind', zei de vrouw, 'ik wenste wel zo te kunnen sterven als jij, maar ik vrees dat dat wel nooit zal zijn, mij zonden zijn vele, zeer veel geweest.'

'Het bloed van Christus reinigt van alle zonden', zei Jenny.

In plaats van zwakker te worden door vermoeidheid van zoveel te spreken, scheen zij op dit ogenblik nieuwe krachten te verzamelen. Zij keerde zich naar mij met een ernstige bezielende blik en zei: 'U dominee, bent mijn beste vriend op aarde geweest, ... u hebt mij de weg naar de hemel gewezen en daar dank ik u voor ... u hebt tot mij gesproken over de liefde van Christus en Hij heeft mij die in mijn hart doen gevoelen ... Ik zal Hem zien

van aangezicht tot aangezicht ... Hij zal mij nooit begeven noch verlaten ... Hij is Dezelfde en verandert niet. Lieve dominee, God zegene u!

Plotseling richtte zij zich op en met een onverwachte krachtinspanning sloeg zij haar uitgeteerde armen om mij heen, terwijl ik naast haar bed zat, ze legde haar hoofd op mijn schouder en zei heel duidelijk: 'God zegene u en belone u ... dank Hem voor mij ... mijn ziel is gered ... Christus is alles voor mij! ... Dominee, wij zullen elkaar in de hemel weer ontmoeten, is het niet? ... O ja, ja! ... Dan zal alles vrede zijn ... vrede .. vrede ... ' Zij zonk weer neer op het bed en sprak niet meer ... slaakte een diepe zucht .. glimlachte ... en stierf.

Tijdens dit ogenblik wierp de zon haar eerste stralen in de kamer en vervulde mijn gedachten met het zinnebeeld van '*Door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezocht heeft de Opgang uit de hoogte; Om te verschijnen degenen die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods, om onze voeten te richten op den weg des vredes*' (Luk.1:78-79).

Het was een lichtstraal die tevens de heerlijke verandering scheen aan te duiden die haar ziel reeds nu had ondergaan. Maar ook de beloofde hoop op vertroosting scheen uit te storten in de harten van hen die getuigen waren van haar heengaan. Dit was een voorval wat duidelijk voortkwam uit een natuurlijke oorzaak, maar zich onweerstaanbaar verbindt met de geestelijke omstandigheden.

Ik bleef nog enige tijd zwijgend op het lichaam staren dat niet meer ademde en kon mij nauwelijks indenken dat Jenny er niet meer was.

Overvol van gedachten

Toen ik naar huis ging kon ik mijn sterke aandoeningen nauwelijks bedwingen. Ik wilde het ook niet. De godsdienst, het verstand en de evaring vragen ons eerder toe te geven aan die tere aandoeningen, die op de juiste tijd en plaats, het hart ontvankelijk houden voor de meest waardevolle gevoeligheden daarvan. Ze in te houden of te onderdrukken schijnt het hart te verharderen en de wegen toe te sluiten, die tot de bron van ons beginsel van handelen leidt.

Jezus weende Zelf over Jeruzalem, toen Hij de verwoesting van de stad voorzegde. Hij weende ook bij het graf van Lazarus. Zo'n voorbeeld heiligt onze tranen, die de liefde ons doet storten en leert tevens over onze ontslapen familieleden, niet te treuren als degenen die geen hoop hebben.

Vlugger dan een pijl uit de boog of dan de lichtstralen van de zon heeft de ziel van dit kind gehaast, in gehoorzaamheid aan de oproeping van God, in Zijn tegenwoordigheid te verschijnen. Wat een plechtige waarheid is dit in het algemeen! Zij was gewassen in het bloed des Lams dat geslacht werd en mocht nu delen in de rein makende uitwerking ervan. Zij was welkom aan de troon van God. Zij heeft niets te vrezen voor het fronsen van de Goddelijke rechtvaardigheid. Zonde, dood en hel zijn allen overwonnen door de macht van Hem, Die haar meer dan een overwinnaar gemaakt heeft. Hijzelf zal haar de Vader voorstellen als een gekocht lam van Zijn kudde, als een die door Gods Geest verzegeld was tot de dag van verlossing.

Wat een verandering voor haar! Uit die arme, bouwvallige kamer, nu in het Paradijs! Van een strobed, nu in Abrahams schoot! Van ziekte en pijn, in eeuwige rijkdom, gezondheid en vreugde! Uit de staat van een zwakke, vermoede pelgrim, in dit tranendal, nu als een gelukkige reiziger veilig thuisgekomen, in de rust die er overblijft voor het volk van God!

Ik heb een jonge leerlinge verloren, die bij mij geliefd was door een werkelijk vaderlijke band. Maar, hoe kan ik over haar treuren als verloren, daar ze van God gevonden is. Haar gewillige en welkome stem vraagt of geeft hier geen onderwijs meer, maar wordt voor iets veel beters gebruikt. Zij heeft haar stem gevoegd bij het lied van de engelen, die zich verblijdden over haar bekering. Zij hebben haar korte pelgrimsreis gadegeslagen en haar nu triomferend gedragen naar de hemelse heuvelen.

Waarom zou ik dan treuren? Alles wat haar betreft was vervuld met blijdschap en onsterfelijkheid: '*De dood is verslonden tot overwinning*' (1 Kor. 15:54b).

Terwijl ik naar de dauwdruppels keek die op het gras lagen en aan de takken van de bomen hingen, zag ik dat de stralen van de zon hen vervulden met een schoonheid in vele kleuren. Ze droogden op en werden niet meer gezien. Zo was het ook met mij. De tranen die ik eerst niet wilde en niet kon bedwingen, werden spoedig verhelderd door de heldere zonneschijn van hoop en vertrouwen. Toen verdwenen ze langzaam bij de gedachte dat God alle tranen zal afwissen en treuren en zuchten voor eeuwig verdrijven.

De begrafenis

Vier dagen later werd Jenny begraven. Nooit had ik een dorpsbewoner met soortgelijke aandoeningen aan de aarde toevertrouwd. Er waren maar enkele mensen aanwezig, maar tot mijn blijdschap zag ik onder hen ook enkele kinderen, die met haar mijn wekelijks onderwijs ontvangen hadden. Ik wenste dat deze begrafenis een nuttige indruk op hen mocht hebben en dat God die zou willen zegenen tot hun bekering.

Terwijl ik bij het open graf stond, maakt ik een verbinding met de vorige gebeurtenissen op de begraafplaats en het tegenwoordige. Op deze plaats had Jenny voor de eerste keer de waarde van het Evangelie geleerd wat haar

ziel zaligde. Dicht bij haar graf was het grafschrift wat het eerste middel was tot haar overtuiging. Het scheen op dit ogenblik te staan als een bijzonder getuigenis van die waarheden, die zijn regels aan elke voorbijganger verkondigde. Dit had een geweldige invloed op mijn gedachten.

De avond van de plichtigheid was stil en niets was er dat dit verstoorde. 'Vrede', was het laatste woord geweest wat Jenny gezegd had en vrede scheen het opschrift te zijn op het graf waarin zij gelegd werd.

Een dankbare herinnering aan die vrede verlevendigt mijn gemoed, terwijl ik deze regels schrijf. O, mocht die vrede, die alle verstand te boven gaat, ook de mijne zijn, wanneer ik haar op de jongste dag weer ontmoeten zal! De band met Jenny deed mij aan het hoofd van het graf een taxusboompje planten, bij de muur aan de oostkant van de kerk. Ik bedoelde het als een altijd groenblijvend gedenkteken. Aan haar, aan wie de gedachtenis mij zo dierbaar was. Dat jonge boompje scheen gezond, maar het ging al spoedig kwijnen, het verwelkte en stierf, zoals het meisje wat in het graf lag. Maar de duurzaamheid woont in mijn hart.

Misschien wordt het door deze geschiedenis vergund de gedachtenis aan haar over te dragen op de navolgende geslachten. Ook wanneer de hand en het hart van de schrijver zullen rusten in het stof.

Misschien zullen sommigen die dit lezen er toe gebracht worden om hun jonge geestelijke plantjes met ijver en hoop op een goede uitslag, zoeken op te kweken. Mochten die tere spruiten hun zorg belonen en vroeg goede vruchten voortbrengen.

Sommigen, die misschien de aard van een zo vroege godsvrucht niet naar waarde schatten, mochten hierdoor leren dat genade en de macht des Heeren niet is verbonden aan jaren, of aan omstandigheden. Het blijkt soms in de openbaring van Gods liefde aan zondaren, zoals Zijn werken aan de hemel, dat de kleinste planeet, zich in zijn baan, het dichtst om de zon beweegt en daar de sterkste invloed van zijn hitte, licht en aantrekkingskracht geniet.

Zij stierf 30 januari 1799 in het 15e levensjaar

Door Gods kracht met genoeg de weg nagegaan
En tekende met blijdschap elk genadeteken aan.
Treed nu voorzichtig en onderzoek op dit graf
De korte geschiedenis die de arme ons gaf
In dit graf rust een kind, maar nu is haar lot
Met dierbre herinnering voor eeuwig bij God
Stort tranen van liefde, over zij die hier ligt
't Is Jane 'de hutbewoonster' haar oog op de Koning gericht

Het grafschrift van Jenny, (vrij vertaald)

Vrije genade!

De geschiedenis van Jenny geeft het duidelijkste bewijs van Gods vrije genade in het hart van de mensen. Het onafscheidelijk verband tussen waar geloof en de heiligheid van het leven en van de eenvoud die de liefde van Christus in de ziel werkt. Hoeveel zijn er van het huisgezin des geloofs, in elke eeuw, onbekend bij rijken en machtigen, de weg van bescheidenheid en vroomheid bewandeld, waarop nauwelijks acht op geslagen werd, die reisden naar 'hun stad ter woning'.

Het is één van de meest belangrijkste werkzaamheden van een predikant, als dienaar van Christus, deze geestelijke lelies te zoeken, welke geur en schoonheid bijna verborgen zijn, in hun beschaduwde verblijfplaatsen. De bloem te kweken, helpen bij het zich ontplooien van haar voortreffelijkheden en haar vrucht voortbrengen, is een werk dat de arbeid van de kweker heerlijk vergoed.

Terwijl hij bezig is met dit dankbare werk in de hof van z'n hemelse Meester kan de een of andere plantziekte of storm een jonge lievelingsbloem in een vroeg stadium van haar groei wegnemen. Als zoiets hem zou overkomen zal hij misschien, zoals ik dikwijls gedaan heb wanneer ik met zwaarmoedige gedachten bij het graf van Jenny stond, gebruik maken van de regels die in een grafsteen staan gebeiteld, op dezelfde begraafplaats:

Deze mooie knop, zo jong en schoon,
Zo jong reeds opgeroepen tot Zijn troon
Kwam enkel om te tonen hoe lief' lijk een bloem
In 't Paradijs zal bloeien, tot Zijn eeuwige roem.

Naschrift

De schrijver van deze geschiedenis is ds. Legh Richmond (1772-1827). Op pagina 105 en 106 van *Jonge Zangers deel 5*, staat een korte levensbeschrijving van hem. Hij was ook de schrijver van *De dochter van de veehouder*. Met haar is ds. Richmond ook in aanraking gekomen. Zij ligt begraven op de begraafplaats van Arreton, een dorpje enkele kilometers van Brading verwijderd.

Van 1798 tot 1805 was ds. Richmond predikant in zijn eerste gemeenten Brading en Yaverland, op het eiland Wight, onderaan de zuidkust van Engeland. Daarna nam hij een beroep aan naar Turvey, bij Bedford. Kort voor zijn sterven liet hij weten, in Brading begraven te willen worden. Op dezelfde begraafplaats waar Jenny begraven is. Haar grafsteen is daar nog aanwezig. Van ds. Richmond is later in de Mary-kerk een gedenksteen ingemetseld.

Voor het bovenstaande is in hoofdzaak gebruik gemaakt van de vertaling van J. Kooistra. Deze vertaling is vollediger dan de reeds eerder verschenen vertaling van Eva Corenwijk. Het laatst genoemde boekje is beknopter en verschillende voorvallen ontbreken o.a. de viering van het Heilig Avondmaal aan het bed van Jenny. Daarnaast waren er nog enkele gegevens voor handen vanuit Brading, betreffende haar werkelijke naam en enkele andere feiten.

Uit de bundel van de bekende dichter, Isaac Watts, las Jenny regelmatig. Hij groeide op in Southampton en stond aan het smalle water The Solent, wat het eiland Wight, waar Jenny woonde, scheidt van de vaste wal, toen hij het onderstaande dichtte. Hij had toen een vergezicht, maar toch dichtbij, op het wonderschone eiland en maakte de vergelijking met Mozes, die op het einde van zijn leven een gezicht kreeg op het beloofde land.

Gezicht op het eiland Wight

*Er is een land van louter licht
Waar heil'gen heersers zijn.
Nooit gaat de gouden dag daar dicht
In duisternis en pijn.*

*Daar is het altijd lentetijd,
In bloei staat elke plant.
Alleen de smalle doodszeescheidt
Ons van dat zalig land.*

*Men ziet het veld aan d' overkant
In groene luister staan,
Als Israël 't beloofde land
Zag over de Jordaan.*

*God, laat ons staan, als Mozes hier
Hoog in Uw zonnenschijn.
En geen Jordaan, geen doodsrivier
Zal scheiding voor ons zijn.*

Geraadpleegde literatuur:

J. Kooistra (vert.), *Het leven der armen*, Veenendaal 1976
Eva Corenwijk (vert.) *Jenny de hutbewoonster*, Gorinchem, z.j.
In association with Brading Town Trust and Wight 2000
Exploring Britain's long distance paths, Basingstoke 1992

2 *Reinier Buijtelaar* (1858-1893)

2.1 De weg des Heeren

Het was februari, in het jaar 1882, dat ik naar mijn gewoonte mij klaarmaakte om de dag des Heeren te gaan ontheiligen. Ik heb ruim vierentwintig jaar mij verzadigd met de zwijnendraf van de zonde; en was ook zwijnenhoeder. Ik verkwikte mij met de zonde en verleidde ook anderen daartoe.

Maar mijn goedertieren Immanuël, Die mijn ziel liefheeft, heeft het voor mij verbroken. Mijn zondegeld raakte op en als gevolg daarvan moest ik opstaan en tot mijn Vader gaan. Maar hoe? Ik had Hem vanaf mijn geboorte nooit gekend of gezien. *'En tot Adam zeide Hij: Dewijl gij geluisterd hebt naar de stem uwer vrouw en van dien boom gegeten, waarvan Ik u gebod, zeggende: Gij zult daarvan niet eten, zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens'* (Gen. 3:17). Dus als gevolg daarvan was ik een overtreder, voordat ik uit de baarmoeder verlost was. Maar de Heere zegt: *'... want Ik leef en gij zult leven* (Joh. 14:19b). Zo was ik vóór die tijd geestelijk dood in zonden en misdaden, onbekwaam tot enig goed en dus ook met een dood en duister hart. Hoewel de Heere voordien dikwijls aan de deur van mijn hart heeft geklopt. Toen ik aan het werk was heeft Hij mij wel eens laten zien dat er een nimmer eindigende eeuwigheid was. Ik dacht dan: Als ik nog maar leef als de wereld vergaat, want er staat, dat, die dan nog roept zal zalig worden. Daarna drong ik en de duivel, die gedachten weer weg.

Ook als ik bij bepaalde gelegenheden was, waar mooie muziek speelde, kwam de Heere mij wel eens voor met de vraag of deze muziek opgewogen kon worden tegen de hemelse muziek. In zo'n gemoedstoestand kwamen de tranen te voorschijn. Tot drie keer toe liet de Heere mij die hemelse muziek horen, wel te verstaan, alsof ik het hoorde, want het is geestelijk, maar wel zo duidelijk dat ik met alle aandacht lag te luisteren. Ik kan het onmogelijk weergeven, zo heerlijk mooi.

Een zondig leven

Ik zou nog veel meer kunnen vertellen, hoe die dierbare Jehova aan de deur van mijn hart klopte, maar helaas, ik kende de stem van de Heere nog niet en was dood in zonden en misdaden. Ook deed de Heere mij zien dat Hij almachtig is in het kastijden om mijn zonden en hoe onbeleefd ik met Hem handelde.

Ik zal beginnen met mijn 16^e jaar, toen de Heere mij tegenkwam met zware koorts en een ontsteking aan mijn longen. Dokter Van Heggessijne zei 's morgens: 'Het zal de laatste dag wel zijn, wanneer hij van middag nog leeft, zal ik nog langs komen.' Hoewel ik dit hoorde was ik toch niet erg bang, maar toen ze allen afscheid van mij kwamen nemen, toen veranderde dit wat. Mijn tante, die al vroeg de Heere vreesde, wees mij op de eeuwigheid, maar ik zei helaas in bittere vijandschap: 'Ik kan net zo goed zalig worden als u.' Daarna werd er in mijn linker zijde bloed bij mijn longen afgetapt, wat noodzakelijk was. Na zes weken heeft God mij weer helemaal hersteld. Toen ik voor de vierde keer buiten kwam was ik nog zó zwak dat ik geen kilo kon oplichten. Ik moest mij lange tijd met twee stokken behelpen. Tijdens mijn ziekte heb ik de Heere wel eens gebeden, maar ik weet niet meer wat. Het was een kwalijk bidden, want toen ik weer beter was ging ik door in de zonden. Maar de Heere kwam mij tegen, aan de Westerbaanstraat en liet mij van dertien meter hoogte, door drie trapgaten vallen. Maar Hij had geen lust in mijn dood en dat lieve Wezen liet mij weer spoedig herstellen. Maar ik bleef de zonde dienen en de Heere gebruikte een ander om een steen op mijn hoofd te doen vallen, van tien meter hoogte, aan de Sirtemanstraat. Ik dacht niet anders dan te zullen doodbloeden, maar die lieve Heere heeft mij weer genezen.

Maar ik verharde mijn nek en ging in blakende vijandschap overal tegenin, met de gruwelijkste zonden en ongerechtigheden. Op het laatst liep ik door de straten zo hard als ik maar kon te vloeken. Toen heeft de Heere mijn gezicht laten verbranden, door mijn eigen baldadigheid. Ik liet kruit ontploffen, waardoor mijn haar verbrandde en mijn gezicht vol blazen kwam.

Daarna sloeg de Heere mij door een hersenbloeding en wel zo erg dat de mensen mijn handen moesten vasthouden, anders zou ik mijn hoofd stuk geslagen hebben. Ik wist niet meer of ik op de aarde was. Het was op maandagavond begonnen en ik had eerst nog mijn tijd doorgebracht met sterken drank en andere vermaken, wat mijn gezondheid afbrak. Zo ook op een avond werd ik ziek, nadat ik grapjes had zitten maken met een vriend, in ons gezin, waar ik altijd vol van was. Maar diezelfde avond werd ik zo slecht dat om 11 uur dokter Grootveld uit 's Gravenhage nog gehaald moest worden. Deze gaf mij geheel op en zei dat ik spoedig aan mijn einde zou zijn. Nadat hij een poosje stond na te denken schreef hij medicijnen voor, die direct gehaald moesten worden. De Heere God richtte mij weer spoedig op, maar de dokter verbood mij ten sterkste sterke drank te gebruiken en geen luidruchtige vermaken op te zoeken.

Toen ik weer wat hersteld was en weer op straat kon gaan, nam ik die raad wel in acht, maar na enkele dagen, toen ik weer in aanraking kwam met mijn soortgenoten, nam ik weer van die duivelse drank. Ik ging, zoals

voordien, weer door in de zonden, van kwaad tot erger en brak door alles heen. Tot de lieve Heere mij in het hart greep; het was toen nog niet over, maar ik kreeg er bestrijding onder.

Niet te verzadigen

Toch deed ik nog grote zonden, hoewel de banden van de hel mij zeer kwelden, kon ik het toch niet laten om dat lieve Wezen ergernis aan te doen. Ik zal nog wat meedelen van vroeger en zal er dan maar over zwijgen. Ik ging op een zondagmorgen schaatsen rijden en toen ik een poosje gereden had nam ik mij voor naar de Frederikstraat te rijden, waar mijn broer woonde. Toen ik op de grote en zeer diepe vaart aan de Mauritskade, tussen de kazerne en de Dennenweg kwam, zonk ik in de diepte. Hoewel er veel mensen aan de wal stonden, was er toch niet één die mij kon, of durfde redden. Maar de Heere mijn God, Die heeft het gedaan. De Heere nam de schrik van mij weg en omgorde mij met moed en kracht. Ik werkte mij drie keer op het ijs, maar zonk steeds weer in de diepte, tot God het plaatsje op het ijs sterkte, waar ik op liggen bleef. Hoewel er ontelbaar veel sterren en scheuren in kwamen en het niet anders deed dan kraken. God maakte het sterk genoeg om die nietige stofbewoner erop te laten liggen. Toen ik wat tot mijn bewustzijn kwam, kroop ik op handen en voeten naar de kant, hoewel het ijs bij elke beweging die ik maakte kraakte en vol sterren kwam. Zo heeft God mij gered, zonder enige menselijke hulp. Met zó'n goedertieren God hebben wij dus te doen; Hij is nooit genoeg volprezen. Lankmoedig, goedertieren, barmhartig en volzalig, is in de volste zin Zijn Naam. Ik was dus als jongen een vijand van God, mij vermakende in de zonde.

2.2 Naar de kerk en in de zonde gevallen

Het was op een zondagmorgen in 1882, toen ik uit onze woning de stad inliep, in mijn gedachten kreeg om eens te gaan luisteren naar de oude leraar ds. N. Wedemeijer. Dit zou ik nooit gedaan hebben, maar God zegt: *'Ik zal werken en wie zal het keren?'* (Jes. 43:13b). De Heere leidde deze hovaardige zondaar daarheen. Toen ik in het kerkgebouw kwam kreeg ik de beste plaats, waar ik in mijn hoogmoed, zeer vereerd mee was. Ik kende mijn onkunde niet, zodat ik mij niet eens tot stichting kon gedragen. De kerkdienst beviel mij wel en omdat ik nog geen geestelijke onderscheiding had en ik vereerd was, dacht ik er nog eens heen te gaan. Zo ging ik de volgende zondagmorgen weer, maar toen ik daar kwam kreeg ik een plaats in de geringste klasse. Ik kreeg van de Heere een hart om op te merken. Zo begon de godsdienst en de Hemel opende mijn hart, zodat ik duidelijk zag dat ik dood en onbekeerd was. Ik moest bekeerd worden of anders zou een haastig verderf mij overkomen. De leraar sprak in zijn toepassing, dat het de rechtvaardige wel, maar dat het de goddeloze kwalijk zal gaan. Maar hij zei ook: *'Gij onbekeerde zielen, er is nog ontkoming; de Heere leeft nog, enz..'*

Toen had mij een schrik bevangen, maar ik bracht verder de dag door in de zonde, hoewel ik onder de preek in tranen neerzat. Maar helaas was ik spoedig weer in de klauwen van de duivel; hij begon met mij te spreken en zei: *'Je moet het je zo niet aantrekken, je bent nog veel te jong, er is immers nog tijd genoeg, je kunt eerst nog wel van de wereld genieten, zolang je leeft kun je je nog bekeren. Je bent nog veel te jong om zo'n leven te leiden; kom fleur je wat op.'* Hij wees mij op de wereldse wellusten en zei verder: *'Je gaat toch je vrienden en je meisje niet verlaten; je bent zo bemint onder je vrienden en vriendinnen. Zij zullen je allen uitlachen enz..'* Ik dacht dat het inderdaad zo was en viel de satan toe, door de zondag in de zonde door te brengen. Alle indrukken waren weggewist. Het was intussen avond en ik ging naar gewoonte mijn meisje ophalen, om met haar uit te gaan. Ik durfde met haar niet over het voorgevallene spreken omdat ik bang was dat zij mij zou uitlachen.

Ik trok dus met haar op in de zonde en wij kwamen in het Haagse bos. Wij namen plaats in een van de tenten waar gewoonlijk het entreegeld moet betaald worden en ik gaf opdracht aan een bediende om ons drank te verstrekken. Ik zat daar weer in het volle genot van mijn hart. Er waren zangeressen en een komediant en ik dacht door al de vleselijke lusten nergens meer aan. *'Ha, ha, nu komt de komediant, daar komt hij'*, zo hoorde ik een stem. Hij had een menselijke rib in zijn hand en begon te zingen: *'Uit deze rib werd Eva toen geheel gefabriceerd,'* enz.

Dit deed mij direct denken aan de goede God, Die de Schepper is van hemel en aarde. Ik kreeg een neep in mijn geweten, maar probeerde dat te onderdrukken en kocht nog een borreltje, maar het baatte niet. Ik vertrok met mijn meisje, hoewel ik die avond toch in de zonde bleef leven. Toen ik naar bed ging durfde ik niet bidden. De volgende morgen ging ik naar mijn werk en klaagde mijn nood aan mijn vriend, waar ik mee werkte. Hij was onbekeerde, net als ik, die niets anders zei dan ja en nee en mij nog verder liet dwalen. Ik had een schrik in mijn geweten gekregen, wat ik er met geen geweld kon uithalen.

Weer naar de kerk

Ik ging in die weg door, met een gezicht op de eeuwigheid en daarna weer op de wereld en werd geschud door de satan. Door genade raakte ik aan het bidden, wat veertien dagen duurde en ik op het laatst 's zondagsmorgen naar de kerk liep. Toen ik door de straten liep was het alsof ik met een zware vracht op mijn schouders liep.

Eindelijk kwam ik in het huis des Heeren en nam daar mijn plaats in. Toen de oude knecht des Heeren (ds. Wedemeijer) binnen kwam, was het alsof ik wegsmolt. Ik begon zo te wenen, dat ik mij haast niet kon inhouden. Ik dacht dat al de mensen die daar waren begenadigd waren en ik alleen goddeloos. Alles wat ik hoorde preken en de psalmen die gezongen werden sloegen op mij. De wet des Heeren werd voorgelezen en er was geen gebod of ik was er schuldig aan. Toen de leraar in gebed vooringing, smolt ik weg in tranen, toen hij drie keer uitriep: 'Ach Heere Jezus, ach Heere Jezus, kom toch Heere, want ik gevoel dat er hier iemand is die toegebracht moet worden', enz. Dat raakte mij zo diep, dat ik het haast niet kon uithouden.

De volgende week verliep weer op dezelfde wijze, dan weer in de zonde en dan weer aan het bidden, maar dat 'ach' van die oude leraar kon ik niet meer vergeten. Mijn ouders en de gezinsleden begonnen ook iets aan mij te merken. Ik werd een vreemde jongen en begon een taal te spreken die voor hun onverstaaenbaar was. Het was een taal die ik eigenlijk ook niet verstond. Zo verliep deze week weer tot zaterdagavond, toen mijn vrienden mij verzochten om mee te gaan naar de speel- en danshuizen, waar ik erg bemind was. Ik had veel vrienden in de wereld en sloeg hun verzoek niet af en wij spraken een tijdstip af. Zo ging ik naar huis om te eten en te verkleeden. Toen ik naar mijn slaapkamer ging om te verkleeden was het net alsof ik naar boven getrokken werd. Toen ik daar stond drukte het woord 'ach' weer zo op mijn ziel, dat ik op mijn knieën viel en riep: 'Ach, lieve Heere, ik kan mij niet thuis houden; ach Heere, houdt U mij dan thuis! Het was de ene 'ach' na de andere, samengaand met tranen.

Toen was het alsof er in de geest een stem in tot mij zei: 'Was je gezicht en trek op, want Ik zal met je zijn.' Ik deed dit, door genade, naar des Heeren woord, en ik deed twee noodzakelijke boodschappen. De Heere bracht mij weer voorspoedig tuis, ongedeed. Mijn ouders stonden er wel vreemd van te kijken, want dat waren ze van mij niet gewoon. Maar ik zweeg en wist wat de Heere gedaan had en zo werd het weer zondag.

Van een vloeker, een bidder

In die tijd had ik al dikwijls de Heere aangeroepen, dan lag ik naast mijn werkbank, in een of andere hoek, of op de zolder. Ik die tijd werkte ik bij timmermansbaas Hoeks aan een nieuw huis aan de Veenlaan, maar ik vond nergens rust. Wanneer ik naar de hemel opkeek, ontroerde ik omdat ik dacht: daar woont en troont God, Die alles weet, en dat dreef mij weer uit tot bidden. Hoewel dit alles heel gebrekkig was, want de Heere moest mij alles leren, want ik had voordien, als kind, twee gebedjes geleerd, waarvan het ene was: 'Heere, zegen deze spijzen, Amen', en het andere voordat ik ging slapen: 'Heer, hier ga ik liggen neder', enz. Maar toen ik wat ouder werd deed ik het in het geheel niet meer. Op de catechisatie konden ze mij niet houden, om mijn ondeugendheid en mijn onwilligheid. Lid worden, wilde ik niet, want ik dacht dan aan het Avondmaal te moeten gaan, wat ik niet waardig was en wat mijn oordeel zou verzwaren.

Maar de Heere God ging nu door met Zijn werk en gaf mij veel behoefte om te bidden. Ik riep dus overal de Heere aan en de Heere hoorde mij. Ik moest toen al mijn vrienden en mijn meisje, waarmee ik mee in de zonde leefde, verlaten. Dat maakte de Heere voor mij gemakkelijk, want ik kreeg er een gruwelijke hekel aan, omreden ik er geen omgang meer mee wilde hebben.

Toen werd ik in plaats van een vloeker en spotter een bidder. In plaats van een kroegloper, een kerkganger. Het werd mijn opstaan en mijn naar bed gaan, hoewel ik dikwijls 's avonds niet kon bidden. Ik sprak dan alleen maar: 'Heere, hier lig ik, maar ik weet niets te bidden. U hebt gezegd: toon uw aangezicht maar', en zo ging ik naar bed. Het gebeurde dan wel dat God de Heilige Geest zo in mij werkte, dat ik wakker werd van de heerlijke gebeden, die over mijn lippen vloeiden, voor mijn huisgenoten en anderen. Zo ging het dag aan dag, 's nachts zong ik en lag daar voor de Heere God en riep: 'Ach Heere, bekeer mij toch, ach Heere, ik behoef niet in de hemel te komen, als ik de overige jaren, of dagen, of uren, of minuten, maar als onderdaan van de Heere Jezus en tot eer van U op de aarde mag zijn. De straten waren bij tijden als glas onder mijn voeten. Later leerde ik de Heere aanroepen om de minste maar te mogen wezen, al was het maar een dorpelwachtertje, enz.

O, de zonde!

Het werd april, mijn verjaardag, waarop ik weer in de zonde ben gevallen. Het was op zaterdag, ik zag geen gevaar en ging de stad in, zonder de Heere te vragen. Ik kwam in de verleiding en werd dronken. Toen meende ik alles maar te laten varen, maar de Heere liet mij niet los. Hij gebruikte mijn oude moeder, die mij heel vriendelijk aansprak en zei: 'Je moet de moed niet opgeven, ga maar naar de kerk, het hindert niet, God vergeeft de zonden. Op haar aanraden deed ik dit. Toen ik daar kwam, o, toen was de Heere toch zo goed voor mij. De oude leraar riep het van de preekstoel af: 'de zonden kunnen zo groot niet zijn, of er is genade voor, *'...en het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonden'* (1 Joh. 1:7). Zowel de preek als elke psalm viel op mij, zodat de Heere mij staande hield. In ons gezin kreeg ik er velen tegen mij, als zijnde nu vijanden. Op mijn slaapkamer schreven zij: 'Hier ligt de grootste dronkaard, en toch fijn. Het was zo erg dat zij 's avonds op straat, op mij liepen te loeren. Maar de Heere heeft al hun raadslagen tegen mij verbroken.

Toen ging ik overal waar de Heere mij naar toe leidde, het evangelie verkondigen, voor zover ik hier licht in kreeg. Soms wel twee, drie of vijf uur achter elkaar, zodat ik mijzelf een wonder werd. Ik verkondigde Jezus Christus, tot behoudenis van mensen, hoewel ik dan hier een duw en op een andere plaats een trap kreeg, zodat ik soms dacht, nooit meer op te staan. Maar tot hertoe heeft de Heere voor mij gezorgd, zodat ik niet vreesde wanneer ik in gevaar liep.

Zo kwam ik eens van mijn werk en ontmoette een kennis, waarmee ik in gesprek kwam. Maar ik rekende mis, want in plaats dat ik de Heere diende, was het de duivel die ik diende met allerlei ijdele woorden. Deze liet mij doorgaan tot half 11. Toen ik bij die kennis wegging, liep ik in de Helmerstraat, achter de roomse kerk, viel de duivel mij aan en zei: 'Denk je nu nog dat je bekeerd bent, die spot met God en als een geveinsde huichelt? God laat Zich niet bedriegen.' Ik was zo verschrikt en zo bang, dat ik hard naar huis liep en zonder eten naar boven vloog. Ik boog mijn knieën en bad God, omreden van mijn goddeloos bestaan en vroeg God ernstig om mij maar te verdoemen. Ik werd in de geest opgetrokken in de hoogte, zodat de lucht zich vulde met zwarte geesten. Toen ik nog hoger kwam, zag ik een licht uit de hemel, wat mij omscheen, met een engelenheir, allen in het wit, zuiver als de sneeuw, die mij omstuwden. En mij weer op aarde brachten: *'Want Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen'* (Psalm 91:11). Van ontsteltenis wist ik niet wat dit betekende. Maar de Heere God, Die goed is, zei de volgende dag tot mij: 'Alzo werd de arme Lazarus in de schoot van Abraham gedragen, dat is De Heere Jezus, (de belofte ligt in Abraham, Izaäk en Jacob) Die zijn schaapjes op Zijn knieën troetelt en op Zijn schouders draagt. Het schaap was verloren en is weer gevonden.

Ik wist niet dat het schip geheel moest vergaan, maar de Heere wilde mij mijn doodvonnis leren tekenen, met mijn bloed, dat het recht was wanneer de Heere mij voor eeuwig wilde verstoten en uitdelgen uit het Boek des Levens. Daar leert de Heere: *'Want zo wie zijn leven zal willen behouden, die zal hetzelfde verliezen'* (Mar. 8:35a).

2.3 Een gezicht op de Heere Jezus

In die tijd kreeg ik pas een gezicht op de Heere Jezus en begon tot Hem de toevlucht te nemen, om Hem te leren kennen als mijn God en Goël, mijn Borg en Zaligmaker. Ik begon Hem aan te lopen als een waterstroom en riep de Heere Jezus steeds maar aan. Ik zei dan: 'Ach, lieve Heere, ach Heere Jezus, ach dierbare Zaligmaker, daar Gij Uw bloed gestort hebt voor arme en in zichzelf diep verloren zondaars, ach Heere mocht Gij, als het U belieft, Uzelf groot komen maken. Almachtige grote Koning Jezus, anders ga ik nog verloren. Kom toch haastig Heere Jezus, want ik verga; want buiten U te leven is geen leven, dat is een eeuwig omkomen. Och Heere Jezus, lieve Heiland, neem toch mijn hart zo zwart als het is, lieve Heere! Gij weet, ik kan mijn hart niet geven, neem het toch, o Liefste en was het in Uw dierbaar, alles betalend bloed. Verzoen U toch met mij, dierbare Jehova.'

Daarna stak ik mijn hand uit het dakraam en bood mij de Heere aan tot verzoening.

Toen vroeg ik de Zaligmaker of Hij mij eens een antwoordje wilde geven. En de Heere zei: 'Sla dan de Bijbel maar open. Ik deed het direct en las: *'... maar heb goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen'* (Joh. 16:33b). Ik zei: 'Dank U Heere.' Bij het dagelijks aanhouden heeft de Heere mij meer beloften geschonken: *'Mijn bloed reinigt van alle zonden; Ik zal u niet begeven of verlaten; want ik ben God en niemand meer'*. Enz.

Zo ging het dagelijks door, in het gebed, vragende om door het bloed van Jezus Christus, gewassen en gereinigd te worden. O, mijn zonden, mijn zonden!. Dan riep ik: 'Heere Jezus, Gij zijt dat hemelse brood dat uit de hemel is neergedaald. Dan was ik met mijn geest te Bethlehem en dan weer op Golgotha. Dat was mijn enige troost en mijn moed was het meest, dat Zijn bloed mij kon reinigen van alle zonden. Dat was ook mijn enige toevlucht, zodat ik op het laatst in het geheel niet meer met mijn zonden te doen had. Ik ondervond zulke heerlijke dagen, dat het niet te vertellen is. Ik wist bij tijden haast niet meer of ik nog op de aarde was, door de liefde van God, die in mijn hart was en ik huppelde van zielenvreugd, haast elke dag. Bij tijden dacht ik dat de Heere mij zo zou opnemen in de hemel. Het zou te uitgebreid zijn wanneer ik alles moest zeggen. Bij tijden was de aarde als van glas en was ik zó verheugd in de geest en rijk in Jezus, dat ik in de drukke straten God nog groot liep te maken. Ik zag haast geen mensen en kwam uitwendig en inwendig dansende en zingende thuis. Het was dat ik geen vleugelen had, anders had ik het zeker gewaagd naar de hemel, naar Jezus te vliegen.

Toen bevestigde God Zijn belofte: *'Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien'* (Psalm 126:5) want voordien lag ik gekneld in banden van de dood. Het was toen, in het belijden van mijn zonden, dat ik mijn kussen nat maakte met tranen. Ook de vloer waarop ik stond, toen ik 's nachts gedurig mijn schuld beleed, was nat van tranen. Toen ik mijn zonden betreurde, smekende om genade en geen recht, wenende en zuchtende uit het diepste van mijn hart, wat door de wolken heen drong, werd de boze geest zo kwaad, dat hij als een engel des lichts tot mij kwam. Hij zei: 'Je doet mij geweld aan', en misbruikte het zo tegen mij alsof ik de Heere geweld aan deed. Eerst sloeg de schrik om mijn hart, maar toen sprak de reine Geest het tegendeel: *'Bidt zonder ophouden'* (1 Thess. 5:17). Toen heeft God drie-enig bevestig uit Jeremia 31: 9: *'Zij zullen komen met geweën, en met smekingen zal Ik hen voeren; Ik zal hen leiden aan de waterbeken, in een rechten weg, waarin zij zich niet zullen stoten, want Ik ben Israël een Vader en Efraïm, Die is Mijn eerstgeborene.'*

In de bestrijding

Zo ging ik door genade door. Ik kwam eens onder de waarheid en hoorde zeggen dat er voor dengenen die tegen de Heilige Geest gezondigd hebben geen genade is. Toen besprong mij de satan direct en zei: 'Dat heb jij gedaan.' Ik was geheel van streek en geheel terneergeslagen kwam ik vragende tot de Heere en die Liefeling sprak tot mijn ziel: 'Indien je dat gedaan had dan zou je nooit naar Mij hebben leren vragen.' Maar ik, ongelovige, bleef twee dagen in die waan rondlopen. Toen ging ik naar evangelist Eger, die mij hetzelfde zei, waarop hij na sterke aandrang er nog iets van zei. Maar ik was niet tevreden, ik had op dat ogenblik mijn gehele bezit wel willen geven als ik het maar nooit geraagd of geweten had. Degenen die dit horen of lezen kunnen mij beschuldigen, daar de Heere hen vervloekt die vlees tot hun arm stellen, temeer daar de Heere er mij al wat licht over geschonken had. Het is maar één keer gebeurd tijdens mijn ervaringen, dat ik bij mijn weten, zoiets van de mens geëist heb. Maar ik stem toe dat dit te veroordelen is, maar de Heere wist vanaf de nooit begonnen eeuwigheid al van mijn gebreken en wilde daar volstrekt niet naar handelen. Maar dat wil ik nog wel meedelen, dat wanneer wij nog in de Bijbel lezen, of wij het onder het gebed of in de kerk nog kunnen uithouden, wij dan nog vrij zijn van deze zonde. Dan hebben wij die zonde nooit gedaan, al waren wij zelf de grootste gruwel, die gevloekt en met slechte woorden gelasterd heeft, dan kunnen wij nog begenadigd worden en het bloed des Lams reinigt ons zo wit als sneeuw.

Hoewel ik genoeglijke dagen en uren van de hemel had mogen genieten, zo was er toch gedurig een vreselijke strijd, maar de Heere bracht mij steeds weer tot rust. Ik mocht dagelijks weer uitzien om verlost te worden en in stille afwachting mocht ik vertrouwen op de Heere Jezus. Ik bleef voor mijzelf op het punt staan gedurig de Zaligmaker te smeken, om Hem te leren kennen als mijn Zaligmaker. Ook bad ik tot God de Vader, maar in de Naam van Zijn geliefde Zoon, omdat de Heere God mij in het begin beloofd had, alles wat ik in Naam van Zijn gezalfde Koning vragen zou, dat zou de Almachtige mij schenken.

Nader ontdekt

Zo ging ik dus door en werd hoe langer hoe vromer, totdat de Heere het voor mij veranderde. Ik was de ene tijd rijk en verrijkt en daarna weer als de baren van de zee; maar ik dacht toch dat ik al genoeg had voor de hemel. Maar ik zag niets van Adams zonde, want ik had nog niet geleerd dat ik vol etterbuilen en stinkende wonden zat. Dat ik door de zonden geheel melaats was, van mijn voeten tot mijn hoofd en dat ik in geest en waarheid niet wist wat vrije genade was. Maar de Heere wilde mij dit leren.

Ik stond op een morgen voor mijn werkbank aan de Heere te denken en te peinen. Toen gebeurde het dat er een zonde in mijn hart opkwam, waar ik van rilde en beefde. Ik dacht; het is verloren, verloren. Het berouwde mij dat ik op die zondeweg gegaan was en dat ik er al zo bekend mee was. Want ik dacht natuurlijk steeds dat ik hoe langer hoe vromer en godzaliger zou worden. Want ik verstond nog niet dat de Heere Jezus op aarde gekomen was, om zondaars te zoeken en zalig te maken en godlozen te rechtvaardigen. Ik verstond dat vroeger alleen maar volgens de historie. Het werd elke dag hoe langer hoe erger; de gruwelen die in mijn hart kwamen waren onuitsprekelijk, zodat ik elke dag dacht te bezwijken. Ik werd mijzelf een twijfel en een wonder in de inwendige godloosheid, want het ging hoe langer hoe hoger, zodat ik op het laatst de moed wilde opgeven. Toen kwam de vorst der duisternis met geweld op mij af en zei dat ik tevergeefs op Christus gehoopt had, dat Hij de echte Zaligmaker niet was, want er staat geschreven dat er maar één God is: '*...want Ik ben God en niemand meer*' (Jes. 45:22b). Ik geloofde dit omdat de Heere in Genesis 1, 2 en 3 mijn ogen eerst geopend had, daar ik vroeger, vóór mijn bekering, zo diep gezonken was dat ik zei dat er geen God was. Hoewel ik, nadat ik dat gezegd had altijd dacht: ik hoop maar dat er geen is. Daarom liet de Heere mij uit de eerste hoofdstukken van Genesis zien dat er een God moet bestaan. Ik zou er meer van kunnen zeggen dat de Heere mijn ogen daarvoor opende, maar ik wil alles maar kort aanstippen. Ik schrijf het alleen omreden de listen van de satan te laten blijken. Hij zocht mij vast te zetten, door dit uit de Bijbel te bewijzen; zodat ik dacht, wanneer Hij de ware Zaligmaker niet is, het dan nog voor eeuwig verloren is.

Satans list

Zo dwaalde ik drie dagen en twee nachten in de grootste bestrijding. Ach, ik kan dit niet onder woorden brengen, maar de nood steeg zo hoog, dat ik dacht te bezwijken. Ik bad drie dagen tot God, om de grote breuk te vinden. Ik riep aanhoudend: 'O, almachtige God, kom toch van de hemel en laat mij weten of de Heere Jezus de waarachtige God en het eeuwige Leven is.' Zo bracht ik drie dagen door, waar ik ging of stond daar achtervolgde mij de satan om mij bang te maken. Als ik bad dan vloog hij om mij heen als een briesende leeuw; schudde aan mijn ledikant, hij vertoonde zich in allerlei gezichten, mij vloekende en overal verjagende. Dit geschiedde omdat ik voordien een Godloochenaar geweest ben en dus vanzelf zo ook in de rechtvaardigmaking moest verschijnen. Hoewel ik voordien in mijn hart altijd moest bekennen dat er zeker een God was, maar ik wilde niet dat de Heere Koning over mijn hart was.

Toen ik onder deze bestrijding was, dacht ik dat het voor mij voor eeuwig te laat was, want mijn benauwdheid steeg ten top. Ik kon of durfde niet meer te bidden, maar de Heere Jezus te verloochenen, durfde ik ook niet. Ik

geloofde wel áán Hem, maar niet ín Hem; hoewel de satan alles wilde weg hebben. Door tussenkomst van mijn moeder las ik in Jesaja, waar ze van zei: 'Daar is geen regel, of de Zaligmaker komt er in voor.' Hoewel zij van die zaak toen nog niets wist. Ik las al de voorzeggingen in Jesaja 53 en 54. Dit was op de tweede dag en de derde dag werd het nog erger. Ik werd hopeloos, geloofloos, biddeloos, troosteloos, enz. Mijn ziel was in gevaar, het was geheel verloren en de satan zocht mij om te brengen, zoals voordien. Dit alles, hoewel ik een gezicht gekregen had op de Heere Jezus, die mij beloofd had in mijn hart: '*... maar heb goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen*' (Joh. 16:33b). De Heere uit de hemel had mij beloofd, op mijn gebed, alles te schenken, indien ik het in de Naam van Zijn gezalfde Koning zou vragen. Maar daar had ik op dat ogenblik niets aan. Ook had Hij mij laten zien hoe de Heere Jezus de satan overwonnen had. Ik werd op een keer zó bang van hem, dat de doodsnoed mij nabij was.

Toen leidde de Heere mij in de woestijn en zei: 'Kom en zie', maar ik durfde niet. Ik was achter een berg verscholen, maar een man sprak tot mij: 'Kom', hij nam mij bij de hand en leidde mij op een vlakte waar nog twee mannen waren, die mij toeriepen: 'Vrees niet.' Toen zag ik bij die mannen een afschrikwekkende bergplaats, van ijzer rondom dicht gemaakt en onuitsprekelijk sterk. Toen spraken die drie mannen: 'Wees niet bang en schrik niet, want gij zult de satan gebonden voor u zien. Toen werd er een schuif opengedaan en ik zag met verbazing de satan, geklonken in ketens. Als een briesende leeuw zat hij daar, rook van vuur als sulfer ging uit zijn hart en ogen. Toen zeiden ze: 'Keer weder', en zie ik was weer in mijn gewone staat.

Het werd avond van de derde dag en het was tijd om naar bed te gaan, waar ik bevreesd naar toe ging. Ik boog weer mijn knieën en de satan vloekte mij en zocht mij met geweld het bidden te verhinderen. Ik was bang, maar riep des te harder naar de hemel, om van God de Vader te weten of de Heere Jezus de ware Zaligmaker was. Toen nam de Heere het gebed van mij weg en het was in mijn ogen alles verloren, zodat ik niet anders dacht dan verbrijzeld te worden.

2.4 'Want God de Heer', zo goed, zo mild'

Maar toen zag God, uit de vensters van de hemel en riep tot mijn ziel: 'Ik, als de reine God, ben een eeuwige toorn en een eeuwige gloed, waar niemand bij wonen kan, buiten Jezus Christus, Mijn Zoon.' Toen ik deze stem hoorde stond ik op van mijn knieën en strekte mij uit op mijn bed en riep uit: 'Daar, Heere Jezus, U bent de waarachtige God en het eeuwige Leven, dan lig ik hier voor Uw rekening, voor de tijd en de eeuwigheid.' Toen viel ik in een zachte en zoete slaap tot de morgen en ik mocht rusten van mijn arbeid.

Toen ik opstond was ik geheel stil en heerlijk uitgerust, wetende wat God aan mijn ziel gedaan had. Nadat ik mijn knieën gebogen had, ging ik naar beneden en kwam in gesprek met mijn moeder. Zij begon direct te klagen en zei: 'Ach Renier, ik heb de hele nacht geen oog dicht kunnen doen.' Zij vertelde mij dat ze de hele nacht een geest, een grote zwarte hond van mijn kamer, naar haar bed had zien lopen en wanneer zij naar mijn bed liep, dan werd zij daarvan achtervolgd. Ook wanneer zij naar beneden liep en dan weer naar mijn bed, tot 's morgens toe. Wanneer ze bij mijn bed kwam wilde ze mij niet wakker maken daar ik zó'n zoete en zachte slaap had. Zij meende dat de Heere dat niet wilde hebben, omdat Hij mij die rust toegedacht had.

Het zal duidelijk zijn in welke strijd ik gezeten heb, zonder een straaltje licht wat van de Zon der gerechtigheid afstraalt. Daardoor zijn ook de smarten vergeten en veranderd in vreugde, waar ik dikwijls in een ruime maat in delen mocht. Dan was het bruiloft in mijn hart, waar de Heere Jezus de Bruidegom van was. Dikwijls in het verborgen en in het openbaar, onder de verkondiging van het woord des Heeren.

Korte tijd daarna ontmoette ik een meisje, die daar ook over vertelde, uit Psalm 84 vers 6: '*Want God, de Heer', zo goed, zo mild*', enz. Daardoor leidde de Heere mij er verder in, dat God zo oneindig goed is en zo mild in het uitredden en vergeven van de zonden. Dat zij die onder de zonden denken te bezwijken en met hun doodvonnis de Almachtige achterna lopen en dit graag zouden willen ondertekenen, zelfs met hun bloed, dat God rechtvaardig is wanneer Hij met hen in het gericht zou treden. 'Nee, nee', zegt God de Heere, 'Ik zie geen zonde in Mijn volk, omdat zij zich verschuilen achter het Schild Jezus Christus.' Daarachter zijn ze veilig, want God is een verzoend God en een liefderijk Vader in Hem. Hij is alleen dat reine offer, waarin de Vader een welbehagen heeft. Dan kan God niet meer toornen, want dan ziet de Vader hen aan in Zijn Zoon. Dan gaat de Zon der gerechtigheid voor hen op en het Licht schijnt in de duisternis. Daardoor wordt de ziel zo verlicht, dat zij als een ster aan de hemel wordt, die haar licht van de zon krijgt. En als die ster haar licht mag geven dan schijnt zij ook in het duister. Vraag het maar aan de kinderen der duisternis, want zij hebben het niet op het licht begrepen, zij schuwen het. Zeker als het licht op de kandelaar staat bij een rechtgeaard kind van God.

Genade en eer

De Heere zal genade en eer geven. Zeker zal God genade schenken; hij mag vertoeven, maar geen nood, de Heere zal gewis komen en niet achterblijven. Hij zegt: 'Vrees niet, gij wormke Jaobs, gij kleine kudde levend

gemaakte zielen, Ik ben met u, Ik ben immers geen God van ja en neen, maar van ja en amen, een God van de eed en het verbond, Die trouwe houdt tot in eeuwigheid en nooit laat varen de werken Zijner handen. De Heere geeft in Christus Jezus genade en eer; wat een eer en dat aan zulke vloek- en doemwaardigen. De Heere is niet alleen mild in schuld vergeven, neen, neen, Hij geeft die mensen nog eer, niet alsof de Heere hen bekeerd heeft, maar alsof zij het zelf gedaan hebben: *'Doch Jakob bleef alleen over; en een Man worstelde met hem, totdat de dageraad opging. En toen Hij zag dat Hij hem niet overmocht, roerde Hij het gewricht zijner heup aan, zodat het gewricht van Jakobs heup verwrongen werd, als Hij met hem worstelde. En Hij zeide: laat Mij gaan, want de dageraad is opgegaan. Maar Hij zeide: ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegent. En Hij zeide tot hem: Hoe is uw naam? En hij zeide: Jakob. Toen zeide Hij: Uw naam zal voortaan niet Jakob heten, maar Israël; want gij hebt u vorstelijk gedragen met God en met de mensen, en hebt overmocht'* (Gen. 32:24-28).

Zij krijgen die eer om kinderen Gods genaamd te worden, zij krijgen die eer als de Naam des Heeren gelasterd wordt, om voor die Naam uit te komen. Zij krijgen die eer dat zij een hemelse glans op hun gewaad krijgen. Het strekt zich wel eens zover uit dat zij geëerd worden wanneer er een samenscholing is, waarbij de drank niet ontbreekt, dat zij, wanneer ze hun zien aankomen, onder elkaar zeggen: 'Daar komt die vrome, gauw die rommel weg' en daar zitten zij in netheid en er worden geen vloeken of dergelijke gehoord. Is dat geen eer, die God geeft? Voor God de Heere ruimen zij het niet op en laten het vloeken ook niet, is dat dan geen eer? Terwijl ons daar niets van toekomt, want de Heere, Heere, is dit alleen maar waard. Maar Hij wil dit opdat zij zouden uitblinken boven de kinderen des toorns en zij hun licht mogen geven als de sterren aan de hemel, tot een getuigenis.

Is dat geen eer, als God van een erfgenaam des duivels een erfgenaam van de hemel, in Christus Jezus maakt? Is dat geen eer, eerst een dienaar van de duivel en daarna een dienaar of onderdaan van de grote Hemelkoning. Die alle macht heeft in de hemel en op de aarde, Die in een oogwenk alles verteert wat onder de zon is. Hij zet de donder en bliksemkamer open zodat de aarde dreunt en beeft. Zelfs in de donkere nacht lijkt het of alles in lichterlaaie staat. Het is Die God, Die maar een ogenblik de sluizen des hemels opent en alles verdrinkt.

Met zó'n God komt nu de alles verbeurd hebbende zondaar in een verbond, door God de Zoon, en dat zo innig, dat de mens met een heilig en rein God mag spreken en alles van en aan Hem vragen. Is dat dan ook geen eer, als God zo nauw in betrekking met dat volk staat als Hij zegt: 'Eer zij roepen, zal Ik antwoorden en ik zal het Mijn kinderen geven als in de slaap?' Is dat geen eer om met zo'n rijk en almachtig God te mogen spreken? Is dat geen eer als een mensenkind zo eigen met God mag omgaan?

Door de hitte bevangen

Het is mij overkomen in 1884, toen de zon mij op een morgen in de zomer, door de felle stralen mij bevangen had. Ik dacht dat mijn hart en nieren gesmolten waren. Ik moest die middag om half 5 aantreden om te exerceren en met de grootste moeite en krachtinspanning hield ik mij op de been. Ik dacht, ik zal mij verkleden en daarna naar mijn vrienden. Maar helaas, ik was ternauwernood in de stad of ik werd zó benauwd, dat ik dacht in te zakken, dus ging ik zo goed en kwaad het ging naar de woning van mijn ouders. Het was 2 uur en ik opende de deur, maar vond niemand thuis. Ik viel in de voorkamer neer en viel in slaap. Nadat een poosje geslapen had werd er in mijn oor gefluisterd: 'Reinier, Reinier', maar ik sliep weer in. Daarna werd ik plotseling klaar wakker gemaakt en zonder nog enige slaap te hebben stond ik op en dacht: wat is er nu weer aan de hand? Ik had gekleed gelegen, mijn geweer naast mij en mijn koppel rond mijn lichaam. Ik keek verwonderd wie mij wakker gemaakt had en zag op de klok dat het 4 uur was. Ik kon verder niemand bespeuren die mij wakker gemaakt had, dus ging ik naar mijn bataljon. Onderweg merkte ik pas dat de Heere mij net op tijd wakker gemaakt had en ik voelde mij ook geheel hersteld.

De gelederen werden opgesteld en wij marcheerden met twee bataljons naar de Maliebaan. Tijdens het marscheren kreeg ik het oog op drie hoofdpersonen, n.l. op de kolonel en de twee bataljonscommandanten. De kolonel gaf het eerste commando en de eerste commandant ving dat woord op en handelde daarnaar, wat ook de volgende commandant opvolgde. Daarna gaf de Heere mij een gezicht op het ordelijk opstellen van de troepen en daarna volgde de muziek. Alles trok in keurige orde voorbij de hoofdpersoon.

Mijn gedachten gingen naar de hemel, waar ik ook drie Hoofdpersonen zag: God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest. Daarna merkte ik de geordende troepen met de banieren van overwinning op, met muziek van citers, trommels, cimbalen, bazuinen, enz. Ik hoorde daarbij het gezang van: 'Halleluja, halleluja, halleluja en de reine maagden vielen in met: Heilig, heilig, heilig is de Heere der heirscharen.' En zo trokken de troepen ordelijk en plechtig voorbij de troon van God en het Lam.

Dit gebeurde in een hele korte tijd, toen wij naar de Maliebaan marcheerden. Ik voelde haast geen grond meer onder mijn voeten, de commando's hoorde ik haast niet en zocht met veel moeite mijn tranen te verbergen. Is ook dit geen eer wat God aan Zijn volk bewijst en dat aan zo'n vloek en doemwaardig zondaar. *'... de Heere zal genade en eer geven; Hij zal het goede niet onthouden die in oprechtheid wandelen'* (Psalm 84:12b). Ook niet in de dood, want daar behoeft een kind van God niet bang voor te wezen. De Heere zou eerder de hemel en de aarde voorbij laten gaan, dan dat Hij een kind van Hem verloren zou laten gaan, die voor zo'n dure prijs gekocht zijn. Bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Zijn goedertierenheid zal niet wankelen noch wijken.

Van die kleinen zegt de Heere: Want ik ben een God van de eed en van het verbond; Ik doe het niet om uwentwil, maar om Mijzelf en om Mijns groten Naams wil. Amen.

Christus de Voleinder

Dit geldt voor hen die in oprechtheid voor Hem leven. Dat is dus Gods wil en dat wij dus niets verbergen, al onze zonden belijden en de Heere bekend maken met al onze wegen en onze onmacht Hem ook bekend maken. Onder afzien van onszelf, want de duivel wil maar dat wij geloven in de liefde die in of uit ons hart opkomt, maar daar woont niet anders dan vijandschap. Nee, Christus is de Voleinder van het geloof en in Hem is de liefde te vinden, maar niet in ons. Hiervan zegt de Heere Jezus: Ik en de Vader zijn één en God is liefde. Amen. Dus, met recht kan de psalmdichter eindigen in Psalm 84 vers 6:

*Welzalig, Heer' die op U bouwt,
En zich geheel aan U vertrouwt.*

Dat is een zalig voorrecht, als een mens mag drijven op de kurken van vrije genade voor de ogen van de levenden God. Amen.

In die tijd leefde ik zó nauw bij de Heere, wanneer ik iets begeerde dan boog ik mijn knieën en bad het van de hemel af. Met verschillende zaken, dikwijls in de nacht; moest ik 's morgens vroeg ergens zijn, dan vroeg ik eerst aan de Heere of het wel in Zijn weg was, en zo ja, of de Heere mij wilde doen ontwaken. Hij heeft mij nooit beschaamd.

Zo stuurde Hij mij eens naar Rotterdam en daar kwam ik in samenspraak met mijn broer, die mij bestreed met Gods Woord, over Kaïn en Abel, enz. De Heere schonk mij er licht in en ik mocht hem overtuigen. De Heere gaf mij zoveel te spreken en op het laatst dat het de mens zijn eigen schuld is wanneer hij verloren gaat. Ik vertelde hem hoe God mij geroepen en gered had en ik mocht hem verder op de goedertierenheid en de rechtvaardigheid wijzen.

In volle liefde gebeurd op de Geest te 's Gravenhage; eerst nog te Rotterdam. Daarna op Duinweide aan de Spits 3 te 's Gravenhage. Gezicht op de wegwerpelijkheid. Gezicht op de koperen slang. Worsteling met de boze en uitkomst, 's zaterdags bij De Vringer, een timmermansbaas te 's Gravenhage.

Opmerkingen

Aangezien mijn geliefde broer op verschillende stukken papier, groot en klein, dit alles had opgeschreven, heb ik het overgeschreven, precies zoals het er stond. Alleen met dit verschil, dat ik de teksten uit Gods Woord er voluit tussen geschreven heb, zoals zij aangegeven stonden. Omdat wij veel omgang met elkaar hadden wil ik nog enige opheldering geven.

Hij heeft dit geschreven in de eerste drie jaren van zijn bekering. Na die tijd heeft hij mij nog veel mogen vertellen van de goedertierenheden des Heeren, die hij heeft mogen ondervinden. Zo zei hij op een keer tegen mij: 'Als de Heere tot mij sprak: Ga naar de heidenen om het evangelie te verkondigen, dat ik gerust en direct op Zijn Woord en belofte zou vertrekken.'

Nu was het in mijn hart om dit schrijven van hem in druk uit te geven, met de opbrengst voor de zending onder de heidenen, tot eer van 's Heeren grote Naam.

Hij heeft ook het schaatsen rijden meegedeeld op de dag des Heeren. Ik kan hier nog bij vermelden dat ik toen woonde aan de Frederikstraat in Den Haag, waar zijn schaatsen zijn blijven liggen en dat hij ze nooit meer heeft gezien en er nog minder naar gevraagd heeft.

Ook komt dominee Wedemeijer herhaalde malen in zijn schrijven voor. Deze had in Den Haag een kerk, zoals dominee Van Smalen hier in Rotterdam. Ik schrijf dit voor de duidelijkheid, omdat mijn broer met de Reformatie, (Doleantie) mee gegaan is. Ds. Wedemeijer was daar in het begin ook wel voor, zodat hij wel eens onder de luisteraars was wanneer er een predikant uit Amsterdam of van elders kwam. Maar dit duurde niet lang, want hij trok zich geheel terug. Mijn broer dacht daar anders over, wat ook op te merken is uit een brief die hij in juli 1887 naar mij schreef: 'Er is vanavond hier stemming voor een dominee; de gemeente gaat hier goed vooruit. Ben je ook nog een flinke strijder? Trek je soms de schouders op; vraag dan maar gerust aan de Heere om wapens daartoe. Het tuighuis van de koning van de Kerk is altijd goed voorzien van wapens voor Zijn strijders.'

Hij had ook op een klein strookje papier geschreven: 'In volle liefde gebeurd op de Geest, te 's Gravenhage, eerst nog te Rotterdam.' Hiervan kan ik meedelen dat de gebeurtenis te Rotterdam, in de Zuiderkerk was. Hij kwam namelijk, voor zijn trouwen, regelmatig bij ons, van zaterdagavond tot maandagmorgen. Die zondagmorgen preekte onze eerwaarde leraar ds. Lion Cachet, waarbij hij preekte over: 2 Kor. 5:1 *'Want wij weten, dat zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen.'* De Heere zegende deze preek zó aan zijn hart, dat toen wij

naar huis liepen de tranen uit zijn ogen liepen en hij als het ware over de straat huppelde. Hij mocht zich hier geruime tijd in verblijden, zowel binnen als op straat.

Hij was in de ware zin van het woord, een man voor zijn vrouw, een zoon voor zijn ouders en een broer voor zijn broers en zus. Hij werd geboren op 7 april 1858 en is getrouwd in 1887. Zijn huwelijk is bevestigd door ds. Veder uit Schiedam. Hij is overleden op 21 januari 1893 en vier dagen daarna begraven.

Op zijn graf is gesproken door de eerwaarden heer Van Kasteel, vader van ds. G.H. van Kasteel (1850-1931) te 's Gravenhage en door twee broeders. Verder is er gezongen de Psalmen 72:11, 25:2 en 5, en 146:3.

De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn, maar de naam der godlozen zal verrotten (Spr. 10: 17). Hiermee sluiten wij af, in de hoop dat de Heere er Zijn zegen over gebiedt, tot eer en verheerlijking van Zijn nooit volprezen Naam. Hem alleen komt toe, alle lof en aanbidding tot in eeuwigheid. Amen.

Rotterdam, 22 maart 1893

Cornelis Buijtelaar

Historische toelichting over de kerkelijke gemeente

Na de Afscheiding van 1834 preekte de bekende dominee C. Noorduyn, van de Gereformeerde Gemeente onder het Kruis, ook regelmatig in Den Haag, in een woning aan de Raamstraat. Na zijn overlijden in 1852 werden de diensten waargenomen door ds. C. van den Oever. In 1855 werd ds. Nic. Wedemeijer beroepen, die echter bedankte. Intussen was aan het Hogezaand een ander gebouw als kerk ingericht, waar Frans Boer Czn. aardappelteler uit Monster, ouderling werd. Ds. C. van den Oever meende er goed aan te doen om zijn zoon Adrianus daar als predikant te ordenen. Dit was volgens de mening van Boers tegen het kerkrecht in. Toen Boers daarin volharde werd hij door de classis in 1856 met diaken Taal geschorst. Nadat hij zijn *'Afgesperst protest'* in 1858 geschreven had, keerden zich de zaken tegen Van den Oever en op de Algemene vergadering van 11 mei 1859, werd over het lot van ds. Van Den oever beslist, zodat hij buiten het verband komt te staan.

Intussen werden er in een gebouw aan de Visschersdijk in Den Haag diensten gehouden door twee groepen uit de Kruisgemeenten. De groep van Frans Boers stond intussen onder leiding van ds. R. Veldman in 1861. Deze kocht aan de Wagenstraat een gebouw, maar beleefde daar niet veel genoegen van, want spoedig kwamen er bezwaren, vooral van ouderling Boers, tegen zijn leer en leven. Na veel problemen vertrok de predikant in 1864 naar Zwolle. Op het laatst van het jaar werd kandidaat W.G. Smitt beroepen, die het beroep aangenomen heeft. Na twee jaar kwamen er weer problemen, daar het kerkgebouw, door de zware lasten van Veldman ontruimd moest worden. Uiteindelijk kwam ds. Smits met zij volgelingen in 1869, bij het nieuwe kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Gemeenten terecht. Zijn opvolger was de bekende ds. J. Wisse C.zn, die in 1892 niet met vereniging van de Gereformeerde Kerk meeging.

Intussen was een ander deel van de gemeente, die zich Oud gereformeerde Gemeente noemde, toch weer in de kerk aan de Wagenstraat terecht gekomen, waar voor de tweede keer ds. Wedemeijer beroepen werd, die het beroep toen aangenomen heeft.

N. Wedemeijer

Nicolaas Wedemeijer werd geboren 18 mei 1814 te Naarden. Op 22-jarige leeftijd trouwde hij, maar werd hetzelfde jaar nog weduwnaar. In 1840 trouwde hij weer en vestigde zich te Tricht. Daar bevestigde ds. H. de Vries hem in 1850 als predikant van de Gereformeerde Gemeente onder het Kruis. In 1853 volgde hij ds. S.M. Flesch op te Dordrecht, waar hij later problemen kreeg, omdat een deel van de leden zich achter ds. Van den Oever schaarde, die in die tijd los gemaakt werd van het kerkverband. Het voorgaan werd voor de Dordtse predikant onmogelijk gemaakt en hij verhuisde naar Rotterdam, waar hij van 1861 tot 1868 woonde.

Op 7 augustus 1868 werd hij bevestigd in de Vrije Gereformeerde Gemeente onder het Kruis, (ook wel genoemd de Oud Gereformeerde Gemeente) aan de Wagenstraat te Den Haag. Korte tijd daarna kwam de gemeente samen in het kerkgebouw aan de Zuid-Binnensingel, wat in de volksmond 'de sigarenkerk' genoemd werd.

Daar werd niet alleen Reinier Buijtelaar naar toe gedreven, maar in diezelfde tijd ook de latere ds. C. de Jonge. Deze had dezelfde gevoelens als Reinier en schreef later over ds. Wedemeijer: 'Ik heb verbaasd gezeten, hoe laag die man de mens in zichzelf wegzette en hoe hij verklaarde wat God in de waarachtige bekering uit genade werkt in een blinde zondaar. Ik schreide daaronder, omdat ik uit de kentekenen opmaakte dat God bezig was in mijn ziel te werken. (...) Ik kan niet verklaren hoe ik aan de lippen van de zo geliefde leraar hing.'

In 1888 zei ds. Wedemeijer dat zijn einde aanstaande was. Enkele dagen daarna, op 17 november stierf hij, nadat hij gezongen had uit Psalm 130: 4:

*Hoopt op den Heer', gij vromen;
Is Israël in nood,
Er zal verlossing komen;*

Zijn goedheid is zeer groot. Enz.

G.H. Kersten

Reeds op 5 mei 1889 kreeg de gemeente in ds. G. Maliepaard Czn. (1862-1897) een nieuwe leraar. In mei 1893 voegde het gezin Kersten zich bij de gemeente van ds. Maliepaard. Hun zoontje Gerrit Hendrik was toen 10 jaar. Nauwelijks waren zij aan de gemeente verbonden toen de Heere de jonge Henri in het hart greep. De dominee begon in zijn toepassing te zeggen: 'Een mens moet tot God bekeerd worden en wat zal het zijn, om onverzoend met God, te moeten sterven.' Die pijn trof doel en hij voelde zich gedagvaard voor Gods rechterstoel. Na enige tijd kreeg hij een mogelijkheid van zalig worden te zien, en in datzelfde jaar openbaarde zich, onder veel strijd, de roeping voor het ambt, uit Jesaja 40:1: *'Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen ...'*. Het was in 1897, dat de Heere Henri van zijn eigen leven afsneed, om in Christus met God verzoend te worden. Hij was toen 14 jaar.

Ds. Maliepaard was toen reeds vertrokken naar Kampen, waar hij op 34-jarige leeftijd te Kampen overleed en ds. C. Pieneman werd in 1895 zijn opvolger in Den Haag. Daar zijn toen banden met Henri Kersten gevallen en ds. Pieneman was hem tot nader onderricht. In 1898 volgde ds. Pieneman de roeping op naar Rotterdam, waarna er weer problemen kwamen in de gemeente die hij achterliet. Kersten zocht in de tijd veel van het geofende volk van God op, o.a. in Lisse, bij ds. Jac. Overduin. Toen hij weer op een zaterdag in 1901 naar Lisse ging, werd zijn moeder met kracht bepaald bij de woorden: 'Wist gij niet, dat ik moet zijn in de dingen Mijns Vaders?' Toen hij daar aankwam zei ds. Overduin plotseling: 'Zeg Kersten, jij moet zondag voor mij preken, want ik moet elders voorgaan.' En daar stond hij de andere morgen, nog maar pas 18 jaar oud, op de preekstoel. De Heere hielp hem en de daarop volgende week kreeg zijn moeder brieven van Gods volk uit Lisse, dat haar zoon met veel opening gesproken had. De classis Rotterdam van de Kruisgemeenten verleende hem acte om ook in andere gemeenten te proponeren. In het najaar van 1901 kreeg hij een vaste standplaats te Meliskerke

C. de Jonge en zijn catechisanten

In 1883 was De Jonge in Den Haag voor diaken gekozen en na enkele jaren werd hij ouderling. In de jaren negentig kwam bij hem ook een roeping openbaar tot predikant. Het was in diezelfde tijd als bij Henri Kersten. Het was een bijzonder vruchtbare tijd in de gemeente, met een bloeiend gezelschapsleven. Toen De Jonge preekte uit Psalm 92: *'Die in het huis des Heeren gepland zijn ..'* werd een jong meisje, Cornelia Luthart aan haar verloren staat ontdekt. In diezelfde week ontmoette hij haar in tranen. Toen hij vroeg wat er aan scheelde zei ze: 'Dat weet u toch wel; ik heb gisteren gehoord dat ik die boom ben die overgeplant moest worden. Dat ben ik niet, en nu zal ik uitgedaan moeten worden. Acht dagen later ontmoette hij haar weer, op een gezelschap, maar zij deed niet anders dan wenen over haar gemis. Een volgend maal op een bijeenkomst werd ook aan haar gevraagd hoe het was, waarop zij antwoordde dat zij een ondersteuning gekregen had uit Jes. 55: *'Ik zal een eeuwig verbond met u maken...'*. De Jonge vroeg haar of die waarheid voor haar ontsloten was en of zij verstond Wie daar sprak. Nadat zij gezegd had dat er alleen een hoop ontstaan was, zei De Jonge: 'Vraag of de Heere je in die waarheid wil inleiden, dan zult gij met Christus verenigd worden en Hij zal je vrijmaken.'

Na acht dagen kwam zij De Jonge opzoeken en mocht zij vertellen dat zij Christus als haar Verlosser had leren kennen. Toen zei De Jonge: 'Houdt wat je hebt, want ik denk dat je het nu kwijt bent.' Ze legde haar hand op haar hart en vroeg: 'Wat mankeert er aan, zeg het mij.' De Jonge zei dat hij voelde dat ze een weldaad ontvangen had, maar een slechte daad gedaan, door de Borg te laten staan, zoals de dochter van Jethro, die Mozes in de woestijn liet, en daarna moest gaan zoeken om hem mee te nemen naar haar huis. Dit moest Keetje bekennen en de volgende nacht kreeg zij, zoals Jakob, de hele nacht te worstelen en zij werd verlost door de dierbare Borg, waarbij zij nog grotere weldaden kon verklaren. Toen De Jonge vroeg: 'Waar is nu de grimmigheid van de benauwers?' zei ze: 'O, zalig neen, geen beschuldiging meer.'

Vier maanden daarna werd zij ziek aan haar longen. Zij had veel pijn, maar was al die tijd geborgen in de lijdende Borg. De Jonge ging er elke dag naar haar toe, waarbij zij steeds maar sprak over de lijdende Borg. Zij is korte tijd daarna in die volle ruimte gestorven, waar het volk getuige van was.

Toen ds. Pieneman naar Rotterdam vertrokken was, werd kandidaat N.H. Beversluis beroepen. Er waren toen twee jonge meisjes in de gemeente, Pleuntje en Jaantje Hartman, die in een brief van 7 maart 1899, de beroepen kandidaat hartelijk en dringend verzochten tot hun over te komen. Ook zij kwamen op de gezelschappen, waar ouderling De Jonge meestal de leiding had, en schreven: *Zeer begerig zijnde naar de redelijke en onvervalste melk.* Zij waren beiden gedoopt door ds. P. van Dijke en waren toen al enkele jaren oud, want zij wisten nog dat hij zijn armen toen over hun uitstrekke en zei: 'Amen, ja Amen; dat Amen zal in de hemelen weerklinken, dat God een God van zondaars wil zijn.' Zij schreven er achter: 'En dat heeft de Heere bij aanvang aan onze ziel willen bevestigen ...'.

Het was ook in 1899 dat de 25-jarige Ester Klaassen-de Korte, die toen volop in de wereld leefde, naar hetzelfde kerkgebouw gedreven werd, waar ds. H. Roelofsen was om die zondag de sacramenten te bedienen. Toen de

dominee in de toepassing de onbekeerden aansprak, schreef ze: 'Ik kreeg de slag naar binnen.' De Heere werkte met Esther door en zij kreeg later een grote bekendheid onder Gods volk. (Zie *Strijd en zegepraal*, Middelburg, 1996).

Ondanks een bloeiende geestelijk leven in de gemeente, waren er dikwijls problemen en verdeeldheid, maar dat hield het werk des Heeren niet tegen. Zo vond De Jonge het ook wel wat voorbarig dat Kersten zo jong reeds geoeft had in Lisse. Maar ds. Pieneman nam het augustus 1901, geheel voor Kersten op. Na die tijd ging de Jonge zelf ook in andere gemeenten, ook bij de ledeboerianen, oefenen. Hij ging in 1907 niet met de 'Vereniging' mee maar koos, met een deel van de gemeente van Den Haag, de zijde van ds. L. Boone. In 1912 nam hij een beroep aan naar de Vrije Oud Gereformeerde Gemeente van Kampen, waar hij in 1922 de z.g. Federatie van de vrije gemeenten bewerkstelligde.

In die tijd werden de notulen van de kerkenraad ondertekend door W. Buijtelaar. Hij notuleerde op 3 september 1903, dat op de ledenvergadering besloten werd, dat de gemeente overging naar het kerkverband van de Ledeboeriaanse gemeenten. Of de scriba familie was van Reinier, is niet bekend.

Ds. F. Lion Cachet

De Doleantie had dus in het begin ook op dominee Wedemeijer ook wel wat invloed gehad, maar hij is daar niet toe overgegaan. Reinier Buijtelaar is, na het overlijden van zijn geliefde predikant, wel meegegaan en kerkte nogal eens te Rotterdam, waar de bekende ds. F. Lion Cachet stond. Dit was een Jood, die destijds onder de bijbellezingen van de bekende I. Da Costa tot bekering gekomen was. Nadat hij predikant geworden was vertrok hij in 1860 als zendeling naar Zuid-Afrika. In Villiersdorp kwam hij in aanraking met veel Joden, waar hij alles in het werk stelde om ze de Christus te verkondigen. Enkele jaren later kwam hij terug en werd predikant te Rotterdam, waar hij de eerste predikant was die met de Doleantie meeging, in die tijd ook wel de Reformatie genoemd. In 1891 vertrok hij voor de zending naar Java. Na zijn terugkomst bleef zijn ijver toch voor de zending en hij heeft in die jaren veel gepreekt en lezingen over het zendingswerk gehouden. Tijdens een van die lezingen, in het najaar van 1899 te Bergen op Zoom, is hij plotseling gestorven. Hij was een begaafde en geachte predikant.

Ook Reinier Buijtelaar ging graag bij hem naar de kerk, maar hij heeft hem niet in het huwelijk bevestigd. Deze dienst werd geleid door begaafde ds. H.H. Veder uit Schiedam (1853-1913), die destijds ds. Lion Cachet direct volgde in de Doleantie. Reinier is maar enkele jaren getrouwd geweest en reeds op jonge leeftijd gestorven.

Geraadpleegde literatuur:

De weg die de Heere gehouden heeft met mijn geliefde broeder Reinier Buijtelaar, Rotterdam 1893

Dr. C. Smits, *De Afscheiding van 1834 deel 2*; Dordrecht 1974

Dr. H. Florijn, *Oud Gereformeerd in Kampen*; Dr. H. Florijn, Houten 1987

Waar Hagenaars kerkten, 's Gravenhage 1983

Dr. F. L. Bos, *Kruisdominees*, Kampen, 1953

M. Golverdingen v.d. m., *Ds. G. H. Kersten, Facetten van zijn leven en werk*, Houten 1993.

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land; Zuid-Holland (Zuid), Kampen, z.j.

3 Aaltje Zuidam (1894-1927)

Voorwoord

Om aan het verlangen van velen te voldoen werd besloten tot uitgave van de volgende bladzijden. Het leek ons niet ondienstig in een kort voorwoord een en ander te melden over de laatste levensdagen van Aaltje Zuidam. Uit de beste bron werden de gegevens daarvoor welwillend verstrekt, waarvoor wij zeer erkentelijk zijn. Zoals de titel meldt, is Aaltje op 3 februari 1927 de rust ingegaan die er over blijft voor het volk van God. Haar familie en vrienden hadden wel eens gezegd: 'Het is of Aaltje voor- en toebereid wordt om als een reine maagd den Heere voorgesteld te worden.' Zij was dikwijls geen mens voor deze wereld en was het beste gesteld, als zij alleen in haar tentje kon wezen, om daar met de Heere te mediteren. Ook ging zij veel, als haar lichaam het toeliet, het volk des Heeren bezoeken. Een van haar lievelingsplaatsen was Baarn (o.a. bij Jansje Zondag en ds. Kievit).

De laatste zomer van haar leven, in de maand augustus, heeft zij daar nog bijzonder mogen genieten aan het Heilig Avondmaal. De predikant sprak toen over de woorden: *'Terwijl de Koning aan Zijn ronde tafel is, geeft mijn nardus zijn reuk'* (Hoogl. 1:12).

Toen zij haar familie dit alles vertelde, dachten deze: Aaltje leeft niet lang meer. Maar zelf was zij daar blind voor.

Veertien dagen voor haar dood, zij was toen voor haar gevoel heel goed naar het lichaam, werd zij bijzonder vertroost door de woorden: *'... leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen. Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht'* (Matth. 11:29-30). Toen zei ze tegen haar moeder: 'Moeder, ik krijg opnieuw teerkost, om dit Mesech weer in te gaan.' Maar haar moeder zei: 'Nee kind, wij zijn het samen altijd eens geweest, hierin echter niet, ik geloof dat je voor- en toebereid wordt op de eeuwigheid.' Maar dit kon Aaltje niet geloven.

Op 27 januari werd ze ernstig aangegrepen door de griep, wat pleuritis werd. Zij is toen één week ernstig ziek geweest en zij had het naar het lichaam erg benauwd. Tegen de dokter zei ze, dat hij haar moest waarschuwen als het sterven werd. Op 1 februari zei de dokter: 'Nu Aaltje, ik neem afscheid van je, je uurtjes zijn geteld.'

Toen hij weg was zei ze: 'Moeder, nu kan ik zeggen: *Op Uwe zaligheid wacht ik, HERE* (Gen. 49:18). Want als ik het nu nog ontvangen moest, was het te laat, want o, ik ben zo ziek.' In de morgen van 2 februari 1927 nam zij afscheid van haar familie, om de daaropvolgende morgen, zalig in den Heere, te ontslapen.

Toen brak voor haar de eeuwige sabbat aan, waar ze zo vaak naar verlangd had en was zij bij haar lieve Jezus en mocht zij haar kroon neerwerpen voor het Lam, uitroepende: *'... want Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed!'* (Openb. 5:9).

Stelle de Heere de lezing van dit geschriftje nog tot een zegen!

D. U. te W.

Waarder, juli 1926

3.1 Brief aan een vriend

Eerwaarde broeder,

Door een wonderlijke beschikking van de Voorzienigheid Gods, is het dat ik nu naar u schrijf.

J.L. zaterdag, een week geleden, kwam 's middags ons een vreemdeling bezoeken, die zich bekend maakte als O. uit Woerden. Daar er door een van onze vrienden al eens over hem gesproken was en over zijn omstandigheden verteld had, vroegen wij hem terstond binnen.

Spedig waren wij in een gesprek gewikkeld en ik mocht stil opmerken dat de Heere hem op de juiste tijd gezonden had. Want o, ik kan zo dorsten naar de gemeenschap met Gods ware volk. Kort daarna verklaarde hij ook hoe wonderlijk hij hierheen gekomen was.

De Heere schonk mij bijzonder veel opening, zodat ik met gemakkelijheid, wat mij maar zelden te beurt valt, de wegen des Heeren mocht vertellen. Hoe wonderlijk was het mij te moede; die vreemdeling was mij niet vreemd, want ik werd een zalige eenheid gewaar, die de Kerk van Christus tot elkaar gevoeld, in haar Heere en Hoofd. O, hoe werden wij uit dit zichtbare onttrokken en opgevoerd tot Hem, in Wie ons leven is. Wij werden zó krachtig Zijn tegenwoordigheid gewaar. Hoe mocht ik het aanvaarden als een hartsterking uit 's Vaders hand. En nu nog voel ik mij gesterkt en bemoedigd door deze ontmoeting.

Voordat uw zoon wegging vroeg hij mij of ik eens aan u wilde schrijven over de gangen des Heeren, die ik hem had meegedeeld. Even aarzelde ik, mijn onbekwaamheid gevoelende, maar terstond drong het opnieuw tot mij door hoe alles, tot in het allerkleinste, door de Heere wordt bestuurd. En gevoelende dat Hij recht heeft over mij

te beschikken, naar Zijn welbehagen, had ik maar kinderlijk te gehoorzamen en beloofde het. Mijn zielenvijand, de verklager der broederen, tracht het mij sterk te verhinderen en wil mij de troost ontroven, die ik in dit alles mocht ontvangen.

Ik weet niet waarom en waartoe ik schrijven moet, toch gevoel ik mij gedrongen stil te gehoorzamen., ziende op Hem, mijn dierbare God, Die mij hiertoe zal bekwamen en sterken. O, Hij is het waardig dat ik Zijn grote en wonderlijke daden vermeld die Hij aan mij, de ellendigste uit de ellendigsten heeft bewezen. Had ik slechts een mond en hart om Hem naar waarde groot te maken.

De eerste levensjaren

Ik ben maar een eenvoudig meisje geboren (22 februari 1894), in een eenzaam afgelegen hoekje, een half uur van ons stille dorpje, temidden van een wijde, uitgestrekte landelijke omgeving. Van mijn allervroegste kinderjaren heeft de Heere mij geleid en onderwezen. Het lag in Zijn Goddelijk welbehagen: 'Hier wil Ik wonen, want Ik heb het begeerd.'

Toen ik ongeveer vier á vijf jaar oud was kon ik zó droevig en neergedrukt zijn. Er was een verlangen, een heimwee in mij naar iets wat mij onbekend was. Dan vluchtte ik naar een eenzaam plekje om te wenen, stil te wenen. Dan keek ik maar op naar de hemel, alsof ik het daar instinctmatig van verwachtte. Maar ik was totaal onkundig van hetgeen mij inwendig beroerde, want nooit hoorde ik spreken over God of Goddelijke zaken. Mijn ouders dienden volop de wereld en wij werden ook zo opgevoed.

Naar school

Spoedig daarna ging ik naar school, waar ik een stille opmerkster werd en genoeg afleiding vond, maar dat heimwee wilde niet weg. Soms onder de lessen had ik moeite mijn tranen te bedwingen. Zo ook onder het spelen vluchtte ik stilletjes weg om ergens, waar niemand mij zag, uit te schreien. De kinderen keken vaak schuw naar mij omdat ik zo afgetrokken was en dit deed mij zó'n pijn. Met mijn 8^e jaar kwam ik in het grote lokaal, bij onze Godvrezende schoolmeester. Hier braken de eerste lichtstralen door in de duistere nacht van mijn ziel. De Heere gebruikte hiertoe de Bijbellessen, die altijd zó ernstig en zachtmoedig werden uitgesproken, vol innig medelijden over het heil van onze jeugdige zielen. Alles wat in mij leefde werd bijna woordelijk verklaard. Hoe innig werd ik aan onze dierbare oude meester verbonden. O, ik had hem zó lief.

Hij bepaalde ons in zulk een krachtige erbij, hoe ellendig en ongelukkig wij allen waren door onze diepe val in Adam, hoe wij nu geheel buiten God stonden, in de macht van de satan en onder de heerschappij van de zonde. Nog hoor ik hem vragen: 'Kinderen, voelen jullie je wel eens diep ongelukkig? Maar al gevoelen je het niet, nochtans ben je het wel.'

O, hoe verwonderd keek ik hem vaak aan, het was of hij precies wist wat er in mij leefde. Dan vertelde hij ons zó kinderlijk van de geopende weg in Christus, om wedergeboren en vernieuwd te worden. 'Niet alleen voor grote mensen,' zei hij dan, 'maar ook voor kinderen is deze weg ontsloten.' Dan bepaalde hij ons erbij toen de Heere Jezus, toen Hij op aarde was, de kinderen tot zich riep, toen de discipelen ze wilden wegsturen en zei: '*Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert hen niet; want derzulken is het Koninkrijk Gods*' (Luk. 18:16b). Van toen af werd het een pleiten op dat Woord, met zó'n krachtig, kinderlijk geloof, waarop ik in later jaren vaak jaloers ben geweest. Deze vaste overtuiging leefde in mij: De Heere had het beloofd en zou het doen, Hij zou mij nooit afwijzen.

De ouders bekeerd

Toen ik 10 jaar was, werden mijn vader en mijn moeder beiden krachtdadig bekeerd. Moeder werd stilgezet bij het sterfbed van haar oudste broer en vader bij zijn graf. Welk een wonderlijke omkering vond er nu plaats in ons gezin. De wereldse mensen, die altijd welkom bij ons waren, keerden ons de rug toe. Moeder zei toen veel: 'Voor één broer heb ik er tien in de plaats gekregen.'

Nooit zullen we die wonderlijke verandering vergeten en welk een indruk dat maakte op ons kinderlijk gemoed. Vader bad hardop en moeder bad met en voor ons als zij ons 's avonds naar bed bracht. Alles in ons huisje ademde een tere Godsvrucht. De sabbat, die anders zoveel op andere dagen geleet, werd nu plechtig gevierd. Het werd werkelijk een geheiligde dag voor ons.

Vanaf die tijd begon ik meer dan ooit mijn ongeluk te gevoelen. Vader, moeder en al Gods lieve volk, die bij ons kwamen, waren zó gelukkig, maar ik miste wat zij bezaten. Maar o, wat had ik ze lief, ik kleefde ze aan met geheel mijn hart.

Met mijn 13^e jaar ging ik van school, want in mij zó'n innige droefheid veroorzaakte, omdat ik nu meende dat ik niet meer bekeerd zou worden, omdat ik het onderwijs nu miste van mijn oude meester. Hoe hard viel mij het scheiden van hem.

Duivelslisten

Vuriger dan ooit werd mijn gebedsleven en nauwgezet nam ik alle middelen waar om de Heere te zoeken. Dit duurde ongeveer één jaar, zonder dat ik verflauwde. 's Avonds, voor ik ging slapen, had ik de gewoonte een tijd

te liggen denken en soms mocht ik mijn hart bijzonder tot de Heere opheffen. Dit gebeurde weer een keer, toen een stem in mij zei: 'Houd maar op met bidden, er bestaat geen God, er bestaat geen Christus.' Hoezeer ik hiervan ook ontroerde, ik kende die stem niet, want nog nooit had de Heere tot mij gesproken, maar de duivel ook niet. Ik ging voort met bidden, maar die stem liet mij niet met rust. Met satanische listen bracht hij de diepste verborgenheden voor mijn aandacht, zoals de Goddelijke Drie-eenheid, de oorsprong van de Godheid, de Menswording van Christus, de uitverkiezing, enz., enz. En mijn verdorven verstand, dat geheel verduisterd was omtrent de Goddelijke dingen, kon niet begrijpen, wankelde en gaf toe. Hoe vreselijk waren gevolgen hiervan, ik bad niet meer, nam de middelen niet meer waar en werd een prooi van de ergste vertwijfeling. Dit duurde enige tijd, tot ik op een morgen op mijn knieën een koperen ketel zat te schuren, achter ons schuurtje. Met kracht hoorde ik deze woorden: 'Hef uwe ogen omhoog en zie wie al deze dingen geschapen heeft.' Ik keek op en zag om mij heen en het was of mijn ogen opengingen en ik tot nu toe blind geweest was. Alles om mij heen verhief de lof van de Schepper.. De grassprietjes voor mij, de vogels in de lucht, de beesten op het veld, de diep blauwe hemel met zijn wolkgevaarten, het was of zij allen hun eigen taal spraken. En ik, die het meest van allen Hem moest eren, stond daar met een stilzwijgende mond. Maar gelijk daarop kwam weer die vreselijke stem, die zei: 'En nu heb je aan die God getwijfeld, die Zich zo heerlijk openbaart in de werken van de natuur, nu heb je tegen de Heilige Geest gezondigd en blijft er geen slachtoffer meer over voor uw zonde.' Bange duisternissen en zwarte wanhoop daalde er neer in mijn ziel. De weken die ik daarna doorbracht zijn niet te beschrijven. Het leven was mij een duizendvoudige dood. Ik liep als een verwoording over de aarde. Ik zocht zelfs naar een gelegenheid om een einde aan dit ondragelijke leven te maken, maar de Heere verhinderde dit.

Een heerlijk licht

Tot ik op een morgen in de uiterste wanhoop stond op ons zoldertje. Het was of ik bij mijn keel gegrepen werd en ik kon nauwelijks meer ademen. Ik zag uit het raam, op het water, en radeloos dacht ik: 'O, was ik daar maar in, dan was alles voorbij.'

Ineens steeg er echter een bange noodkreet uit mijn hart omhoog; Het was of de hemel scheurde, de spanning brak en deze woorden daalden met kracht in mijn ziel: *'Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering'* (Luk. 5:32). O, die stem, die woorden! De bangste duisternis veranderde in het heerlijkste licht. Wat een krachtige omkeer had er in mij plaats. Ik mocht mijn zielenoog Christus aanschouwen, met doorboorde handen en doorboorde voeten. Zijn bloed vloede voor mijn zonden. In Hem zag ik verlossing, ontkoming; het Middel tot redding werd mij getoond en ontsloten. In de blijdschap van mijn ziel jubelde ik het uit en meende reeds alles te boven te zijn. Mijn ouders deel den ook bijzonder mee in hetgeen mij ten deel viel.

Na enkele dagen zonk mijn lichaam ineen, de spanning, inwendig en uitwendig was te groot geweest en de eerste verschijnsels van mijn ziekte kwamen uit. Maar dit alles kon mij niet deren, ik leefde boven het stof. Jong te sterven en vroeg bij Hem te zijn, Die mijn ziel zo onuitsprekelijk liefhad, scheen mij de begeerlijkste zaak. Ik was toen 15 jaar.

Twintig weken lag ik ziek en in al die tijd mocht ik min of meer in de vreugde delen?n ik werd bijzonder door mij hemelse Leermeester onderwezen. O, wat een zoetheid mocht ik in Hem smaken! Daarna begon dit steeds minder te worden en het verdween weldra geheel. Een smartelijk gevoel kreeg ik in mij, ik ontdekte Hem wel gezien te hebben maar niet te bezitten. Nu stond ik nog geheel buiten in mijn droevig gemis.

Tussen hoop en vrees

Jaren lang heb ik in deze toestand verkeerd, tussen hoop en vrees. Altijd was ik onder Gods volk te vinden, want de wereld was mij de dood, maar ik durfde mij onder hen niet rekenen. In die tijd ging ik veel naar Oudewater, om ds. A. Verhagen (nu predikant bij de Gereformeerde Gemeente te Middelburg, 1921-1942) te horen. Daar is mijn ziel veel onder versterkt geworden, zodat ik niet bezweek. O, wat zou ik hem graag nog eens ontmoeten, om hem te vertellen wat de Heere daarna aan mijn ziel gedaan heeft.

Met mijn 20^e jaar werd ik dodelijk ziek. Hoe verschrikkelijk was toen mijn toestand! Nu weldra met een vertoornd God te doen krijgen, Wiens gramschap en straf ik eeuwig waard was. Wat moest er nu van mijn onsterfelijke ziel worden, daar ik geen bedekking had voor mijn schuld; en mijn zonden reikten tot aan de hemel. Anderhalf jaar lag ik in deze toestand, zwevende tussen leven en dood.

Krachtig heeft de Heere mij ondersteund door zijn liefde en genade; vaak werd ik wonderlijk gesterkt door het dierbaar Woord, of door ontmoetingen met Zijn volk. Maar dit alles was niet genoeg om mijn ziel rust te geven. Toen daalde de Heere wonderlijk af in mij en werd Christus getoond in Zijn dierbaarheid en beminlijkheid, mij bedekkende met Zijn liefde voor het aangezicht van God. Zijn heerlijkheid was in en om mij en ik dacht te sterven onder die liefde. Veertien dagen was ik werkelijk dronken van liefde en riep met de bruid uit het Hooglied: *'Ondersteunt gijlieden mij met de flessen, versterkt mij met de appelen, want ik ben krank van liefde'* (Hoogl. 2:5). Ook Gods volk deelde hierin bijzonder mee. En hoewel ik nog lang in de nasmaak hiervan mocht delen, kwam ik toch weer met een naakte ziel voor God te staan.

Nader ontdekt

Daarna kwam ik in een toestand waarin ik nog nooit geleefd had. Vreselijke dingen begon ik in mijn hart te ontdekken, namelijk haat en vijandschap tegen God. De ergste gruwelen werden in mij openbaar. Ik was enkel ontroering onder dit alles. Liep ik over de weg, dan durfde ik niet op te zien, denkende dat een ieder zien kon wat daarbinnen heerste. Las ik in de kranten de ergste misdaden, dan dacht ik: die mensen leven zich eerlijk uit, maar ik ben ook zo, al denkt iedereen van mij dat ik een net, vroom meisje ben. Soms was het mij een wonder dat ik niet in vloeken uitbarstte. Het ergste was de bittere vijandschap tegen God, die Zich in alles openbaarde. Nu was ik een vijandin van mijn eigen zaligheid, want in alles bruijste ik tegen God in. Mijn gebed werd een vloeken tegen Hem, ik moest het tenslotte geheel nalaten en dit was een onhoudbare zaak.

Kort daarna werd mij de oorzaak van dit alles geopenbaard en werd ik geleid naar het Paradijs. Ik zag hoe ik, met Adam, van god was uitgevallen en mij dood gezondigd had. Dit werd mij duidelijk getoond in het beeld van een boom, waarvan de wortel kwaad is. zo is ook de boom zelf, zijn takken, bladeren en vruchten bedorven en kwaad. Toen kreeg ik het doodvonnis in mijn hart: *'... want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven'* (Gen. 2:17b). En ik gevoelde dat de tijdelijke, de geestelijke en de eeuwige dood mijn deel was en God van Zijn recht geen afstand zou doen, maar dit weldra voltrekken zou.

Eeuwige liefde

Een poos daarna, 25 februari 1919, overviel mij een hevige koorts en ik dacht direct dat de Heere een vleiding met mij maakte. En terwijl ik mijzelf voelde wegzinken in de eeuwige verdoemenis, riep ik uit: *'Rechtvaardig zijt Gij, Heere! U kunt niet anders met mij doen, ik zal U eeuwig prijzen en zeggen dat u recht en goed hebt gedaan.'*

Daar verscheen Christus voor het oog van mijn ziel in heerlijkheid en majesteit en met kracht daalden deze woorden in mij: *'Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in Denwelken Ik Mijn welbehagen heb'* (Matth. 3:17b). O, zoals ik Hem nu aanschouwen mocht, had ik Hem nog nooit aanschouwd. Hier werd ik geleid naar de nooit begonnen eeuwigheid, hoe een Drie-enig Wezen daar had onderhandeld, hoe het diep gezonken schepsel zou behouden worden. Hier leerde ik iets zien van het zalig heilgeheim, de liefde van God, de Oorsprong van alles, die een middel wist uit te denken, met behoud van de rechtvaardigheid van God. Daar zag ik hoe Christus Zich vrijwillig tot een offer aanbood, met de woorden: *'Zie, Ik kom, o God, om Uw wil te doen.'* Ik kreeg er iets van te gevoelen, welk een rantsoen dit was en hoe duur de prijs was die Hij betaalde.

Daarna werd mij door de Heilige Geest getoond, Zijn Menswording, hoe Hij Zijn hemeltrou verliet, om ons gelijk te worden, in de gedaante van een Mens. Hier mocht ik Hem volgen van kribbe tot kruis en bij elke bijzondere daad, waarbij ik bepaald werd, was het voor mij, totdat Hij uitriep: *'Het is volbracht'* (Joh. 19:30).

In mij was geen geest meer. Het was steeds een dieper zinken in een oceaan van liefde en in het geloof mocht ik Hem omhelzen als mijn Borg en Zaligmaker, Die in mijn plaats had geleden en voor mijn schuld had geboet. Ik dacht nu spoedig te sterven, mijn lichaam was zwak en mijn geest was als bezwijkende onder de uitlatingen van de liefde van Christus.

Terstond kwam Gods volk van heinde en ver, en vijf weken lang was ons huisje een plaats van samenkomst en mijn bed een predikstoel. O, dierbare, zalige tijden!

Maar ik mocht naar mijn vurige wens niet heengaan om met Hem verenigd te zijn, die mijn ziel zo innig liefhad. De wil van god was anders over mij. Mijn lichaam begon weer te herstellen en in mijn ziel werd ik een lege plaats gewaar, welke ik geen naam kon geven. De zoete genietingen werd allengs weggenomen en ik raakte wat verward. Het was of mij iets ontbrak en ik wist niet wat. Soms was het of ik alles weer kwijt was. Hieronder zuchtte ik en vroeg aan de Heere of hij er een van het oude volk wilde sturen, ik bedoelde een gefundeerde.

Twee dagen daarna kwam er iemand, die ik reeds van mijn 10^e jaar als zodanig kende, door de Heere gezonden. Ik vertelde hem alles wat ik had doorgemaakt, terwijl ik er weer opnieuw in mocht delen. Hij was zó verblijd vanwege 's Heeren grote en wonderlijke daden en weende als een kind. Daarna verklaarde ik hem de ledigheid van mijn hart en vroeg hem naar de oorzaak daarvan. Hij zei dat ik dat niet behoefde te weten, want de Heere werkt niet half, maar volkomen en dat Hij mij dit op Zijn tijd wel zou leren. Ik zei dat ik Zijn komst van de Heere begeerd had en dat hij nu daartoe gezonden was, dus dat hij niets verzwijgen mocht.

Toen zei hij: *'De zaak is nog niet afgewerkt, nog eens zul je terugvallen. Dan zal het nog dieper gaan, maar ook dan zal je ondervinden wat het is: in God gevonden te zijn. Maar de Heere werkt alles op Zijn tijd, vertrouw het Hem maar gerust toe.'*

Toen hij was weggegaan ontzonk mij alle moed. Had ik gedacht dat ik de waarheid wel verdragen kon, ik had mijn kracht overschat. Nu nog dieper, hoe zou ik daar doorheen komen. Hoe dwaas was ik toch, hoe weinig verstond ik er nog van, dat ik mijn leven niet behouden, maar verliezen moest.

Voor dat ik naar bed ging, schreide ik het uit voor de Heere. Toen daalden deze woorden in mij: *'Doch gij zijt van Christus, en Christus is Gods'* (1 Kor. 3:23). Ik kreeg dat licht erover, dat ik wel het eerste had ondervonden, maar dat het tweede nog in mij uitgewerkt moest worden. En terstond volgde erop: *'...want die*

man zal niet rusten, tenzij dat hij heden deze zaak voleind hebbe' (Ruth 3:18b). Dit mocht ik in het geloof aanvaarden en in aanbidding zonk ik neer en zei: 'Heer, ik zal wachten op Uw tijd.'

De vierschaar

Twee jaar leefde ik nu in een lijdelijke toestand. Toen kwam de Heere met mij door te werken en sneed alles bij mijn voeten af.; alle werkzaamheden, verborgen onderhandelingen, hoop ,geloof, gebed, alles, alles! Nu kwam ik in een weg te staan, zo onmogelijk als ik nog nooit had ondervonden. Mijn lichaam zonk er weer bij in en weer kwam ik op het ziekbed. In deze tijd kreeg ik deze belofte eerst: '*...want Ik leef, en gij zult leven*' (Joh. 14:19b). Daarna: '*Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht,() in geloof; en gij zult den HEERE kennen*' (Hos. 2: 18b en 19b). Ten laatste: '*En Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan, en Ik zal u brengen onder den band des verbonds*' (Ezech. 20:37).

Op een keer was mijn vader bij me en hij zei: 'Kind, de Heere heeft wonderlijke zaken met je voor.' Ik zei: 'Vader, u vergist zich, ik ga verloren, naar ziel en lichaam.' Had ik nu maar verloren willen gaan, maar dat kunnen wij niet, we willen niet loslaten.

Maar de ure van beslissing brak aan. Ik werd in de dadelijkheid voor de vierschaar Gods geplaatst. Daar zag ik in de geest hoe het heilig rechtsgeding gezeten was om mij te vonnissen. Een dodelijke angst overviel mij, het angstzweet parelde in grote druppels van mij. Maar hier werd mijn kracht gebroken. Mijn werken hielden op. Het was of mijn handen en voeten werden afgehouden, mijn levensadem werd afgesneden en machteloos zonk ik in mijn kussen terug. Dit geschiedde in één ogenblik. Toen volgden er drie dagen die ik zo moeilijk verklaren kan. Later kreeg ik te verstaan hoe ik daar met Christus ter helle daalde en met hem begraven was. Terstond daarna kwam er zó'n wonderlijke verandering en raakte ik alle bewustzijn voor deze aarde kwijt en werd mijn ziel opgetrokken in de hemel. Daar zag ik weer de vierschaar van God, maar nu niet meer in het onwrikbaar recht, maar in de glans der liefde. Daar zag ik Christus, Zijn doorboorde handen en voeten aan de Vader tonen en zeggen: 'Ik heb voor haar geleden, Ik heb voor haar gestreden, Ik heb voor haar mijn bloed gestort. Vader, zie hier, Ik en degene die Gij mij gegeven hebt, eer de wereld was, opdat zij mijn heerlijkheid mogen aanschouwen.'

In de armen van Christus, gewassen in Zijn bloed, werd ik de Vader overgegeven en ... Hij nam mij aan, omwille van de aangebrachte gerechtigheid van Christus.

Toen ondervond ik eerst recht wat het is, rust te vinden, want daar mocht ik rusten aan het Vaderhart van God. De woorden die ik toen hoorde kan ik niet weergeven en van de heilige onderhandelingen tussen Vader en Zoon en ook tot mij gesproken. Mij naam werd in het Boek de levens des Lams opgetekend en onder de uitverkorenen gesteld. De Vader schonk mij volkomen kwijtschelding van mijn schuld en herstelde mij de verzegeling ervan in mijn hart, de Goddelijke kwitantie. Toen werd het een Enig Wezen voor mij en mocht ik in God worden opgeluisterd. Dit vermag mijn pen niet te schrijven, dit wordt voor de eeuwigheid bewaard. Daarna schonk de Vader mij aan Christus, als Zijn rechtmatig eigendom en stamelde ik het 'Abba Vader', lieve Vader.

Daarna zag ik de hemelse legerscharen van engelen en de triomferende Kerk, waaronder velen die ik kende. O, wat een gezicht, ik hoorde het hemelse gezang, zo oneindig schoon, zo alles overtreffend en ik stemde in met dat lied en viel weer neer voor de troon van God, om Hem de eer te geven.

O, kon ik u een enkel ogenblik dat doen zien, wat ik daar mocht aanschouwen, u zou mij verstaan, maar nu mag ik er slechts van stamelen. Die mij hier lichamelijk zagen, zagen mij in een engelen gedaante. Ik zong met zó'n hemelse stem, dag en nacht achter elkaar, wat ik mij nog kan herinneren toen ik bijkwam. O, wat een ontwaken was het toen ik merkte dat ik nog op de aarde was. Maar mijn dierbare God, wiens eigendoem ik ben, maakte mij hiertoe weer bekwaam. Ik moet Gods raad uitdienen en Zijn wil volbrengen, naar Zijn eeuwig welbehagen.

Zie, hier dan zeer beknopt de leidingen die de Heere met mij gehouden heeft, neergeschreven. Ik weet niet waarom en waartoe. Dit alles is nu vier jaar geleden en ik ben nu 32 jaar. Veel zou ik hieraan nog toe kunnen voegen van datgene wat ik daarna heb doorleefd, maar dan zou mijn brief veel te lang worden. Ik ben nog in het lichaam der zonde en heb soms zó'n heimwee om ontbonden te zijn. Hij zet mij nog een heilige levenstaal op de hand. O, hij geve u in deze bedeling om in verwondering en aanbidding, Hem de eer te geven. Slechts één wens wil ik u kenbaar maken, namelijk om iets van uw hand terug te ontvangen. Immers, al zijn we elkaar van aangezicht onbekend, in Christus ons hoofd, zijn we elkaar nauw verwant.

Wees met de uwen, Hem bevolen, door uw zuster in Christus.

Aaltje Zuidam

3.2 Echo-klanken

1
*O, mijn Liefste, 'k drink zo zoet,
Uit die bron van zaligheden;*

2
*Mijne ziele zij is krank
Van de liefde ons geschonken,*

*Gij zijt in dit lief'lijk heden,
Mij zo onuitsprekelijk goed.*

3

*Ik neem de beker, u ter eer,
Waarmee Gij ons hebt overgoten;
Gij hebt mij aan Uw hart gesloten,
Ik Kniel aanbidde voor U neer.*

*In die hemelwellust dronken,
Zinkt zij weg in lof en dank.*

4

*Jubel vrij mijn ziele! Paar
Uw zang met 's hemels koren;
'k Zie de eeuw'gen morgen gloren,
'k Hoor de zang van 's hemels schaar!*

Als aandenken aan de Avondmaalsviering en ons samenzijn op 23 september 1926 'Landzicht' Baarn

Beurtzang

*O, mijn Liefste! Laat mij horen
Uwe stem. In zoet bekoren
Stijgt mijn ziele hemelwaart.
In die reine hemelsferen,
Lost zich op al mijn begeren
In U, vrij van deez' aard'.*

*O, Uw stem is enkel zoetheid,
En Uw hart is enkel goedheid;
Stromen dalen in mij neer.
Zegenend breidt Gij uw handen,
En verlost van zondebanden,
Geeft mijn ziele U de eer.*

*Levenswater voel ik stromen,
Zuivere rivieren komen
Onder 't hemels altaar voort;
Innig heimwee doet mij branden,
Om welhaast te mogen landen,
In dat eeuwig zalig oord!*

Uit grote verdrukking

1

*Wie zijn zij en vanwaar zijn zij?
Dat groot getal der vromen?
Gekleed in 't rein wit gewaad.
En zaal'ge glimlach op 't gelaat,
Van waar zijn zij gekomen?
Zo klonk het uit des engels mond
Johannes in de oren.
Die gans verbaasd, in dezen stond,
Door alles wat hem werd verkond,
Zijn stem aldus liet horen:*

3

*Nu schreien zij geen tranen meer,
God wiste z' uit de ogen,
Hij, die hun bijstond in de nood,
Tot over graf en over dood,
Hij wild' hun tranen drogen.
Nu hongeren zij nimmermeer,
Geen dorst doet hen versmachten*

*Geen zon, geen hitte hen verschroeit,
Nu zijn zij nimmermeer vermoeid,
Bezwijken nooit hun krachten.*

5

*Het Lam, in 't midden van de troon,
Zal hen nu altijd weiden,
Hij zal hen tot een Leidsman zijn,
Tot enen levenden Fontein
Waar zij zich in verblijden!
Hoe heerlijk klonk die profetie,
In des apostels oren.*

2

*Ik Heere, weet het niet, Gij kunt
Alleen het antwoord geven
En hij, die waardig werd gekeurd
't Aanschouwen wat gebeurt
In 't eeuwig zalig leven,
Vernam het woord: Uit leed en druk,
Vanuit het aards gewemel
Zij streden moedig om de kroon,
Verworven door Gods Eigen Zoon
Op hunne weg ten hemel.*

4

*Nu dragen zij de kroon op 't hoofd,
De palmtak in de handen;
Het Lam heeft voor hun schuld geboet
Zij zijn gewassen in Zijn bloed,
Geslaakt zijn hunne banden.
En daarom zijn zij voor Zijn troon
Bij dagen en bij nachten,*

*Waar Hij hun steeds ter schaduw strekt,
Daar bange zorg hen niet meer wekt,
Tot loon van hun verwachten.*

6

*Gij kleine schare, die verkeert
In druk en bitter lijden
De tranen die gij schreit op aard'
Houdt Hij in Zijne fles vergaard
Blijft Hem dan stil verbeiden.
Dat Woord, zo vol van troost en licht,
Werd ook voor ons geschreven.*

*Hij schreef het voor het nageslacht,
Dat steeds op Gods ontferming wacht,
En naar Zijn stem wil horen.*

7

*Het ene wee is weggegaan,
Het andere zal komen;
Hij scheidt het koren van het kaf,
De schapen van de bokken af,
De bozen van de vromen.
Doch, vreest gij niet, bedrukte schaar
In deze bange tijden.
Hoe ook met smart en zorg belaan,
Uw Koning zal steeds met u gaan,
Na lijden komt verblijden.*

*Straks zult ge, na het bangst gevaar,
Verenigd met die blijde schaar,
Voor eeuwig met Hem leven.*

8

*Uw pelgrimsreis is haast ten eind,
Dan zult gij, zonder vrezen
Verlost van zonde, smart en pijn,
Voor eeuwig bij uw Koning zijn.
Ja, altoos met Hem wezen. Amen.*

Aaltje

Nabericht

Aaltje Zuidam is op 22 februari 1894 geboren en op 3 februari 1927, op 32-jarige overleden. Zij is gedoopt in de Nederlands Hervormde Kerk te Waarder. Bekende predikanten hebben hier gestaan, o.a.

de bekende ds. A. van Herwaarden werd hier als kandidaat bevestigd en diende de gemeente van 1843 tot zijn vertrek in 1846 naar Fijnaart. In de gemeente Opheusden is hij tijdens een kerkdienst door de bliksem getroffen en ter plaatse overleden. Hij was een zeer godzalig predikant.

Aaltje Zuidam woonde in een kleine woning, ongeveer 1 km ten noorden van Waarder, met haar ouders die volop de wereld dienden. Zij had een zus Adriana (geb. 12-07-1899), een broer Antonius (geb. 02-11-1906), een broer Dirk Willem (01-04-1908) en nog een zus Christina (07-09-1914).

Toen Aaltje als kind reeds in overtuiging leefde werden haar ouder plotseling krachtadig bekeerd. Vanaf die tijd stond hun woning open voor Gods kinderen. Haar oudste broer is later nog ouderling geweest in de Ned. Herv. Kerk. De eerste indrukken kreeg Aaltje op de lagere school bij de Godvrezende meester E. van Loo, geboren in 1843 en overleden te Ede. Nadat hij eerst onderwijzer was te Zevenhoven en Nieuwerbrug, was hij van 1890 tot 1908 aan de school te Waarder verbonden. Hij was in die tijd met de Doleantie meegegaan. Omdat een meerderheid van kerkenraad en leden deze actie volgde kwam in 1887 het Hervormd kerkgebouw in handen van de dolerenden. Ds. C.W.J Lummel was predikant van Nederduits Gereformeerde Gemeente en bewoonde ook de pastorie. Op 17 juli 1889 bepaalde het Amsterdamse Gerechtshof dat de kerkelijke goederen het eigendom moesten blijven van de bestaande gemeente aldaar. Er was namelijk intussen weer een kleine groep Hervormden met een gekozen kerkenraad. Meester Van Loo werd vanaf 1908 opgevolgd door zijn zoon L. E. van Loo, die in 1939 afscheid van de school nam.

Genoemde meester had ook vriendschap met ds. C. Pieneman, die vanaf 1885 enkele jaren bij Jakob de Koning aan het Oostereind werkte. Ds. A. Knoll, die in 1885 en 1886 predikant in Waarder was, zette zich in dat Pieneman de studie zou volgen voor het predikambt, wat door familie H. Brunt betaald werd. Na het overlijden van H. Brunt in 1890, is de weduwe Jannigje Hardebol uit Waarder, in 1891 met te Opheusden, met Cornelis Pieneman getrouwd. Hij was 27 jaar en zij was 53 jaar. Uit de geschiedenis van ds. Pieneman is het bekend dat er in die tijd, gezelschappen van Gods volk in Waarder waren.

Nadat Aaltje op 13-jarige leeftijd de lagere school doorlopen had werkte zij thuis in het gezin. Zij had een zwak lichaam en achter hun woning was een kleine houten 'tent' gebouwd waar een bed in stond, waar Aaltje de zomermaanden dikwijls in doorbracht. Wanneer haar gezondheid het toeliet, reisde zij graag naar haar zielenvriendin Jansje Zondag te Baarn. In één van haar gedichten staat wat zij genoten hebben op de Avondmaalsviering aldaar. Beiden gevoelden zij zich niet aan een kerkverband gebonden, want zij kerkten waar zij meenden teerkost op te kunnen doen. Dat vonden zij te Baarn onder het gehoor van ds. I. Kievit.

Het einde van Aaltje kwam nog vrij onverwacht. Waarschijnlijk is zij begraven door ds. G. C. Severijn, die van 1926 tot 1931 predikant te Waarder was. Aaltje had verder geen binding aan deze predikant.

Geraadpleegde literatuur:

Gods grote, wonderlijke daden bewezen aan de ellendigste uit de ellendigsten! Stolwijk, z.j.

A.J. Boele e.a., *School met de Bijbel 1890-1990*, Waarder 1990

A.J. Boele *De Heere is uw Bewaader*, Waarder 1984

A. van Voorden e.a., *Herdenk de trouw Opheusden 1888-1988*, Opheusden 1988

4 *Jannigje Zondag (1890-1935)*

4.1 Kort verslag levensloop

Jansje Zondag werd geboren op 19 juni 1890.

Op zesjarige leeftijd moest zij naar de lagere school. Meer onderwijs heeft zij niet genoten, want zij moest haar moeder helpen in het gezin. Hoewel zij verder geen schoolopleiding gevolgd heeft, had de Heere haar wel een helder verstand gegeven.

In de waarheid werd zij helaas niet opgevoed. Hoewel zij van haar vaders zijde een godzalige grootvader had, die haar in het verborgen regelmatig meenam om te bidden. Daarom wist zij als kind wel dat er bekeerde mensen waren, zoals haar grootvader Zondag, maar meer hoorde of wist zij daar niet van. Zij was opgeruimd van aard, zong lustig, leefde netjes, maar diende met haar ouders en de andere gezinsleden op een fatsoenlijke wijze de wereld.

Krachtdadig bekeerd

Toen zij achttien jaar was werd het anders in haar hart. Zij miste wat en voelde zich ongelukkig van binnen. Zij zong niet meer zoals voordien en zocht vaak het verborgene op. Op een keer werd zij zó bij de dood en de eeuwigheid bepaald, dat zij in een angstig snikken uitbarstte. De afgrond zag zij als geopende en bad: 'Heere, bekeer mij, zoals U grootvader hebt bekeerd.' Zo leefde zij nu voort en werd een ongelukkig, maar vroom meisje.

Maar plotseling werd het gezin opgeschrikt, toen de engel des doods, met zijn zeis, een jong leven kwam af te maaien. Het was maandag 6 december 1909, dat het gezin Zondag op de begraafplaats stond. Onder een treurbeuk, stonden zij voor een klein geopend graf je van de 9-jarige Willem Zondag. Hij was onder een trein terecht gekomen en gestorven.

De vele omstanders waren vervuld met medelijden voor de onuitsprekelijke smart van de ouders en de overige kinderen. En toch ... één zus van de verongelukte jongen, stond zonder tranen. Ook zij had zó'n diepe liefde voor haar broertje, maar haar gezicht stond niet bedroefd, zoals dat normaal bij een geopend graf is. Een hemelse heerlijkheid straalde van haar gezicht.

Het was de intussen 19-jarige Jansje, aan wie vier dagen geleden een eeuwig wonder gebeurd was. Des Heeren tijd was het toen om Zijn wonderen in haar ziel te verheerlijken. Zij werd geheel ontbloot en in de deugden Gods zó helder ingeleid, dat Hij was een Sinai in heiligheid, omringd van bliksemstralen. Haar zonden reikten van de aarde tot de hemel en de vloekrol van de eeuwige wet werd ontrold, zodat Gods oordeel niet dan vreselijk was. Een Borg kende zij niet, maar zij riep: 'O God, ik kom voor eeuwig om.' Toen ging het snel en afdoende. Zij tekende met haar bloed haar eeuwig doemvonnis en zonk weg voor de eeuwige God, Die zij liever had dan haar leven en zaligheid.

Maar, o eeuwig wonder, toen zij afgesneden uit het land der levenden, wegviel voor God, toen openbaarde Zich de eeuwig gezegende Middelaar Gods en der mensen.

Ik zal nu verder niet beschrijven hoe zij met de Borg voor eeuwig werd verenigd, in Hem en door Hem voor de Rechter gebracht werd, Die een welgevallen nam in het offer van Zijn lieve Zoon. Daar stond zij, gewassen in Zijn bloed, gekleed met Zijn gerechtigheid, door Hem omhelsd en zij omhelsde Hem ook. Daar klonk het woord van de Rechter: 'Dochter Sions, sta op, uw zonden zijn u vergeven, Ik zal niet meer op u toornen, noch u schelden in eeuwigheid.'

Verder ingeleid

In diezelfde dagen werd zij ingeleid in de naturen, ambten en staten van haar Koning, Die zij nu als een geschenk van de Vader had ontvangen. In de rechten tot een kind aangenomen, met een recht tot het eeuwige leven. (Ik geef geen beschrijving, maar stip slechts enkele hoofdpunten aan.)

Maar, daar bleef het niet bij, want nog vóór de begrafenis van haar broertje, behaagde het de Heere, haar uit de rechtszaal naar de trouwzaal te leiden en zij doorleefde de aanneming tot dochter, als de bruid van Jezus. De Vader Zelf heeft Zijn hand gelegd op Immanuel en op haar ziel, en hen voor eeuwig verbonden. En in Hem, haar aangenomen als bruid. Er zijn er maar weinig, die als zij, de zaken zó gekend hebben. Zij was door het ontdekkend licht in het paradijs gebracht, met een helderheid zoals dat maar zelden gehoord wordt en zij was daar voordien nooit in onderwezen. De Heere doet machtige wonderen in een tijd van maar enkele dagen. Verschillende malen heeft zij het ons verteld, in het leven van de Geest.

De Heere beloofde haar dat zij geen traan zou laten op het graf van haar broertje. Het was één jubelzang van het leven, verlost uit zó'n grote nood en dood. Met Zijn bloed, was Jezus Borg geworden. Maar daar bleef het niet bij want de Heere deed nog meer!

Zij werd ingeleid in het Verbond en terug gebracht in een Drie-enig God. Het behaagde de Heere haar ook te verzegelen met de Heilige Geest, Die als Pinkster-Geest in haar kwam wonen, om nu de Vader en de Zoon te verheerlijken. Zeer helder werd die verzegeling van de Geest ook aan haar ziel toegepast. Dus niet dat zij het getuigenis van Jezus verzegelde, dat God waarachtig is, maar dat de Heilige Geest, als Verzegelaar in haar hart Zich verklaarde en openbaarde, om nu met een Drie-Enig God in vrede te leven.

Onder Gods volk

Iets van alles wat in die dagen en weken gebeurd is heb ik slechts kunnen vertellen, maar ik weet dat zij een leesbare brief van Christus was. In die helderheid en doorleiding zou ik moeilijk een tweede kunnen noemen. Maar het is niet onze bedoeling om hier een levensbeschrijving te geven, maar om slechts enkele momenten uit haar leven naar voren te brengen, als inleiding op haar *pelgrimszangen*. Maanden achter elkaar heeft zij uit die volheiden in die gemeenschap geleefd.

Van heinde en ver kwamen Gods beproefde kinderen haar bezoeken. Zij kwamen uit alle kerkgemeenschappen, maar ook mensen die onkerkelijk waren. Jansje was bovenkerkelijk in haar leven en sterven; ook daarin was zij onderscheiden van velen.

Natuurlijk was, dat zij voor altijd afscheid nam van haar Remonstrantse predikant; zij heeft hem nooit meer gehoord. Zij kerkte als het mogelijk was bij predikanten van de Gereformeerde Gemeenten en van de Christelijke Gereformeerde Kerk en bij enkele Hervormd-Gereformeerden. Maar meestal zat zij thuis, dan een preek te lezen. Toch bleven haar gevoelens kerkelijk en deed zij belijdenis van het geloof bij dominee ? van der Wal, die toen in Hoevelaken stond en nu al jaren juicht voor de troon. Daar mocht zij ook van tijd tot tijd aanzitten aan de Dis des Verbonds, om te ervaren dat Zijn vlees waarlijk spijs en Zijn bloed waarlijk drank is. Dikwijls heeft zij mij de weg die de Heere, met haar gehouden heeft, ook daarin, verteld. Zij had niets te verbergen, want Hij heeft haar trouw geleid.

Groot en veel zijn de wonderen geweest, ook nadat zij toegebracht was. De Heere heeft bevestigd dat Hij haar liefhad met een eeuwige liefde en haar beloofd, of zij in- of uit zou gaan, of waar zij zich heen zou spoeden, Hij haar eeuwig zou behoeden.

Haar gedichten getuigen van haar verborgen leven en ook de aantekeningen uit die jaren, laten een hart zien, dat uit God leeft en gemeenschap oefende met een Drie-enig God. Zij noemde dit: 'Stille uurtjes', waar velen getuigen van geweest zijn.

4.2 Onder de bediening van het Woord

Maar ik kom nu tot een volgende tijd in haar leven. In het gezin kwam gelukkig een wending en zij keerden zich óók tot de waarheid. Zij bleef dus bij haar ouders thuis, waar zij ook gestorven is. In haar hart verlangde zij naar een regelmatige bediening van het Woord.

Zij ging wel regelmatig naar de Christelijk Gereformeerde Kerk en andere kerken, maar over het algemeen vond zij weinig voedsel voor haar ziel, omdat zij maar zelden een Drie-enig God hoorde verheerlijken en dat de mens erbuiten gezet werd. Dat de christen opgebouwd werd, daar was zij een volslagen vijand van. In haar gedichten is te lezen dat zij met alles in de dood gegaan was.

Daar kwam nog iets bij, want zij voelde in haar hart, dat het leven niet meer zo geweldig was als in de eerste jaren. Hoewel zij ook in tijden van dorst, nog als een frisse vruchtdragende boom was, in vergelijking met Gods volk van deze dagen, in het algemeen. Maar wat gebeurde er? De Heere beloofde haar dat zij weer betere tijden zou krijgen. Ja, dat hij het nóg beter zou maken dan in haar begin. Zij wist niet hoe de Heere dat zou bewerken en zij werd daarin ook niet begrepen, want wat wilde zij nog meer? 'En toch', zo sprak zij dikwijls in het levend geloof, 'jullie zullen het zien.'

Aan strijd en moeite ontbrak het haar ook niet, in die jaren en daarbij droeg zij veel verborgen leed. De strijd tussen vlees en geest, mocht zij door genade strijden, volgens Romeinen 7, hoewel haar leven was, volgens het daarop volgende hoofdstuk. Zij bleef niet staan in de klacht, maar ging ook in die jaren, gedurig tot in het Vaderhart. Wat heeft zij veel doorleefd, veel wonderen van God ervaren, in de natuur en in de genade, maar ook veel kruis en smart gedragen.

Honger naar de zuivere prediking

Maar ik moet verder. Zij kreeg een bijzondere honger naar het Woord. Hoe dikwijls werd zij teleurgesteld onder een prediking waarin God niet werd verheerlijkt, mede omdat het Woord niet werd ontsloten. Zij begeerde geen schriftverklaring en wat bevinding, maar een schriftuurlijke bevinding, met God in het middelpunt. Zij had geestelijk een fijne natuur, die geadeld was door genade. Zo hebben wij haar gekend in haar leven en in haar sterven. De Heere verwekte dus een bijzondere honger naar de bediening van het Woord. Thuis zitten was ook niet alles, noch opwekkend voor het zielenleven.

Geheel onverwacht behaagde het de Heere haar wens te vervullen. Dit is ook te lezen in het gedicht wat zij hierover heeft nagelaten. Dag en nacht verkeerde zij in die dagen aan de genadetroon. Geheel overeenkomstig de waarheid hoe dit gegaan is, heeft zij dit opgeschreven. Ik zal mijn eigen ervaring nu niet opschrijven, maar het kwam geheel overeen, hoewel ik toen van haar werkzaamheden niets afwist. Deze werkzaamheden waren al enkele maanden voordien begonnen. Meermalen zei ik tegen mijn vrouw, in de maanden voor het beroep naar Baarn: 'Waar ze in de wereld met mij bezig zijn weet ik niet, maar dit weet ik dat zij mij vast hebben voor de troon en ik heb een bede mogen bidden en een wens mogen wensen, dat God verheerlijkt zou worden.' Toch wist ik niet waarmee, of door wie ik werd gebonden aan de genadetroon.

In de tijd, nadat ik het beroep kreeg, ontving ik een klein briefje van onze ontslapen zuster. Verder heeft zij het, zoals in het gedicht vermeld staat, met de Heere uitgemaakt, Die het ook met mij volkomen afmaakte. Veel zou ik daarover kunnen vertellen, maar genoeg in dit verband.

Het besluit viel, en tot tweemaal sprak de Heere: '*Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn* (Psalm 32:8b). Trouwe God en Vader, dat hebt U tot heden gedaan en zult het blijven doen! Wat uit Uw lippen is gegaan, blijft vast en onverbroken, zo mag ik heden getuigen.

Wat mij echter zo trof bij het nagaan van haar nagelaten papieren was het volgende. De grote brief die zij geschreven had, heeft zij destijds niet verzonden, maar gelukkig wel bewaard. Daarin lees ik nu juist de woorden, waarmee de Heere tot mij sprak in die dagen: 'De Heere heeft beloofd aan Zijn volk, Mijn oog zal op u zijn, Ik zal raad geven! En de Heere heeft u uitgestoten in Zijn wijngaard, Hij zal u ook nu leiden langs wegen die gij niet gekend en langs paden die gij niet gekend hebt. Wij blijven uitzien en vragen om onverdiende zegeningen, die alleen de Koning heeft verworven voor een volk dat Hij lief heeft met een eeuwige liefde ...'.

Niet langer teleurgesteld

Zo leidde de Koning van de kerk ons naar Baarn en meer dan elf jaar hield de Heere ons hier. Rijke zegeningen waren ons deel, al werden wij geleid langs donkere wegen en dalen van doodsschaduwen. Maar de Heere was met ons.

Haar begeerte was, dat zij met ons zou lijden en strijden; in alles mee zou mogen leven. Dit heeft de Heere gegeven tot haar dood. En nu mag zij spreken nadat zij gestorven is. Veel hebben wij haar, door genade, te danken voor ons persoonlijk geestelijk leven. Verder geleid op de levensweg en voor ons ambtelijk leven. En, ik vermeld dit hier als een behoefte van mijn hart, ook voor de opvoeding van onze kinderen, is zij meer geweest dan ik kan zeggen. Zij heeft, met hun spelend, ze onderwezen in de weg der zaligheid. Kinderlijk eenvoudig, zoals zij kon wezen. Geen wonder dat onze kinderen zó aan haar verbonden waren, zodat haar heengaan hen diep heeft geschokt. Zij hebben rouw in hun hart.

Een nieuwe lentetijd van genade, brak voor haar aan. Zij werd gebouwd door het Woord, verklaard in haar diepste wezen. Die geestelijke eenheid bezingt zij ook meermalen in haar versjes.

Aan leed heeft het haar in die jaren ook niet ontbroken, maar de Heere heeft haar niet begeven noch verlaten. Zijn goedertierenheid was geweldig over ons. Geloofd zij Zijn Naam, van nu tot in eeuwigheid. De beproevingen van het geloof waren veel en zwaar, maar als het goud in de smeltkroes komt, is de smelter nabij.

Momenten uit haar leven

Maar het is niet onze bedoeling een levensgeschiedenis van haar te schrijven, alleen een schets te geven is ons doel. Enkele hoofdmomenten uit haar geestelijk leven.

Zij was, zoals ik reeds schreef, niet geschoold, maar op de school van de Geest wél onderwezen. Het was voor ons een vreugde om haar de werken van Calvijn en anderen uit de tijd van de reformatie te laten inzien. Om zo mee te werken aan de opbouw van haar geestelijk leven. Dat waren nu juist de schrijvers naar haar smaak, die zij vroeger niet gekend heeft.

Zij was niet alleen doorgeleid, maar ingeleid en ingewijd met een diep verborgen leven, bij dagen en bij nachten. De eenvoud van haar hart en de grote bescheidenheid sierden haar. Maar voor de waarheid stond zij pal! Zij had de gave om als een moeder in de genade, leiding te geven aan kinderen in de genade. Hoe lief hebben ook de nieuwgeborenen in de gemeente haar gehad.

Of zij geen vijanden heeft gehad? Genoeg, zowel onder godlozen en vromen. Maar het zijn de slechtste vruchten niet, waar de wespen aan knagen. Dit alles houdt Gods kinderen laag aan de voeten des Heeren, waaruit zij ervaren dat zij door veel verdrukking moeten ingaan in Gods Koninkrijk. Zij zong:

*Gehaat, bemint;
Van God een kind.*

Meer dan eens mocht zij de kracht van het Woord des Heeren ervaren: '*Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten die vóór u geweest zijn*' (Matth. 5:12). Zij dichtte:

*Smartelijk, laster stil te dragen,
om dan biddende te vragen:
Heere, om Uw goddelijke wil,
maak mij onder alles stil.
Diepe wijsheid zijn Gods wegen,
't Is het vlees daarom zo tegen.
Wie dan in zijn eigen kracht
eigen persoon zo sterk acht,
die al spoedig begint te spreken:*

3
*Nee, niet om mijn eer roep ik uit:
Lieve Koning, gedenk Uw bruid!
In de weg die Gij mij leidt,
is 't genoeg, dat ik U verbeid,
Ook moet ik leren zelfverloochening,
mijn kruis opnemen en U na te gaan
op de smalle levensbaan.
Moet ik leren te vergeven
zeventig maal zeven
Moet ik mijn eigen wil verzaken
om eenswillend met U te raken.*

*dat zijn toch goddeloze streken,
ja, het is toch grote schande,
dat men mij durft aan te randen;
Wat heb ik hun toch misdaan,
dat zij mij met laster slaan.
Waarom scherpen zij hun tongen?
om mij ziele te verwonden,
mij in 't slijk nu te vertreden,
Zo hun boze hart bevreden.*

4
*Moet ik in plaats van morrend klagen
Blijmoedig van Uw lof gewagen!
Vergeef het hun, o lieve Heere,
opdat zij U leren eren.
O, dat ik dát recht mag verstaan:
zij doen het U, en mij alleen niet aan.
Dan is ons praten geheel afgedaan,
en leggen ons vertouwend neer
aan de voeten van U, mijn Koning en mijn Heere!*

Veel zegeningen waren haar ook in die weg geschonken en zij mocht beoefenen wat Jezus zei: 'Maar gij, wanneer gij bidt, ga in uw binnenkamer en uw deur gesloten hebbende, bidt uw Vader Die in het verborgen is, en uw Vader, Die in het verborgen ziet, zal het u in het openbaar vergelden' (Matth. 6:6).

Een verborgen leven, dag en nacht

Veel was zij in het verborgen, bij dagen en bij nachten. Een enkel voorbeeld uit al de aantekeningen van haar: 'Vannacht werd ik wakker toen de laatste trein voorbij ging, ik mocht getrokken worden naar de stilte en mijn hart uitstorten voor Zijn aangezicht. Betrouwend op Zijn almacht en mocht mij de Heere opdragen. Hoe zegenend breidde Hij Zijn armen uit en mocht ik ervaren dat Hij mij draagt over deze moeitenvolle levenszee, tot in het Vaderhuis hierboven. Hij zal het maken, halleluja. Het zalig geloof was mijn deel. Ik las Zacharía 2. Gods verborgen omgang was mij zoet. De nacht was zó voorbij en het was of het een uurtje was geweest. Ik mag gedurig aan Zijn troon zijn en geloven dat de Heere het zal maken boven bidden en denken. O, wat een zoet betrouwen en stille verwachting van de God mijns levens.'

Een ander voorbeeld: 'Vannacht mocht ik met Daniël neerknielen en Hem voorstellen alles wat ons bezwaarde. Ach Heere, het is de dag van voorbereiding; Gij weet alle dingen, mijn Koning en mijn God. Gij hebt toch bevel gegeven om ons te verlossen. O Heere, versterk dan om Jezus wil en geef nieuwe moed en kracht. Ach Heere, de vijand zal niet zeggen; ik heb hen overmocht. Dat duldt Uw eer niet. Maar laat hen vluchten, allen die Sions Koning en Zijn volk haten. Straks zal Israël juichen aan de Rode Zee. Wie wil nu graag in Farao's wagen rijden, terwijl de golven alreeds zijn raderen bedekken? Gij, o Heere, zijt onze God, die alléén wonderen doet. Gij zult ons niet beschamen. Gij zijt onze God. Amen.'

Nog een voorbeeld: 'Vannacht werd ik bepaald, hoe de vijanden de ark genomen hadden, maar dat het een lastig bezit voor hen was, ja, hoe zij daarna blij waren met haar vertrek. Het was een liefelijke sterrenhemel vannacht. Ik werd bepaald bij Abraham: *Alzo zal uw zaad zijn*. Velen waren reeds thuis, maar ook nog veel in de woestijn van dit leven. En nog zullen er toevloeien van alle zijden van de aarde. Ik zag de eenheid van de Kerk aan de sterrenhemel. Vanmorgen om half 8 zag ik ze wegtrekken. Diep was mijn begeerte om blijvend Zijn Woord te bezitten.'

Dikwijls zong zij 's nachts in haar slaap, of werd zij zingend wakker, vol van het leven der genade. Zij schrijft hoe zij met het zingen van Psalm 105 vers 3 ontwaakte:

*Vraagt naar den Heer' en Zijne sterkte,
Naar Hem, Die al uw heil bewerkte;
Zoekt dagelijks Zijn aangezicht;
Gedenkt aan 't geen Hij heeft verricht,
Aan Zijn doorluchte wonderdaân;
En wilt Zijn straffen gadeslaan.*

In de slaap had zij gezongen, (zo vertelden haar vader en moeder) schreef zij 9 juli 1929:

*Dat Isrel op den Heer' vertrouw';
Zijn hoop op Gods ontferming bouw',
En stil berust' in Zijn beleid,
Van nu tot in all' eeuwigheid* (Psalm 131 vers 4)

Haar gebed was om te leven onder de bediening van het Woord, tot haar einde. Zij schreef daarvan: 'Ik heb mogen vagen of ik zolang verbonden mocht blijven aan deze bediening van het Woord totdat ik de pelgrimsstaf mag neerleggen. Om dan vergaderd te mogen worden in de stad der bijeenkomsten, van de grote Koning. Opdat blijdschap en vreugde het hart van uw dienstmaagd vervullen mag en Gij wordt verheerlijkt. Ja menigmaal mag ik de nachtwake voorkomen, o zoete Heere Jezus, als een vrucht van Uw vroeg opstaan. Maar nu zijt Gij met eer en heerlijkheid gekroond, maar u bent nog die biddende en dankende Hogepriester. Hoe zoet leefde Gij in mijn hart, hoe lieflijk omsloot Gij mij en ik liet U niet gaan. O, ik kan u niet missen, zoete Immanuël. Fontein van levend water. Geschenk van de Vader, vol van genade en waarheid... Wil dan steeds Uw levende bewijzen geven van deze Uw eeuwige liefde en trouw. Doe dan, gelijk wij van U hopen naar Uw Woord en beloften, om Jezus wil. Amen.'

Zij dronk de bediening van het Woord in zoals weinigen, tevens mocht zij ook veel voor ons zuchten in het verborgen. De preken werden haar geestelijk eigendom. In heel wat gedichtjes is het motief ontleend aan een preek. Dikwijls zei ze: 'Dat is weer voor de eeuwigheid bewaard.' Zij schreef daarover: 'Uw dag is ons weer tot ware zielenblijdschap geweest. Dank o Heere, voor deze gaven, die wij uit Uw liefdehand ontvingen. Uw kind is daardoor versterkt en werd onderwezen op de moeilijke levensweg. En toch doet U ons hoofd opwaarts heffen. Als Gij in Uw Woord neerdaalt, ja dan komt er opnieuw blijdschap. Zo mag ik mijn herder en broeder zien in de arbeid tot heil van Sion:

1
*Ik heb uit uw preken genomen,
waarin de Geest Zich paarde meest.
daar het in mijn versjes is gekomen
of gij dat niet kwalijk nemen zou.*

2
*Ik doe het heus niet om te stelen,
om te pronken met een anders goed;
maar omdat zij wonden heelden,
balsem waren voor mijn gemoed.*

3
*Dan ... het was de taal mijns harten,
waarin de Geest Zich paarde meest.
Menigmaal verzachtten zij smarten,
als gij zó mijn Koning prees!*

4
*Ja, Úw Naam zij geprezen,
voor de weldaan die 'k genoot;
Gij, o eeuwig drie-enig Wezen
'k rust zo zacht in Uwe schoot*

Het Heilig Avondmaal

Maar ik moet mij bekorten, want ik zou nog veel kunnen overschrijven uit haar aantekeningen. Vergun mij nog één punt te belichten; haar sterke begeerte naar het Heilig Avondmaal. Zij kon maar nooit begrijpen, hoe velen van Gods volk het daar zo gemakkelijk buiten konden stellen. Maar: 'de verlaters van Zijn wet, doet Hij in het dorre wonen', zo zag zij het terecht.

Veel verborgen omgang mocht zij smaken in de voorbereiding. Zij werd vaak in de loop der jaren wonderlijk genodigd. Hoor haar zelf maar spreken:

'Hoe zoet waren mij deze morgen uren. Zaterdag was het de hele dag vanbinnen: 'Als gij dan zult gegeten hebben en verzadigd zijn, zo zult gij den HEERE uw God loven' (Deut. 8:10a). Zondagmorgen bij het ontwaken waren het weer deze woorden en steeds onder de preek door. Ik mag geloven dat het vanavond bij de bediening vervuld zal worden. Ja, het bloed is aan de posten van de beur van mijn hart. Ja, door het Lam zal ik binnentreden. Het Lam was op de tafel van mijn ziel, straks mag ik Het eten. Stemme de Heere de harp van onze ziel om Hem te loven. Ja, mijn ziel verlangt om de dood des Heeren te gedenken, ... doe dat totdat Ik kom, heeft Hij gezegd.

Wat een teer verband was er voor mijn hart, tussen wat de Heere gesproken had en de tekst van onze herder en leraar, die de Heere ons heeft gegeven in Zijn lieve gust. De tekst was: 'En zij zullen het vlees eten in denzelfen nacht, aan het vuur gebraden, met ongezuurde broden; zij zullen het met bittere saus eten' (Ex. 12:8). Zijn dan de wegen des Heeren niet wonderlijk? De Heere zij geprezen, Die zijn Naam zó aan ons heeft grootgemaakt. Een dag om nooit te vergeten. Het Lam te mogen eten, nee, niet om uit te drukken, maar zalig te genieten. O, wat een ontferming om weer het Avondmaal te mogen vieren. De diepe begeerte van mijn hart is vervuld. Neem die tere bediening weg en het tere Avondmaal en ons leven is gebroken. Is ons leven niet, Christus en Dien gekruist? Aan de tafel des Heeren klonk het in mijn ziel: *Als gij dan zult gegeten en gedronken hebben*, enz. Ik ben weggezonden in Rom. 8:31 en 39; Openb. 19:5 en 8 en hoofdstuk 20-22.

Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn. (Rom. 8:31). Noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onzen Heere (vers 39).

En een stem kwam uit den troon, zeggende: Looft onzen God, gij al Zijn dienstknechten, en gij die Hem vreest, beide klein en groot! (Openb. 19:5). En haar is gegeven, dat zij bekleed worde met rein en blinkend fijn lijnwaad; want dit fijn lijnwaad zijn de rechtvaardigmakingen der heiligen (vers 8).

Nog één voorbeeld: 'Het is voorbereiding geweest. Diepe begeerten dat de Koning Zelf mocht nodigen. Ja, dat ik in het midden van de gemeente mocht getuigen Wie mijn leven is. Hem openlijk erkennen als ons enig zijn in leven en sterven. Daarop kwam de Heere over met deze woorden: *Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop, indien iemand Mijn stem zal horen en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen en Ik zal met hem avondmaal houden, en hij met Mij*' (Openb. 3:20). *Sta op, Mijn vriendin, Mijn schone en kom*' (Hoogl. 2:10b).

Welk een zalige dag is het geweest met de hemelse Bruidegom in het wijnhuis, in des Vaders tegenwoordigheid, door de Heilige Geest. Nu de eerstelingen, o, wat een volheid in God drie-enig te prijzen tot in eeuwigheid. Wat zal dat straks zijn, eeuwig ons Zijn volle gunst betonen! Ik ben versterkt; ja Zijn vlees is waarlijk spijs en Zijn bloed is waarlijk drank!

Zo heb ik u enkele blikken mogen geven in haar innerlijk zijn in de Geest.

Een praatster was zij niet, maar zij getuigde als zij sprak, want zij had ook geleerd om op tijd te zwijgen. Van termen zonder leven was zij afkerig; zij vroeg naar de kern en niet naar de term. Schriftuurlijk, welluidende taal, want wat niet is naar het Woord, uit het geloof, daar kan God niet in verheerlijkt worden.

4.3 Het einde van de pelgrimsreis

Zo kom ik aan het laatste deel van haar pelgrimsreis.

Het jaar 1934 zette in met een openbaring van Gods eeuwige liefde. Onvergetelijk was die morgen voor Gods volk. De eeuwige vrede ruiste door de harten. Dat Jansje genoot is te lezen in haar versjes. De tekst was die morgen Psalm 121: 4: *'Zie, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen.'* En Psalm 123:2a: *'Zie, gelijk de ogen der knechten zijn op de hand hunner heren, gelijk de ogen der dienstmaagd zijn op de hand harer vrouw; alzo zijn onze ogen op den HEERE onzen God.'*

Reeds in de maand februari begon haar tong op te zetten en pijn te doen. Maar zij bleef vol goede moed en gedurig kwam de Heere over met troostvolle toezeggingen, zoals : 'Ik ben het, vrees niet, volg Mij. Dan weer: *'Wat Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan'* (Joh. 13:7b).

Zo gingen de weken voorbij, met meer of minder pijn. Ook ontbrak het niet aan nieuwe beproevingen. Ik vat het slechts kort samen.

De tijd kwam dat een operatie noodzakelijk werd. 'Op de avond van 16 mei daalde de Heere af met deze woorden: 'De Heere is bij mij, ik zal niet vrezén. De Heere zal mij getrouw behoeden. Daarmee ging ik donderdagmorgen met mijn koffertje naar het ziekenhuis te Baarn.' Diezelfde morgen werd zij geholpen. Terwijl zij op de operatietafel lag, was het: 'De Heere verkwikt mijn ziel ... en ik zag Hem op de tafel liggen als het Lam. Een traan kwam in mijn oog, die de zuster wegveegde. O, in de armen van God drie-enig!'

Toen ik haar ontmoette, onmiddellijk na de operatie, die ruim een half uur duurde, stak zij haar hand naar boven en schreef: 'In Vaders armen.'

De volgende morgen, zij kon natuurlijk niet spreken, maar wel schrijven, was het: 'Ik heb zo goed gelegen en ervaren de zoete wacht der engelen en de zalige gemeenschap met God drie-enig. Hij heeft gezegd: Ik zal het maken, Ik zorg voor u.'

Op zaterdagavond schreef zij: 'U spreekt morgen maar goed van de Heere.' Ook dichtte zij haar 'Pinksterlied', nadat zij wat rust had genoten door de slaap. Zij schreef hierover: 'Slaap van God; mijn toevlucht is in God, Hij is mij lieflijk nabij.' Zij werd die zondagmorgen wakker, terwijl het in haar hart zong:

*Dit is de dag, de roem der dagen,
Dien Israëls God geheiligd heeft;
Laat ons verheugd, van zorg ontslagen,
Hem roemen, die ons blijdschap geeft.
Och Heer', geef thans Uw zegeningen;
Och Heer', geef heil op dezen dag;
Och, dat met op deez' eerstelingen
Een rijken oogst van voorspoed zag.* (Psalm 118:12)

De volgende dag was het Psalm 40:2:

Hij geeft m' opnieuw een danklied tot Zijn eer,

*Een lofzang. Velen zullen 't zien,
En God eerbiedig hulde bièn,
Hem vrezen, en vertrouwen op den Heer'.
Wel hem, die 't Opperwezen
Dus kinderlijk mag vrezen,
Op Hem vertrouwen stelt,
En in 't gevaar geen kracht
Van ijd'le trotsaards wacht,
Van leugen of geweld.*

Zij schreef op maandagmiddag: 'Welzalig wiens toevlucht is in God; in wiens hart de gebaande wegen zijn. De Heere is mij nog steeds nabij. Zijn liefde is in mijn hart. O, ik moet Hem beminnen, Jezus Koning, Vader, Trooster, Geest.'

Die avond kon zij weer een paar woorden spreken, maar ineens zong zij met hemelse stem:

*'k Zal met mijn ganse hart Uw eer
Vermelden, Heer',
U dank bewijzen.
'k Zal U in 't midden van de goôn,
Op hogen toon,
Met psalmen prijzen.
Ik zal mij buigen op Uw eis,
Naar Uw paleis,
Het hof der ho-oven,
En om Uw gunst en waarheid saâm,
Uw groten Naam
Eerbiedig loven. (Psalm 138:1)*

Het hele vers zong zij uit en daarna kon zijn nauwelijks spreken.

Wie dit niet gehoord heeft, kan zich niet voorstellen hoe schoon dit klonk, terwijl de hemel op haar gelaat lag. Zó heeft zij ook gezongen op haar sterbed, toen zij verder geen krachten meer had om te spreken, kort voor haar verscheiden.

De volgende dag zou zij 's middags het ziekenhuis verlaten en dichtte 's morgens nog een lied: 'O, wat ik aan mijn Bondsgod heb is onuitsprekelijk, alles is goed.

*De hemel looft, o Heer', Uw wond'ren dag en nacht;
Uw waarheid wordt op aard' de glorie toegebracht;
Daar Uw geheiligd volk van Uwe trouw mag zingen;
Want wie is U gelijk bij al de hemellingen?
En, welke vorsten ooit het aardrijk moog' bevatten,
Wie hunner is, O Heer', met U gelijk te schatten? (Psalm 89: 3)*

Nog een klein versje schreef zij toen op:

*In Zijn armen neemt Hij mij.
Meer als een moeder troost.
O, wat is mijn ziele blij,
Eeuwige liefde is de oogst.*

Zo werd zij dinsdag 22 mei, tegen de avond met een auto thuisgebracht, zeer verzwakt en uitgeput van gestel. Hersteld is zij niet meer, maar zij kwam toch weer onder het Woord, na een paar weken. Met het spreken ging het langzaam vooruit en haar tong genas.

Maar na een paar maanden deden zich verschijnselen voor die ons het ergste deden vrezen. De kwaal bleek helaas kanker te zijn en in juli vertoonde zich een knobbeltje in de hals. Maar de Heere was goed. Het was mij mogelijk en voor haar dragelijk dat ik haar op de hoogte stelde van haar kwaal en zij verstond, dat nu de weg open ging naar het huis des Vaders met Zijn vele woningen. Haar begeerte zou worden vervuld om vroeg te worden ingezameld. Het heimwee trok haar naar boven. Wel leek haar dít bepaalde kruis eerst zeer ruw en zwart, maar ook daarvoor is zij ingewonnen, zodat zij mocht getuigen: 'Den drinkbeker, dien Mij de Vader gegeven heeft, zal ik dien niet drinken?' (Joh. 18:11b).

Behandeling van de dokter baatte niet en zij sleepte zich voort om haar zusters en broeders in den Heere te bezoeken en om te verkeren onder Zijn Woord. Veel heeft zij mogen getuigen ook in die maanden, terwijl zij zeer veel leed.

Het laatste Avondmaal en afscheid van een vriend

Op 21 oktober heeft Jannigje voor het laatst aangezeten aan de Heilige Dis des Verbonds; zalig in God Drie-enig. De tekst was 's morgen Joh. 6: 53 en 54: *'Jezus dan zeide tot hen: Voorwaar, voorwaar zeg ik ulieden, tenzij dat gij het vlees van den Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelfen. Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage.'* 's Avonds was de tekst het vervolg: *'Want Mijn vlees is waarlijk spijs en Mijn bloed is waarlijk drank'*. Door het eten van dat vlees en het drinken van dat bloed leefde zij en kon zij niet meer sterven. Haar vrede was bestendig en de gemeenschap met de God en Vader van onzen Heere Jezus, overvloedig.

De middelen die zij gebruikte, mochten voor de kwaal niet baatten en het zette zich snel door. Veel heeft zij mogen getuigen, zoals in haar gezonde dagen, ook toen het geloof beproefd werd in de weg van lijdzaamheid. Teer was het medeleven van degenen die haar kenden, in den Heere.

Het was zaterdag 8 december toen zij voor het laatst op de dodenakker stond bij het graf van onze ontslapen broeder Plomp, die zij dikwijls had bezocht, gedurende zijn ziekte van meer dan een half jaar. Hoezeer achtte hij haar uitnemender dan zichzelf. Vol liefde mocht zij hem vaak troosten, dat hij weldra verlost zou worden van de zonde en van het kruis. Zij was eigenlijk niet meer instaat om de tocht naar het kerkhof te maken, maar de band trok en het graf stond in het teken van de opstanding.

De oude grijsaard broeder Plomp was jaren lang ouderling geweest in Rotterdam, onder ds. J. Fraanje en ds. G.H. Kersten. Maar toen hij in Baarn woonde, kerkte hij de laatste jaren steeds bij ons. Voor zijn ziel werd hij rijk gezegend en zat bij ons als gast, aan de Dis des Verbonds.

Bij zijn graf werd Janigje diep ontroerd en voelde dat de tijd van haar ontbinding naderde, hoewel zij de tijd niet wist die de Vader in Zijn eigen hand gesteld had. Zij mocht achteraan komen en ervaren: *Wie Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar het licht des levens hebben.*

De daarop volgende zondag heeft zij voor de laatste maal onder de prediking van het Woord gezeten. De adventstekst was: *'En die Man zal zijn als een verberging tegen den wind en een schuilplaats tegen den vloed.'* (Jes. 32:2a).

Toen zij thuis kwam is zij op haar ziekbed terecht gekomen, wat zij niet meer zou verlaten. Hiervan zei ze: *'Hier hoop ik de Koning af te wachten.'*

Nog een kleine tijd

De pijnen bij Jannigje namen toe. Haar lijden werd zwaar, maar geen klacht kwam over haar lippen, maar telkens mocht zij de Heere aanlopen en ontmoeten. Veel heeft zij op dit ziekbed getuigd van een drie-enig God, want zij was dikwijls hemels gesteld. Hoe kon zij vol ontroering gewagen van Gods eeuwige ontferming. Geen wonder dat zij soms dacht dat elke ogenblik kon heengaan.

Haar krachten werden minder Na 1 januari heeft zij geen vast eten meer gebruikt en na twee weken, toen zij al haar zaken in de vreze Gods had beschikt, heeft zij niets meer gebruikt dan water. Zes en halve week enkel water en dat onder een zeer zwaar lijden. Velen heeft zij er aan haar bed ontmoet en van de vrienden afscheid genomen, hun een wederzien toegeroepen.

Haar stem werd minder en haar krachten totaal uitgeput. Toch mocht zij van tijd tot tijd nog getuigen, waar ik meestal bij tegenwoordig mocht zijn. Zo goed was de Heere voor ons. Ik heb opgeschreven wat zij de laatste weken sprak. Onder *sterfbedklanken* zijn enkele gedichten te vinden die zij toen uitsprak. Zij sprak regelmatig op de wijze van een gedicht, zoals zij vijftientig jaar geleden ook al deed, bij haar krachtadige overbrenging. De band die het meelevende volk van God samenbond was zeer nauw en teer. Velen hebben haar ontmoet aan de troon, toen zij geen bezoek meer kon hebben. Zij was nog voor enkelen verstaanbaar. Onze gebeden zijn ook daarin verhoord, dat wij ondanks eigen lijden, haar gedurig mochten bezoeken, tot haar heengaan in vrede, naar het land waar geen inwoner meer zal zeggen: ik ben ziek.

Aantekeningen wat zij laatst gezegd heeft

De datums laat ik nu weg, zo ook het uur en volsta met opmerkingen uit de laatste weken van haar leven. Maar eerst wil ik vermelden dat zij meerderen ernstig heeft vermaand, ja zelfs enkelen aan haar ziekbed ontboden. Ook mag ik niet vergeten dat zij gedurende een week lang, bijzondere worstelingen had aan de genadetroom, of het de Heere mocht behagen zondaren te bekeren en Zijn Kerk te bouwen.

Zij schreef: 'Ik reis naar het land van Immanuëls bergen, waar ik eeuwig zal blijven om God te prijzen, met zijn druiven van Eskol ... Och Heere, ik kan zo verlangen naar 's Konings heerlijkheid ... Heere, Gij weet het, ik heb zwaar geleden, mag het nu genoeg zijn?'

Op mijn vraag, wat ik voor haar op het orgel zou spelen, zei ze: 'Speel eens Psalm 118 vers 7:

*De Heer' is mij tot hulp en sterkte;
Hij is mijn lied, mijn psalmgezang.
Hij was het, die mijn heil bewerkte;
Dies loof ik Hem mijn leven lang.
Men hoort der vromen tent weergalmen
Van hulp en heil, ons aangebracht;
Daar zingt men blij, met dankb' re psalmen:
Gods rechterhand doet grote kracht.*

Dan bracht zij weer dank voor al de zorgen en de liefde haar bewezen, van alle kanten. Met haar uitgeteerde hand wees zij naar de hemel, wachtende op het ogenblik van des Heeren tijd... 'Hij neemt mij op in Zijne heerlijkheid. Ik ben de vallei bijna door. Alleen nog wat water, meer heb ik van de aarde niet meer nodig en ik krijg honing van Jezus... *Welzalig dien Gij hebt verkoren, dien Gij uit al 't aards gedruis doet naderen en uw heilstem horen. Ja wonen in Uw Huis...* O, o, wat zal dát zijn, wat zal dát zijn... Mag ik nu zó gaan sterven, lieve Vader, ik verlang zo ... maar de pijn moet ik door.

Ik ben vlakbij Jeruzalem. Ik hoor de palmen ruisen en het leven bruisen ...' (zie Sterfbedklanken).

Half slapend, met een blijde glimlach: 'En mij, hiertoe door U bereid, opnemen in Uw heerlijkheid' (Psalm 73:12 ber.)

Zij mocht schreiend roemen in de genade, op haar ziekbed aan haar bewezen: 'Eeuwig Hem verheerlijken en aanbidden (naar boven wijzend). Mijn Jezus is nu boven. En mijn lichaam zal Hij opwekken in heerlijkheid. Kom, Heere Jezus. Kom haastiglijk.' Dit laatste sprak zij driemaal.

Daarna bad zij met gevouwen handen, in de Naam van Vader, Zoon en Geest: 'Hij zal Zijn werk voor mij volenden. Bewaar en leid ons, trouwe Vader, dierbare Jezus, Heilige Geest, want wij zijn niets en vermogen niets. Help en ondersteun mij, tot ik bij U zal wezen. Gij zijt mijn God. Amen.'

Wat kon ze kinderlijk eenvoudig en diep ontroerend bidden in haar pijn en smart; zoals een kind spreekt met haar vader en dan dat aangrijpende: Amen. Wenend, verlangen naar Huis :

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd' lijk beeld. (Psalm 17: 8)*

Door dit vers was zij bijzonder vertroost, toen een van Gods kinderen haar nog kwam bezoeken, (die haar zo graag wilde behouden), maar ook juist bij deze Psalm was bepaald, dat haar heengaan aanstaande was.

'Ik verlang naar Huis, eeuwig de Koning verheerlijken... Welgelukzalig zijn de oprechten van gemoed, die ongeveinsd des Heeren wet betrachten... Ik heb Hem in oprechtheid gediend. Hem liefgehad. Hij is het en zal het eeuwig wezen. Heere, Gij weet het, ik kan niet meer spreken... mijn hart zal U loven en prijzen, mijn God, omdat Gij het hebt gedaan. Mij God, mijn Rotsteen. Amen.'

'Kijk eens naar buiten naar het morgenrood aan de hemel!' zei ik op een morgen. 'Ik kan niet meer zien, ik kan mijn hoofd ook niet bewegen, straks zie ik de eeuwige morgen. Ik ben klaar om te sterven in mijn Middelaar. Ik wacht.'

O, dat schreiend, onderworpen verlangen. Hoe schreide ze bij het zingen van Psalm 42:1:

*'t Heigent hert, der jacht ontkomen
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar den Heer';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw Huis Uw Naam verhogen.*

En daarop aansluitend Psalm 43:4:

Dan ga ik op tot Gods altaren,

*Tot God, mijn God, de Bron van vreugd;
Dan zal ik juichend, stem en snaren,
Ten roem van Zijne goedheid paren,
Die na kortstondig ongeneugt,
Mij eindeloos verheugt.*

‘Zou je nog beter willen worden?’ ‘Nee, nee, niet meer terug naar de aarde, ik mag naar Huis... ik ben zó moe, zó ziek... kan niet meer denken of spreken.’ En vriendelijk glimlachend voegde ze er aan toe: ‘Maar onbevreesd en wel bewaard...’ Bij het drinken: ‘Wij hebben geen water verdiend, o, die vrije barmhartigheid! Ik zal met vreugd in ’t Huis des Heeren gaan,’ enz.

‘Zuster, wiens eigendom ben je nu toch?’ Met inspanning van al haar krachten zei ze: ‘Van Jezus Christus... als ik boven ben kan ik weer spreken, verheerlijkt in Hem. Amen. Hij is de Vorst des levens, die Zijn leven voor mij gaf. Ik kan niet meer ... ik zal Hem omhelzen en eeuwig loven ... Amen.’

Het zal niet lang meer duren, (zie haar gedicht). Meermalen daalde de vreugde der eeuwigheid in haar ziel. ‘Zuster, zie je niet op tegen het sterven zelf?’ ‘Nee, o nee, ik wou dat het al zover was ... nog kort ... eeuwig God grootmaken!’

‘Wie zul je onmiddellijk boven herkennen?’ ‘Jezus, Die mij kocht met Zijn bloed. Ik weet niet of ik op aarde Hem nog veel zal kunnen grootmaken ... ik heb geen krachten meer ... maar het is goed zoals Hij doet ... Boven zal ik Hem eeuwig loven ... De Heere is heerlijk, zalig die in Zijn voetstappen mag wandelen ... Amen!’

Gedurig bij U zijn

Het was zondagavond, twee weken voor haar dood, na een zeer zware dag van lijden. Zij vroeg om haar overleed te helpen en haar vast te houden en toen bad ze: ‘Lieve Ontfermer, mag Uw arm, rijk kind nu spoedig tot u komen, om Jezus wil, amen.’ Daarna begon ze te zingen, goed verstaanbaar Psalm 73 vers 12:

*‘k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door Uw raad.
O God, mijn heil, mijn toeverlaat;
En mij, hiertoe doorUu bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

Dat was hemels! En toen zonk ze weer krachteloos weg met de woorden: ‘Ik heb zó’n vrede .. zó’n vrede! O, ter bruiloft in het koninklijke hof met al Gods gunstgenoten ... levend water begeer ik ... wat zal dat zijn. Ik ben gerust in Hem. Heere, ik kan niet meer ... Uw kracht in zwakheid volbracht, ach lieve Vader... Amen.’

Fluisterend werd zij wakker: ‘Van eeuwigheid verkoren ... Zijn eigendom ... o, o.’ Tijdens grote benauwdheden naar het lichaam: ‘Eeuwig God groot maken, God uit de hoge, Die mijn ogen openen zal in de eeuwige heerlijkheid.’

Glimlachend, verheugd in God: ‘Sterven op kosten van het Lam. Ik ga naar Huis, God prijzen ... Amen.’

Het einde

Het laatste wat wij opvingen, een paar dagen voor haar dood: ‘God neemt mij op in heerlijkheid ... o zaligheid’. Zo naderde snel haar einde. Donderdagmorgen 7 maart herkende ze mij nog en groette mij met haar hand. Toen ik erop mocht wijzen dat zij nu vlak bij de poort was en zeer spoedig thuis, fluisterde zij met een hemelse glimlach: ‘Ja, ja.’

Diezelfde dag was zij stervende en verloor het bewustzijn. Laat ik u vertellen dat ik die donderdagavond haar in die Vaderhanden heb mogen teruggeven, uit Wiens zegenende handen wij haar elf jaar geleden hadden ontvangen. Aan Hem, Die ons had beloofd: ‘Waarlijk, zegenende zal Ik u zegenen.’

Vrijdagmorgen half tien kwam er plotseling een hemelse glans over haar gelaat en ... zij was Thuis. De vrede ruiste in ons hart en wij mochten met eerbied, naar haar wens, haar oogleden sluiten. In het diep besef dat die trouwe ogen, eenmaal verheerlijkt, God zullen aanschouwen.

Verschillenden van Gods kinderen hebben het in hun woning meegemaakt, hoe zij de eeuwige heerlijkheid was binnengegaan, zodat het doodsbericht niet onverwacht kwam.

Zo is zij dan ontslapen in de Heere en zij juicht voor de troon. Zij heeft haar wens verkregen. Op vrijdag 8 maart om half 10, in het jaar onzes Heeren 1935, is zij in de eeuwige heerlijkheid opgenomen, op de leeftijd van 44 jaar.

Haar ouders maakten haar overlijden kenbaar op de volgende wijze:

Hiermede geven wij kennis, dat in volle vrede is ontslapen,
na langdurig en zwaar lijden, gedragen met de lijdzaamheid
der heiligen, onder verlangend uitzien naar de eeuwige zaligheid,
om God drie-enig te verheerlijken, onze lieve dochter:

Jannigje Zondag

In de ouderdom van 44 jaar
Het leven was haar Christus, en het sterven gewin

C. Zondag
G. Zondag-Van Appeldoorn

Baarn, 8 maart 1935 Torenlaan 127

Dinsdag 12 maart brak de dag van begraven aan. De belangstelling aan het sterfhuis was groot en de Heere was op een bijzondere wijze in het midden.

Openbaring 7 werd gelezen en op verzoek van de overledene werd voor het verlaten van het sterfhuis gezongen Psalm 17 vers 7:

*Maar blij vooruitzicht dat mij streelt!
Ik al ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd' lijk beeld.*

Wonderlijk was de Heere in zijn ontferming. De zon scheen, hoewel het vrij koud was. De wind was wat gaan liggen en zo bereikte de rouwstoet de dodenakker.

Toen de dragers zich in beweging zetten, werd gezongen achter de baar Psalm 116 vers 4 en 5:

*D' eenvoudigen wil God steeds gadeslaan;
'k Was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.
Keer, mijne ziel tot uwe ruste weder;
Gij zijt verlost; god heeft u welgedaan.*

*Gij hebt, o Heer' in 't dodelijkst tijdsgewricht
Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen,
Mijn voet geschraagd; dies zal ik voor Uw ogen,
Steeds wandelen in 't vrolijk levenslicht.*

Ontroering ging door de grote schare en het werd hoorbaar stil. Overweldigend was de belangstelling op de begraafplaats, zowel uit de gemeente als van buitenaf. Bij het geopende graf vroegen enkele personen het woord om de daden des Heeren te gedenken. En de Heere was daar met Zijn zegen.

Haar laatste wens werd vervuld, dat zij omringd van Gods kinderen zou worden begraven in eenvoudigheid. Ook werd aan haar verzoek voldaan om bij het geopende graf te zingen:

*Ik zal met vreugd in 't huis des Heeren gaan,
Om daar met lof Uw groten Naam te danken.
Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken.
Elk heff' met mij den lof des Heeren aan. (Psalm 116:11)*

Met Psalm 116 begon haar geestelijk leven, vijftientig jaar geleden. Die Psalm zong zij dag en nacht, vol van eeuwige vrede en hemelse blijdschap. Met die Psalm hebben wij haar ook naar het graf mogen leiden. Haar blijdschap is nu onbepaald, door 't licht dat van Gods aan' zicht straalt, ten hoogste toppunt gestegen.

Tot slot werd op het kerkhof nog gezongen Psalm 72 vers 11:

*Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen;
Men loov' Hem vroeg en spâ;
De wereld hoor' en volg' mijn zangen*

Met Amen, Amen, na.

Om zo in de Heere te eindigen met alles wat Hij gegeven had.

Zij is jong heengegaan en wij betreuren haar verlies. Ook al mochten wij in het geloof zeggen: *'De HEERE heeft gegeven en de HEERE heeft genomen; de Naam des HEEREN zij geloofd'* (Job 1:21b) Het heeft toch zeker wel iets te zeggen in onze donkere tijden, waar de Kerk des Heeren zó verdonkerd is en er zó weinig zijn, die dit leven, met en in God drie-enig kennen, op die leeftijd reeds Zijn keurlingen worden ingezameld voor de dag des kwaads.

Haar plaats is hier beneden leeg en dat wordt door velen gevoeld, maar een schaap van de goede Herder graast nu daarboven.

Haar stof rust in hope tot de morgen van de opstanding en het graf is haar een slaapstede, geheiligd door Christus' begrafenis. Zoals zij op haar sterfbed meermalen zei: *'Want dit verderfelijke moet onverderfelijke aandoen, en dit sterfelijke moet onsterfelijke aandoen'* (1 Kor. 15:53).

Zij zong daarvan uit Psalm 17 vers...:

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd' lijk beeld. (Psalm 17: 8). Amen.*

4.4 Enkele pelgrimszangen

Gered, (1910)

*De grond, waarop ik eeuwig bouwe
Ligt niet in mij, maar in Gods trouwe,
De schuld Uws volks hebt G' uit Uw boek gedaan,
Nu ziet Gij geen van hunne zonden aan.
In Hem zijn wij geborgen,
Vrij van leed en zorgen.
In Hem is licht en leven,
Om uit genâ te leven.*

*Rust dan, mijn ziel, uw God is Koning,
Hij leidt u straks naar 's hemels woning
Om met verlost en nu te zingen,
Dat 't lied de hemel door zal dringen;
Gij kocht ons Gode met Uw bloed;
Dat offer was de Vader goed.
Wij knielen voor het Lam terneer
En geven God drie-enig al d' eer. Amen.*

Hij komt! (De eerste wereldoorlog 1915)

1

*In 't midden van 't rumoer der volken
Op 't slagveld vol van oorlogswee
komt God Zijn Woord vertolken,
geschreven daar in Joël twee.
En op meer gewijde bladen,
daar ons steeds weer wordt gemeld
hoe wij zijn in 't laatst der dagen,
waarvan Jezus heeft verteld:
Dat de mens zijn ziel moet geven
door oorlog, pest en aardbeving.
Evenwel is 't eind' nog niet!
Komt, luistert eens en ziet:*

3

*Och, laat toch de schrik des Heeren
u tot Hem doen wederkeren
opdat de ziel zegt: 't is Uw stem,
o, schenk mij het geloof in Hem.
Zo wordt de eis nu een gebed.
Verhoor ons dan, o Heere, redt
De zielen uit hun zware kluister
Ja, redden uit het eeuwig duister.
Nog is het d' aangename tijd,*

2

*Nog eerst zal er vervolging komen,
Groot afval, lijden van vromen
Maar spreken zonder overwegen
Want Hij zal dan de wijsheid geven.
De angst der volken zal dan komen,
Als in 't gericht wordt wraak genomen.
Verwachting van de mens zal nu vergaan.
Dan zal die grote Heilvorst staan
Op den troon der gerechtigheid
Ja, daarvoor mag men wel beven,
Want wat zal daar uw deel dan wezen?
Een eeuwige rampzaligheid?*

4

*Gods volk zal voor Zijn troon dan staan
Al 't hunne is in de dood gegaan,
dan zal des Heeren heerlijkheid,
Zijn vlekkeloze heiligheid,
voor hen, ten toppunt stijgen.
Dan buigen we voor de troon ons neer,
en geven Vader, Zoon en Geest de eer.
Dan zal de jubel van de Geest recht zijn:
Ik ben de Uwe en Gij zijt de Mijn. Amen.*

Nu nog de dag der zaligheid.

Vrede in God

*Die zoete vrede aan Uw borst,
Gij weet hoe of mijn ziele dorst.
In al mijn nood en al mijn zorg,
Op U te rusten dierb're Borg!
Gij weet alleen hoe teer 'k U min,
want Gij daalde mijn leven in.
Toen 'k wegzonk in de grootste nood,
Mij voerde uit mijn graf en dood
O, eeuwig wonder, goddelijk vrij,
Uzelf geschonken... en dat voor mij!*

Ds. Izaak Kievit (1887-1954)

De aantekeningen van Jannigje Zondag zijn destijds door ds. Kievit persklaar gemaakt. Korte tijd na de verschijning van de eerste druk volgde de tweede, waaruit het bovenstaande overgenomen is. Van de versjes zijn er maar enkele opgenomen, anders zou het geheel voor deze uitgave te lang worden. Vanaf de eerste ontmoeting tot haar sterven bleef er een sterke band tussen die beiden.

Izaak Kievit werd op 6 november 1887 te Oud-Vossemeer geboren. Zijn vader vreesde de Heere en las op zondagavond meestal nog een preek. Hij was bijna tien jaar toen er een preek van Hellenbroek gelezen werd. Daarna werd Psalm 71 gezongen en hij kroop huilend onder de tafel, gevoelende de vreze des doods en dat hij met een heilig en rechtvaardig God te doen had. Dit deed hem later voor de studie in de godgeleerdheid kiezen. Korte tijd voor dat hij zou afstuderen voor zijn doctoraal kreeg hij een afkeer van de studie, zodat hij die afbrak. Na zijn kerkelijk examen werd ds. Kievit o.a. beroepen naar Garderen, welk beroep hij aannam. Vóór zijn bevestiging trad hij in het huwelijk met Johanna Klootwijk. Op 28 november 1915 is hij daar bevestigd. Na enkele jaren kwam de Heere de jonge predikant uit de duisternis van veel bekommering te brengen tot het licht in de Heere Jezus. Toen hij op een dankdag preekte over: 'Gij dwaas, deze nacht zal men uw ziel van u eisen,' verwondde dit zijn ziel dodelijk. Toen hij onder de vloek van de wet afgesneden werd van zijn werken en zichzelf, trad Christus met Zijn borggerechtigheid tussenbeide. Hiervan zei ds. Kievit: 'Hij, Immanuel, kwam net op tijd, geen ogenblik te vroeg, noch te laat.' Korte tijd daarna werd hij door de gemeente van Benschop beroepen, waar hij enkele jaren gestaan heeft.

Daarna diende hij de gemeente van Lunteren enkele jaren. Hier moest de kerk vergroot worden, daar hij zoveel mensen trok. Tijdens de verbouwing kwam hij kijken en beklom de kansel om de akoestiek van het gebouw te testen. Met de nodige krachtingspanning sprak hij de woorden uit: '*Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden.*' De dominee wist niet dat er iemand aan het werk was, die in zielen nood verkeerde, die op dat ogenblik het goddelijk recht moest billijken, wanneer de Heere hem naar de bodemloze put zou verwijzen. Op dat moment sprak de dominee de bovengenoemde woorden uit. Deze woorden werden op hetzelfde ogenblik toegepast aan het hart van die man, die vanaf dat ogenblik het bloed van Christus op zich voelde druppen.

In 1923 zag de gemeente hem ook node vertrekken naar Baarn. Dit zou zijn laatste gemeente worden.

Reeds in de eerste wereldoorlog was er in Baarn een vraag gekomen naar de zuivere gereformeerde prediking. In die tijd stond de etische predikant Dr. H.H. Meulenbelt in Baarn.

Een tweede predikantsplaats werd geopend, ds. Kievit werd beroepen en hij gaf gehoor aan de roepstem, zodat hij in augustus 1923 het beroep aannam.

Dit was voor Jansje Zondag een gebedsverhoring geweest. Zij had ds. Kievit voor het eerst in Soest horen preken, waarna het haar bede was geworden om zó'n predikant in Baarn te mogen krijgen. De Heere beloofde haar: 'Ik zal u uw bede geven.' Dit gaf haar vrijmoedigheid om haar verwachting tegen het volk uit te spreken. Tijdens het beroep had het haar veel werkzaamheden gegeven aan de genadetroon, waarop de Heere haar antwoordde, wat zij later dichtte:

*Ik heb verhoord uw stamelende beden
't Geloof, Mijn kind, is niet hier van beneden.*

Daarna daalde Psalm 121 in haar ziel, wat haar de volle zekerheid van de zaak gaf. Ds. Kievit kwam toen op een middag in Baarn op bezoek, waarbij Jansje hem vroeg of hij het beroep reeds aangenomen had. Hij antwoordde kort en afgemeten: 'Nee, dat nog niet.' Toen Jansje haar werkzaamheden vertelde veranderde de houding van ds. Kievit totaal en antwoordde kort en krachtig, maar wel bewogen: 'Het is genoeg, het is genoeg juffrouw. Ik zal de beroepsbrief snel tekenen.' Dit was het begin van een hartelijke en innige band, wederzijds. Het was dan ook geen wonder dat ds. Kievit op haar begrafenis ook verlangde heen te mogen gaan. Toen iemand hem daarnaar vroeg antwoordde hij: 'Ik moet de raad des Heeren uitdienen.'

Ds. Kievit preekte in het begin elke zondag een keer in de dorpskerk. Na enige tijd kwam het verzoek van veel leden uit de gemeente om twee diensten te beleggen.

Jansje dichtte:

*Wij werden smaad'lijk afgewezen
Men vond het niet de moeite waard
Men hoeft dat volkje niet te vrezen
Zie toe, dat gij ze nimmer spaart.*

Deze afwijzing leidde tot de oprichting van de vereniging 'Calvijn'. Een nieuwe kerk werd gebouwd, er werden twee diensten gehouden en men was niet meer gebonden.

Tijdens zijn bediening heeft ds. Kievit niemand van het koninklijke huis onder zijn gehoor gehad, die wel onder hervormd Baarn ressorteerden, met uitzondering van de regentes Emma, op 24 augustus 1924.

Ds. Kievit was een sterke persoonlijkheid, met een scherpe blik. Daarbij was hij heel nuchter en had een hekel aan vrome praatjes en lange openbare gebeden. Maar voor het beginnende nieuwe leven was hij heel teergevoelig. Pastoraal gezien was het wel duidelijk merkbaar dat hij zich vooral richtte tot zijn eigen groep. Deze kleine groep was ook in gezelschap bij elkaar, toen de predikant voor een ernstig operatie stond en gevoelde dat er maar één schrede was tussen hem en de dood. Er ging een gedurig gebed op voor de leraar uit de woning van de reeds genoemde Plomp, waar Jansje Zondag, juffrouw Versteeg, Van der Horst, Herenbeek en enkele anderen bij elkaar waren. Plomp kreeg zóveel opening in het gezamenlijk gebed, dat hij vrijmoedig verklaarde: 'Mensen, wees niet bevreesd, de dominee komt door de operatie heen.' Plomp wist wat hij zei, de predikant kwam er zonder complicaties doorheen. De drie gemeenteleden die gereed stonden voor bloedtransfusie, wat verwacht was, waren overbodig.

Verschillenden werden er onder zijn bediening krachtdadig bekeerd. Zo was daar G. Bouwheer (1906-1991), die jaren lang ambtsdrager geweest is van de Oud-Gereformeerde gemeente van Ederveen. Ook vrouw Broerse, die met de voddendar rondging. 's Zondags stond zij met een ijscoke bij uitspanningen. Door het zingen van het Leger des Heils werd haar hart geroerd, zodat zij ook wel hun bijeenkomsten bijwoonde. Maar daar hield zij het niet uit en kwam onder de prediking van ds. Kievit. Na een diepe weg van ontdekkingen ging ook in haar hart het licht op. Haar woning stroomde vol, maar haar man was zeer vijandig. Uiteindelijk ging zij ook naar de belijdeniscatechisatie bij ds. Kievit. Op de laatste bijeenkomst vroeg hij aan haar: 'Wat is uw enige troost, beide in het leven en sterven?'; waarop zij het bekende antwoord gaf. Hierbij liepen de tranen van verwondering over haar wangen. Ook de mindervalide jongen Joop Wegerif kwam onder de bediening tot ruimte. Tijdens deze dienst was de predikant en de gemeente bewogen, vanwege het getuigenis wat hiervan uitging. In de levensgeschiedenis van ds. Kievit, *De tijd is kostbaar* waar deze informatie te vinden is, beschreven door H. Hille, worden nog verschillende bekenden uit Baarn genoemd. Aan deze mensen had de predikant een sterke steun.

Ook waren er van buiten de gemeente veel vrienden en vriendinnen, die nauw aan de predikant, maar niet minder aan Jansje Zondag verbonden waren. Aaltje Zuidam, die nog nader in dit boekje genoemd wordt was er één van.

Na de tweede wereldoorlog waren de meeste vrienden die onder de bediening van ds. Kievit getrokken waren, overleden. Hij was somber over de toekomst van de gemeente te Baarn, wat hem een keer deed uitspreken: 'Nog één generatie en de kennis van God is weg uit Baarn.' Het is een opmerkelijke zaak dat in de tijd toen ds. Kievit in Baarn stond er een korte opleving geweest is, maar wat is er nu nog van over in deze plaats?

Zelf werd hij ook minder scherp in de prediking. Zijn lichaam verzwakte door reumatiek, last van zijn maag en nieren. Op 7 juli 1950 beklom hij met veel moeite voor het laatst de kansel en sprak over Psalm 62: 2: '*Immers is mijn ziel stil tot God; van Hem is mijn heil.*'

Het laatste jaar heeft ds. Kievit lichamelijk veel geleden. Zijn ziekbed was een loutering; waarvan hij sprak: 'Maar in dit smartelijk verdriet, mistrouwt mijn hart Uw goedheid niet.'

Na een opname in het ziekenhuis te Dordrecht, bracht hij nog enkele dagen door bij zijn oudste dochter in Dordrecht. Op vrijdag 4 juni 1954 is hij daar overleden.

Toen hij niet meer kon preken sprak hij, zoals destijds Rutherford, over 'stomme' sabbatdagen, maar nu was de eeuwige sabbat voor hem aangebroken. Behalve zijn Koning zou hij ook zijn vroegere zielenvriendin Jansje Zondag weer ontmoeten.

Voorwoord eerste druk

Den Lezer Heil,

Het dringend verzoek, dat van verschillende zijden tot ons kwam, om uit de geestelijke nalatenschap van onze, in den Heere ontslapen zuster, Jannigje Zondag een bundeltje gedichten in het licht te geven, hebben wij niet kunnen afwijzen. Daarom gingen wij er toe over uit haar gedichten een keuze te doen om deze persklaar te maken.

Wij voorzagen de versjes van een passend opschrift en voegden een korte levensschets toe. Aanbeveling behoeven de versjes niet. Ze dragen de keur des hemels omdat God drie-enig erin wordt verheerlijkt.

Ze zijn eenvoudig van vorm; diep van inhoud; vol van geestelijk leven. Zeker zal onze in den Heere ontslapen zuster niet vermoed hebben, zij dacht klein van zichzelf, dat zij op deze wijze nog zou spreken nadat zij gestorven is en nu Gode eeuwig leeft. Maar de Heere wil dat de gedachtenis van de rechtvaardige tot zegening zal zijn. Het boekje mocht onder de onmisbare zegen des Heeren tot in geslachten, de ware pelgrims naar Sion troosten, in onze donkere tijden. Het moge ook dienstbaar zijn tot ontdekking van velen die geheel zonder geestelijk leven zijn en anderen tot heilige jaloersheid verwekken, ziende op eigen ingezonken en arm geestelijk leven.

En de Geest en Bruid zeggen: Kom! En die het hoort, zegge: Kom! De genade van onze Heere Jezus Christus zij met u allen. Amen.

Baarn, mei 1935

Geraadpleegde literatuur:

H. Hille, *De tijd is kostbaar*, Kampen, 2002

Pelgrimszangen van Jansje Zondag, (2^e druk), Huizen 1935